

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra českého jazyka a literatury

Bakalářská práce

Pohádky - nepohádky (Ironie a satira v díle I. Daňkové a O. Friedrichové)

Vypracovala: Martina Vejšická
Vedoucí práce: Mgr. Jana Skálová, Ph.D.

České Budějovice 2014

Poděkování

Dovoluji si tímto poděkovat Mgr. Janě Skálové, Ph.D. za odborné vedení, cenné rady, konzultace a připomínky při tvorbě bakalářské práce.

Dále bych chtěla poděkovat své rodině za zázemí a oporu během celého studia.

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracoval/a samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne

.....

Martina Vejšická

Anotace

Předmětem této bakalářské práce s názvem „Pohádky – nepohádky (Ironie a satira v dílech I. Daňkové a O. Friedrichové) je odhalení pohádkových motivů využitých v knihách určených dospělým. Hlavním úkolem bylo rozebrat dvě díla těchto autorek a porovnat je.

V teoretické části bakalářské práce jsem se zabývala žánrem pohádka obecně, její historií, dělením na lidovou a autorskou pohádku včetně podtypů těchto dvou základních druhů. Další kapitoly jsou věnovány právě Jihočeskému kraji, ze kterého obě spisovatelky pocházejí a čerpaly z něho svou inspiraci. V neposlední řadě se zabývám pohádkovou tvorbou určenou dospělým čtenářům, poté definicí ironie a satiry, a v úplném závěru teoretické části se věnuji životu a tvorbě těchto dvou autorek. Praktická část je postavena na rozboru dvou zvolených knih, tedy Máchorek od Ilony Daňkové a Večerníčků s hvězdičkou od Olgy Friedrichové. Mým úkolem bylo přiblížit v krátkosti děj všech povídek, dále charakterizovat hlavní postavy, nalézt pohádkové motivy a nakonec vyzdvihnout prvky ironické a satirické. Na úplný závěr shrnu obě díla, porovná je po stránce jazykové a zhodnotím, která z dvou autorek se svého úkolu zhostila lépe.

Klíčová slova:

Pohádky, Ironie, Satira, Ilona Daňková, Olga Friedrichová

Abstract

The subject of this thesis titled “Fairy Tales – Non Fairy Tales” (irony and satire in the works of I. Dankova and O. Friedrich) is unveiling fairy-tale motifs utilized in books intended for adults. The main task was to dismantle two works of mentioned authors and compare them.

In the theoretical part of the thesis I deal with the fairy tale in general, history and I also occupied with dividing the folk and literary fairy tale, including subtypes of these two basic types. Other chapters are devoted just to the South Bohemian Region, which both writers come from and were inspired by this region. Last but not least, I deal with a creation of fairy tales intended for adult readers, after that with the definition of irony and satire, and at the very end of the theoretical part I devoted to life and work of these two authors. The practical part is based on the analysis of two selected books, specifically *Machorek* from Ilona Dankova and *Bedtime Stories* star from Olga Friedrich. My task was to bring briefly all stories closer, characterize the main characters, find fairy-tale motifs, and finally highlight components of irony and satire. At the very end I summarize both works, compare them in terms of language and evaluate which one of two authors complied with their task better.

Key words:

Fairy Tales, Irony, Satire, Ilona Dankova, Olga Friedrichova

OBSAH

ÚVOD	10
TEORETICKÁ ČÁST	12
1 POHÁDKA	12
1.2 LIDOVÁ POHÁDKA	17
1.2.1 Zvířecí pohádka	18
1.2.2 Pohádka kouzelná	18
1.2.3 Novelistická pohádka	19
1.2.4 Legendární pohádka	19
1.3 AUTORSKÁ POHÁDKA	20
1.3.1 Pohádka iluzivně folklorní	22
1.3.2 Pohádka se zvířecím hrdinou	22
1.3.3 Symbolická pohádka	22
1.3.4 Pohádka parodijní	22
1.3.5 Moderní pohádka	22
1.3.6 Pohádka nonsensová	22
1.3.7 Kreslený pohádkový seriál	23
1.4 SÍLA INSPIRACE V JIHOČESKÉM KRAJI	23
1.5 LITERÁRNÍ TVORBA NA JIHU ČECH	25
1.6 JIHOČESKÉ NAKLADATELSTVÍ RŮŽE	26
1.7 POHÁDKOVÁ TVORBA URČENÁ DOSPĚLÝM ČTENÁŘŮM	27
1.8 IRONIE	30
1.9 SATIRA	31

2	ILONA DAŇKOVÁ	32
2.1	BIBLIOGRAFIE:.....	33
2.2	PŘÍSPĚVKY VE SBORNÍCÍCH:.....	33
3	OLGA FRIEDRICHOVÁ.....	34
3.1	BIBLIOGRAFIE:.....	35
	PRAKTICKÁ ČÁST	36
4	MÁCHORKY – ILONA DAŇKOVÁ:	36
4.1	JAK ČERT PŘEVEZ HOKYNÁŘE	37
4.2	O PRINCEZNĚ, KTERÁ NEVĚDĚLA, CO CHCE	38
4.3	VIDĚNÍ SESTRY KARBORUNDY	39
4.4	CHALOUPKA S MUŘÍ NOŽKOU	40
4.5	DÉMONŮV KANADSKÝ ŽERTÍK	41
4.6	ŠÍPKOVÝ RŮŽENEC	42
4.7	O PŘEKRÁSNÉM OVČÁČKOVÍ	43
4.8	DLOUHÝ, ŠIROKÝ A BYSTROZRAKÝ.....	44
4.9	VĚRKA A NEVĚRKA.....	46
4.10	O CHYTRÉ KRÁLOVNĚ.....	48
4.11	O DVORNÍ PITOMKYNI.....	49
4.12	O PRINCEZNĚ, KTERÁ BYLA PŘÍLIŠ PRŮMĚRNÁ	50
4.13	KATŮV PACHOLEK.....	52
4.14	DĚVEČKA S DIAMANTEM NA ČELE	53
4.15	O RYBÁŘCE, KTERÁ STÁLE KECALA	54

5	VEČERNÍČKY S HVĚZDIČKOU – OLGA FRIEDRICHOVÁ.....	56
5.1	ŠÍPKOVÁ RŮŽENKA.....	56
5.2	KRÁSKA A ZVÍŘE	57
5.3	O KARKULCE	58
5.4	SNĚHOVÁ KRÁLOVNA.....	59
5.5	O STARÉM KOUZELNÍKOVÍ.....	60
5.6	ZASADIL DĚDEK ŘEPU.....	61
5.7	O VODNÍKOVÍ	62
5.8	O ZAKLETÉ PRINCEZNĚ.....	62
5.9	POHÁDKA O ZLATÉ RYBCE.....	63
5.10	ŠOTEK ČILI RARÁŠ	64
5.11	JAK STAŘEČEK MĚNIL, AŽ VYMĚNIL.....	65
5.12	DAVID A GOLIÁŠ	65
5.13	ZLATOVLÁSKA	66
5.14	CÍSAŘOVY NOVÉ ŠATY	67
5.15	NEOHROŽENÝ MIKEŠ.....	67
5.16	OTESÁNEK	68
5.17	POLEDNICE	68
5.18	O CHALOUPCE NA KUŘÍ NOŽCE	69
5.19	O KOHOUTKOVÍ	69
6	KOMPARACE.....	71
6.1	MÁCHORKY	71
6.2	VEČERNÍČKY S HVĚZDIČKOU	72
6.3	SHRNUTÍ.....	73

ZÁVĚR	75
--------------------	-----------

ZDROJE	77
---------------------	-----------

PŘÍLOHY	81
----------------------	-----------

<i>Příloha 1: Nekrolog Ilony Daňkové</i>	<i>81</i>
--	-----------

<i>Příloha 2: Kostýmní výtvarnice Olga Friedrichová – Strýček Váňa (1970)</i>	<i>82</i>
---	-----------

<i>Příloha 3: Kostýmní výtvarnice Olga Friedrichová – Kráska a zvíře (1976)</i>	<i>82</i>
---	-----------

<i>Příloha 4: Kostýmní výtvarnice Olga Friedrichová – Lakomec (1979)</i>	<i>83</i>
--	-----------

<i>Příloha 5: Kostýmní výtvarnice Olga Friedrichová – Tajné manželství (1981)</i>	<i>83</i>
---	-----------

<i>Příloha 6: Kostýmní výtvarnice Olga Friedrichová – O Šípkové Růžence (1993) ..</i>	<i>84</i>
---	-----------

ÚVOD

„Bylo nebylo, za devatero horami a devatero řekami bylo jedno království a v něm žil král s královnou a ti měli tři dcery...“ Takto začíná většina klasických pohádkových příběhů, které si pamatujeme z dob našeho dětství, jež nám byly předčítány před spaním. Tento prozaický žánr je nedílnou součástí dětského světa, jelikož i pomocí vymyšlených příběhů se děti v tom nejtěplejším věku naučí mnoho užitečných poznatků. Již na začátku je důležité uvést především nezastupitelnou morální funkci. Děti se pomocí fantazijního příběhu učí rozpoznávat, co je dobré a co naopak zlé, dozví se, že jejich činy jsou vždy po zásluze potrestány, pomalu, ale jistě, se učí sociálnímu citění a také soucitu s ostatními lidmi, je jim vštěpován základní kód morálního a dobrého života. Pohádky se dětem snaží ukázat, jak by to vlastně v reálném světě mělo fungovat a jak by se k sobě lidé měli chovat, ale samo dítě později zjistí, že ne vždy to takhle jde. S pohádkou se dítě setkává ve věku, kdy ještě není schopno samo číst, ale i přesto patří k prvním uměleckým textům, se kterými přijde do styku, a to zprostředkovaně, především jako napnutý posluchač, jež je zvědav na každý nový a napínavější příběh. Pohádka je i podle těchto kritérií poskládána, její ustálené místo ve výchově dětí je neodmyslitelné a dle mého názoru si dětství bez klasických pohádek nedokáže nikdo z nás ani představit. Z vlastní zkušenosti mohu říct, že si dodnes velice živě pamatuji, jak jsem se těšila na každý večer, kdy se pohodlně uložím pod peřinu a poslechnu si vymyšlený příběh, ve kterém hlavní hrdina zvítězí nade všemi nástrahami, jež mu budou postaveny do cesty, získá princeznu a půl království k tomu. Jsem si jista, že přesně toto jsou chvíle, které by měly být dětem dopřány i v této příliš hektické a moderní době.

Ač je pohádka typický dětský žánr, předmětem této bakalářské práce jsou „pohádky“ určené dospělým. Příběhy se inspirovaly prvky z kouzelných vyprávění. V těchto konkrétních pohádkách nejsou zachyceny typické pohádkové rysy, jelikož autorky využívají prvků ironie a satiry.

Ve své bakalářské práci se v úvodu pokusím poodhalit pohádku jako takovou. Vynasnažím se charakterizovat tento žánr, který nás doprovází mnoho staletí, zaměřím se na jeho historii a pokusím se také přiblížit typické postavy vystupující právě v tomto fantazijním příběhu neodmyslitelně spjatého s nejranějším obdobím dítěte. Je také zapotřebí rozdělit si pohádky dle toho nejzákladnějšího kritéria, tedy podle toho, zda mají autora či nikoliv. Důležité je, abych také uvedla jednotlivé podtypy patřící do

pohádky lidové, jež byla ústně tradována, a proto neznáme jejího autora, a pohádky umělé, jejíž tvůrce je známý.

Ve druhé části se zaměřím především na oblast jižních Čech a na autory pocházející právě z tohoto regionu či o něm píšících. Budu se snažit ukázat, jakou inspirační silou právě území, ze kterého pocházím i já, působí na spisovatele. Vyzdvihnu pouze pár děl, i když jich odtud vzešlo nepřehledné množství. Dále svou pozornost zaměřím na pohádkové motivy v dílech pro dospělé, to znamená, že zmíním některá díla, která využívají právě těchto námětů, ale recipienty jsou právě dospělí. Pomocí filmu *Tři přání* se dostanu k ironii a satíře, což jsou prvky, které hojně využívají právě autorky, ve svých dvou povídkových knihách a to **Máchorkách** od **Ilony Daňkové** a **Večerníčkách s hvězdičkou** od **Olgy Friedrichové**. Ústřední částí práce bude rozbor motivů, pohádkových prvků, jazykové stránky, satiry a ironie.

TEORETICKÁ ČÁST

1 POHÁDKA

Když se řekne pohádka, co se nám vybaví jako první? Pohádka je prastarý žánr, má zcela vymyšlený tedy fiktivní příběh, který vznikl na základě fantazie, a ve kterém se objevují nadpřirozené bytosti a kouzelné předměty. Vždy se jedná o nějaký boj, především tedy boj dobra se zlem a náš hrdina, s nímž prožíváme veškeré nástrahy, se vydává na nějakou cestu či pouť. Pohádka ve své původní funkci nebyla nikdy určena dětem, vyprávěli si ji dospělí při práci, aby jim šla více od ruky. Ve svých počátcích byla samozřejmě šířena ústně, jako většina žánrů ústní lidové slovesnosti, až v pozdějších dobách byla sbírána a zapisována sběrateli. Ústním tradováním docházelo k obměnám téže látky, a to z toho důvodu, že každý vypravěč si k příběhu něco doplnil ze své vlastní osobnosti. Jedná se většinou o kratší příběh, který ale ne vždy končí dobře, což je dáno především tím, že se pohádkou bavili zejména dospělí (tyto pohádkové příběhy, jež si vyprávěli dospělí, byly většinou provázeny drastickým dějem, měly v sobě zakotven sexuální podtext...). Vzhledem k tomu, že fantazijní příběh je většinou první literární dílo, se kterým se dítě setkává v tom nejtěplejším věku, mívá jednoduchou dějovou linii a má v sobě také zakotven morální apel, to znamená, že se snaží dětského čtenáře popřípadě posluchače nějakým způsobem poučit a poukázat na to, že takhle to není správné. Dalším typickým znakem je, že pohádka není zakotvena ani v čase ani v prostoru, odehrává se *kdesi a kdysi*.

1.1 Historie a charakteristika žánru

Naše terminologie týkající se pohádkového světa je značně rozkolísaná a nestálá, za což může především historický vývoj žánru jako takového. Obrozenci přišli s termíny *báje* či *báchorka*, ale ani jeden z nich se neujal. Poté se objevil staročeský výraz *pohádka*, který nezapře svůj příbuzný vztah se slovesem hádati, zpočátku označoval především hádanku, záhadu či spor. Současný význam slova pohádka se vyvinul v době obrozenecké z polského gadać = mluvit, vyprávět, tlachat.¹ Od konce století 18. se pohádka objevuje ve stejném významu jako nyní, samotný pojem se ale ustálil až v 70. letech 19. století. Samotné knihy lidového čtení ukazují svůj bezesporný

¹ PETERKA, Josef. *Teorie literatury pro učitele*, 2001, s. 223.

vliv na vznik české klasické pohádky a to i přes to, že proti nim měli obrovské výhrady intelektuálové z řad obrozenců.

Pohádka v ryzím folkloristickém tvaru se do rukou dětskému čtenáři nikdy nedostala. Všechny původní lidové texty musely být z různých důvodů upravovány a přetvářeny. Z hlediska jazykového, uměleckého či výchovného musely být před publikací ještě upraveny pro oči dětského čtenáře. Z tohoto vysvětlení nám tedy vyplývá, že pohádky ve svém původním znění nikdy nebyly určeny pro děti, posluchači a později čtenáři měli být především dospělí. Až v pozdějších dobách začaly být původní ústně tradované příběhy upravovány do podoby, jež mohla být určena i mnohem mladším posluchačům. Pohádka je chápána jako široký pojem, do kterého zahrnujeme: **tradiční pohádku, pohádku literární i autorskou (umělou).**² Jedná se o žánr neobyčejně životaschopný, přizpůsobivý, vnitřně dynamický a vynalézavý. Tyto předpoklady se projevují v různých historických obdobích, jsou velmi ovlivněny danou atmosférou doby, ale i národa, v němž vznikají nové a nové pohádky a z jehož tradic čerpají. Proto lze hovořit o tomto prozaickém žánru jako o velmi přizpůsobivém doby a bez větších přerušení neustále vydávaném.

Pohádky, řidčeji nazývány též *báchorky*, patří k hodnotnému kulturnímu a literárnímu dědictví. Je to důležitý prozaický žánr naší lidové slovesnosti. Na rozdíl od pověsti se pohádkový příběh neváže k žádné konkrétní historické postavě či místu, jedná se tedy o fiktivní příběh, který se většinou zabývá základními lidskými touhami, a nalezneme v něm obecné životní pravdy a v neposlední řadě etické normy. Pohádka se také přiznává k tomu, že je celá vymyšlená, často staví tuto její přednost na odiv, v souvislosti s tímto fantazijním vyprávěním můžeme využít termín *fabula incredebilis* = *fabule nedůvěryhodná*.³ Nenalezneme v ní vztah k reálnému časoprostoru, to znamená, že čas, místo, děje, charakter a sociální prostředí se v pohádce určují jen rámcově, stereotypně. Odehrává se kdysi a kdesi, to podtrhují i ustálené formule nacházející se v úvodu, které napomáhají k zdůraznění její neurčitosti, např. *byl jednou jeden...*; *za sedmero horami a sedmero řekami...*; *bylo nebylo...*; *žili byli...* atd. a závěrečné formule ukončující magický příběh, jakými jsou: *...zazvonil zvonec a pohádka je konec*; *...dokud nezemřeli, žijí tam dodnes*; *...a žili šťastně až do smrti...* Ve světě pohádek můžeme nalézt mnoho mezer neodpovídající na všetečné otázky týkající se motivace příběhu či psychologie a dokreslení hlavních a vedlejších postav, pohádky jsou typické pro svou jednoduchou dějovou složku. Tyto nedostatky jsou však bohatě

² GENČIOVÁ, Miroslava. *Literatura pro děti a mládež /ve srovnávacím žánrovém pohledu/*, 1984, s. 23.

³ PETERKA, Josef. *Teorie literatury pro učitele*, 2001, s. 223.

vyváženy zajímavým dějem a zázračnými předměty, jež jsou nedílnou součástí (oříšek, perníková chaloupka, ubrousek, boty, létající koberec, živá voda, kouzelné zrcadlo...). Pohádková fantastika se projevuje v mnoha směrech, ať už se jedná o zázračné proměny lidských bytostí, rušení logiky, dále se zde setkáváme s účinností zázračných předmětů a také zaklínacími formulemi. Nepostradatelnou součástí je vítězství dobra nad zlem. Hlavnímu hrdinovi jsou do cesty většinou kladeny nesnadno zdolatelné překážky, které musí překonat, aby dosáhl svého cíle a získal to, pro co se vydal nebo po čem toužil. Pohádkový příběh se vyznačuje svou uzavřeností a je postaven na principu šťastného konce, ale nebylo tomu tak vždy.

Jak už bylo v úvodu zmíněno, pohádkový styl je značně omezen, a to je především zapříčiněno úzkým okruhem témat, jež se neustále opakují. Jedná se o standardizované prostředky umožňující plynulost vyprávění, ustálené vstupní, ale i výstupní formule, ustálená přirovnání a přívlastky, trojitě opakování, odbočky aj. Ačkoli je pohádka plná fantazie, obsahuje i významné elementy reálné životní zkušenosti, jakými jsou smrt, odchod hlavního hrdiny z domova, těžká životní zkouška, která ho čeká na pouti světem, šťastná náhoda pomáhající vyřešit zápletku děje, neštěstí, důležitost přírody... Zejména přírodní síla bývá aktivní součástí příběhu a mnohdy má velice podstatnou roli, jež posouvá děj směrem kupředu. „*Všechny mytizované přírodní procesy jako léto a zima, změny Měsíce, období dešťů atd. nejsou rozhodně pouhé alegorie objektivních zkušeností, ale jsou spíše symbolické výrazy pro vnitřní nevědomé drama duše, které může lidské vědomí pochopit cestou projekce, tedy zrcadlené v přírodních událostech.*“⁴

Významným aktem pohádkového vyprávění je zjevná radost z fabulace⁵ a jazykové hry využívající rytmické figury, průpovědi, citové zaujetí a někdy i kontakt s adresátem, což nám připomíná fakt, že pohádka ve své pravé funkci byla především určena k setkání skupiny posluchačů vyprávějící si různé příběhy v kruhu, aby práce dlouhých zimních večerů lépe utíkala.⁶ Imaginace obsažená v pohádkovém vyprávění vytváří čarovný svět, který je odlehlý a vymyká se všem přírodním zákonům. Typická je izolovanost od vnějšího kontextu celé společensko-historické reality a funguje podle svého autonomního řádu. Na rozdíl od skutečného světa se jedná o svět mnohem

⁴ JUNG, Gustav, Carl. *Archetypy a nevědomí*, 1997, s. 75.

⁵ „*Fabuli chápeme jako souhrn časově seřazených a příčinně podmíněných událostí obsažených v literárním výtvaru. Syžet je její konkretizací, kompozičním ztvárněním, specificky pojatým uměleckým vyprávěním. Syžet konstruuje autor díla na základě fabule. Syžet zahrnuje všechny tematické složky díla, tj. děj, postavy, vypravěče a prostředí, označuje konkrétní způsob jejich uspořádání, postihuje jejich systém, kompoziční jednotu.*“ (TOMAN, Jaroslav. *Vybrané kapitoly z teorie dětské literatury*, 1992, s. 24.)

⁶ PETERKA, Josef. *Teorie literatury pro učitele*, 2001, s. 223.

spravedlivější a pomáhá navodit atmosféru bezstarostnosti. Jedná se o svět, ve kterém je možné v podstatě cokoli a tím více rozvíjí dětskou fantazii. Dítě neřeší, zda je možné, aby se to stalo tak, jak je líčeno v pohádkovém příběhu, přijme to jako fakt.

Pohádka je po stránce stylové charakterizována již mnohokrát zmíněnými stereotypními formulami, dynamickým dialogem, průzračným zjednodušením a primitivismem blízkým dětské senzibilitě. Rozsahové hledisko je podobně jako u povídky nevyhraněné a jejich rozpětí kolísá od útvarů velmi krátkých až po středně dlouhé. Krátké pohádky směřují bez odboček přímo k pointě, kdežto dlouhé pohádky mající příjemce co nejdelší možnou dobu napínat a snažit se ho bavit celým svým průběhem, užívají často potrojných opakování i různých odboček.

V úvodu pohádkového vyprávění se vydáme na **iniciační cestu** – příběh je v podstatě cestou hlavního hrdiny. Ve většině případů musí splnit nějaký úkol, aby získal princeznu nebo je jeho posláním najít a přinést určitý předmět. Ačkoli je putování plné nástrah, nejtěžší zkouškou pro něho je to, že se musí spoléhat jen a jen sám na sebe, vydává se vstříc nástrahám světa a překonává strach. Již na začátku celého putování je před hrdinu postaven nelehký úkol, jedná se většinou o slepou uličku či bezvýchodnou situaci a jeho cílem je překonání této nástrahy. Velice často v neřešitelné situaci hrdina promlouvá se svým dobrým andělem, zde jsme svědky vnitřního monologu o tom, jak si v zprvu bezvýchodné situaci pomoci. Na cestě plné nástrah poznává sám sebe. Ve chvíli největší bezmoci zasáhnou vyšší síly, jež hlavnímu hrdinovi pomohou zapeklitou situaci, ze které nebylo úniku, nějakým způsobem vyřešit.⁷ Hlavním úkolem hrdiny již od úvodu vyprávění je přemožení obludy pocházející z temnot, což je považováno za vytoužené a očekávané vítězství dobra nad zlem.

*„Postavy ve světě pohádek bývají plošné, bez jakéhokoliv nitra, jsou nápadně reprezentativní a ve většině případů černobílé.“*⁸ Již od úvodu děje mají svou roli, mnohdy jsou archetypálně⁹ zakotvené (Otesánek, Děd Vševěd, Pyšná princezna, Popelka, Dlouhý, Široký a Bystrozraký...). Rozvržené jsou podle svých vlastností na kladné a záporné hrdiny a antihrdiny, ochránce a pomocníky. V magickém světě se setkáváme s postavami nadpřirozenými, mezi které bychom zařadili sudičky, jezinky, Děda Vševěda, ježibaby aj.

⁷ JUNG, Gustav, Carl. *Archetypy a nevědomí*, 1997, s. 103, 104, 105.

⁸ PETERKA, Josef. *Teorie literatury pro učitele*, 2001, s. 224.

⁹ „Archetypy jsou typické formy chování, které se, když se stanou vědomými, projevují jako představa, stejně jako všechno, co se stává obsahem vědomí.“ (JUNG, Gustav, Carl. *Archetypy a nevědomí*, II. svazek., 1997, s. 64).

Příběhem je hlavní hrdina většinou provázen **moudrým starcem**, který je mu nápomocný v jakékoliv situaci, objevuje se jako mág, lékař, kněz, učitel, profesor, dědeček nebo jakákoli jiná postava, která má autoritu. Starý muž se objevuje vždy ve chvíli, kdy se hrdina nachází v beznadějně nebo zoufalé situaci, z níž jej může vysvobodit pouze šťastný nápad, přináší mu radu a pomoc. Stařec v pohádce často klade otázky *kdo, proč, odkud a kam*, které vedou k sebeuvědomění hlavního hrdiny a soustředění morálních sil, a ještě častěji propůjčuje potřebné kouzelné prostředky, pomáhající vyřešit složité situace. Nečekaný zásah starce, jež můžeme také nazývat spontánním rozpletením děje, má v sobě něco kouzelného. Vždyť v podstatě z ničeho nic jsme svědky vyjasnění záhady či posunutí děje kupředu. „*Stařec tedy na jedné straně představuje vědění, poznání, rozvahu, moudrost, bystrost a intuici, na druhé straně však také morální vlastnosti, jako je dobrá vůle a ochota pomáhat, což jasně poukazuje na jeho „duchovní“ charakter a zkouší morální schopnosti člověka a jeho dary závisí na této zkoušce.*“¹⁰

„*Archetyp ducha v podobě člověka, zvířete nebo skřítky se objevuje vždycky v situaci, kdy je třeba vhledu, pochopení, dobré rady, rozhodnutí, plánu atd., ale my nejsme schopni jich dosáhnout vlastními prostředky.*“¹¹ V pohádkách se vyskytují velmi často zvířata a to především v podobě pomocníků. Mají lidské vlastnosti, ovládají lidskou řeč a vyznačují se moudrostí a věděním. V podstatě je duch převtělen do zvířecí podoby – archetyp ducha. Můžeme se také setkat s postavou zlého ducha, přesněji řečeno samotného ďábla, což je představitel pokušitele a mámení pekelného.

Podle geneze a stylu rozlišujeme veškeré pohádky na **lidové** též nazývány anonymní, nemající autora a **pohádky autorské** čili umělé.¹² Ačkoli v díle ruského germanisty a vůdčí osobnosti sovětské folkloristiky nalezneme dělení na: **pohádky s nadpřirozeným obsahem, pohádky ze života a pohádky o zvířatech.**¹³ Je nutné podotknout, že většina autorů de facto klasifikuje pohádku dle jiného schématu a díky tomu vznikají zmatky.

¹⁰ JUNG, Gustav, Carl. *Archetypy a nevědomí*, 1997, s. 204.

¹¹ JUNG, Gustav, Carl. *Archetypy a nevědomí*, 1997, s. 197.

¹² PETERKA, Josef. *Teorie literatury pro učitele*, 2001, s. 224; ČEŇKOVÁ, Jana a kol. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury*, 2006, s. 108.

¹³ PROPP, Jakovlevič, Vladimir. *Morfologie pohádky a jiné studie*, 1999, s. 15.

1.2 Lidová pohádka

Lidová (folklorní) pohádka je charakterizována především tím, že neznáme jejího autora, velice dlouho byly lidové pohádky šířeny ústně, a proto máme mnoho podob téže látky podle toho, jak si ji daný autor upravil. Důležitou skutečností je také to, že původně nebyla určena dětem, ale dospělým. Významnými faktory, jež hrály v úpravách ústně tradovaných pohádek roli, byly: doba, místo, daná situace a v neposlední řadě okruh posluchačů. Lidové pohádky s největší pravděpodobností vycházely z archaických mýtů. Pravzorem lidových pohádek jsou **pohádky kouzelné** (též nazývané fantastické),¹⁴ kořeny mají v rodových mýtech a obřadech, čerpají z nevědomých vrstev psychiky. Jsou spojené s velmi bolestnou zkouškou odolnosti. Jádrem v původní lidové pohádce bylo tvořeno vymyšleným (fantastickým) příběhem s nereálným dějem, postavami a prostředím. Anonymní tvůrce v nich vyjadřoval své názory, zkušenosti, sny, tužby, myšlení a citění, svůj niterný vztah k přírodě, práci, lidem, společnosti, životu a světu. Lidové pohádky byly shromažďovány a zaznamenávány různými sběrateli. K prvním sběratelům, jež české lidové pohádky také zaznamenali, patří zejména obrozenci: J. Malý (*Národní české pohádky a pověsti*, 1838), K. J. Erben, B. Němcová, později V. Mikšíček, B. M. Kulda, J. Polívka, V. Tille, J. Š. Kubín a J. Horák. Mezi stěžejní postavy českého sběratelství patří bezesporu Božena Němcová a Karel Jaromír Erben. Bez nadsázky lze říci, že je můžeme řadit k velikánům české pohádky. Je nutné podotknout, že oba pohádky ještě dále utvářeli k obrazu svému. Jejich interpretace byly rozdílné. Karel Jaromír Erben usiloval zejména o ideální typizaci. Snažil se zachovat pohádkové mytické jádro. Kdežto Božena Němcová přistupovala k pohádkám bez folkloristických aspirací, fikci opírá o detaily běžného života a v knihách zúročuje své spontánní vypravěčství. Konec svých pohádek vždy upravila tak, aby skončily co nejlépe, oproti tomu Karel Jaromír Erben nechával pohádky v původním znění.¹⁵

Ve folkloristice se ustálilo, buď s většími, nebo menšími výhradami¹⁶ dělení lidové pohádky na:

1) **zvířecí**

2) **kouzelnou**

3) **novelistickou**, odnoží této pohádky je anekdotická nebo zvaná žertovná

4) **legendární**

¹⁴ PETERKA, Josef. *Teorie literatury pro učitele*, 2001, s. 224.

¹⁵ Tamtéž, s. 225.

¹⁶ GENČIOVÁ, Miroslava. *Literatura pro děti a mládež /ve srovnávacím žánrovém pohledu/, 1984, s. 23.*

1.2.1 Zvířecí pohádka

Je pokládána za nejstarší z těchto tří typů. Má spojitost s antropomorfismem a animismem – to znamená, že neživé objekty i zvířata promlouvají lidským hlasem, jednají jako lidé. Nejen zvířata, ale i stromy, kámen a v neposlední řadě člověk mají duši a jsou tedy cítícími a myslícími bytostmi. Toto vyhovuje především myšlení a vnímání světa dětskému čtenáři či posluchači, pro něhož je celý svět plný živých bytostí a předmětů. Pohádka zvířecí byla zřejmě prvním tvarem pohádkovým, který přešel z oblasti určené pro dospělé a vstoupil do umění určené pouze dětem. Tento druh lidové pohádky je velmi populární u kmenů na nižším stupni civilizace. V rámci zvířecí pohádky lze ještě vydělit tři různé podskupiny:

- **vlastní zvířecí pohádky**, ve kterých mají zvířata stejné vlastnosti jako v přírodě s jediným rozdílem, že jsou obdařena schopností mluvit. Tento druh pohádky je mezi dětmi velice oblíben, často místo zvířat vystupují i oživé předměty z okolí, jež jsou dítěti velmi známé: šídlo, koblížek, jehla atd.
- **pohádky, v nichž zvířátka vystupují jako pomocníci člověka** – vedle schopnosti mluvit mají ještě možnost kouzlení, proto se o těchto pohádkách hovoří jako o přechodu k pohádkám kouzelným
- **v pohádce vystupují zvířata alegoricky znázorňující lidské vlastnosti, lidské vztahy a jednání** – tento typ nemá daleko k bajce, snaží se dítěti nastínit určitou představu o tom, jak to chodí v lidském světě.¹⁷

1.2.2 Pohádka kouzelná

Přecházela do oblasti slovesné tvorby mnohem déle než pohádka zvířecí. Jedná se o rozsáhlou oblast, jejíž charakteristiku lze najít v odborné folkloristické literatuře. Základní rysy pohádky kouzelné odpovídají především mentalitě a potřebám dětského recipienta: fantastičnost, animizace a antropomorfizace, polarita postav, jež nám umožňuje znázornění dobrých, ale i špatných lidských vlastností, aby se děti lépe orientovaly v lidských vztazích, dynamický děj směřující k odměně či odplatě, nesmí chybět ani vítězství spravedlnosti a dobra nad zlem a bezprávím, shledáváme zde proměněné sny a tužby a v neposlední řadě magii slova. Takto shrnuté nejzákladnější znaky této pohádky uvádí.¹⁸ Syžet kouzelné pohádky je odvozen z obřadu zasvěcení

¹⁷ GENČIOVÁ, Miroslava. *Literatura pro děti a mládež /ve srovnávacím žánrovém pohledu/,* 1984, s. 24.

¹⁸ Tamtéž, s. 25.

(iniciace) a zároveň souvisí s představami o smrti a cestách do záhrobí.¹⁹ Jak už to u pohádek bývá, ani kouzelná pohádka není výjimkou, také má ustálené schéma, začíná ve většině případech způsobením nějaké ztráty nebo škody či přáním něco vlastnit a pokračuje odchodem hrdiny z domu, setkáním s dárce, od něhož dostane kouzelný prostředek nebo pomocníka, který mu pomůže získat hledaný předmět. Pohádka dále pokračuje soubojem s protivníkem, návratem a pronásledováním, takto zjednodušeně podává hlavní dějovou linii.²⁰

1.2.3 Novelistická pohádka

Je třetí podtyp pohádky lidové a je ještě mnohem mladší než pohádky kouzelné. Pochází z doby rozpadu feudalismu. Právě v novelistické pohádce jsme svědky života lidu a kritiky vůči nepřátelským sociálním silám, která je vyhrcovanější. Tento druh pohádky již předpokládá určité životní zkušenosti a přechází do okruhu dětské četby nejdéle a je určena zejména dětem staršího školního věku. Zdůrazňují přirozené postavy, každodenní život a sociální problematiku nevyjímaje. Velice oblíbené jsou pohádky **anekdotické** nebo **žertovné** sloužící k výsměchu lidské hlouposti a pošetilosti, jako příklady bychom mohli uvést některá zpracování *o hloupém Honzovi*, dále cyklus pohádek *o Kocourkovských* a mohou sem patřit i pohádky o chytřem a prohnaném vojákovi vysloužilci.

1.2.4 Legendární pohádka

Pohádka legendární se velice složitě vymezuje, jelikož jednotlivé texty bývají neméně často zařazovány k legendě nebo etiologické či etymologické pověsti a to z toho důvodu, že jejich nejčastější náplní je vysvětlení původu a pojmenování nejrůznějších jevů (nejčastěji rostlin, živočichů apod.). Základním tématem této pohádky bývají biblické příběhy, zaměřují se především na narození, ukřižování Ježíše Krista, mnohdy jsme svědky putování Ježíše Krista a jeho apoštolů. S tímto druhem lidových pohádek se setkáváme v dílech Boženy Němcové, Karla Jaromíra Erbena a jiných známých autorů. Oblíbeným tématem se stává též posmrtné putování duší do nebe. Vedle typických a pro tuto pohádku příznačných rekvizit (mošna, proutek, dýmka) jako mocný prostředek vystupuje slovo.²¹

¹⁹ PROPP, Jakovlevič, Vladimír. *Morfologie pohádky a jiné studie*, 1999, s. 168.

²⁰ Tamtéž, s. 152.

²¹ URBANOVÁ, Svatava, ROŠOVÁ, Milena. *Žánry, osobnosti, díla*, 2003, s. 51.

1.3 Autorská pohádka

Vedle lidové pohádky je dalším typem **autorská pohádka** zvaná též **umělá**. Tento druh je velice snadno definovatelný: „*Jedná se o umělý příběh s pohádkovými rysy – nejčastěji s kouzelnými prvky – určený zpravidla dětem.*“²² V současném literárním kontextu se autorská pohádka zakotvila zejména jako žánr specializující se na dětského čtenáře. Historie ale může toto tvrzení snadno zpochybnit, přináší nám mnoho případů, kdy se obrací k dospělým, což lze přiřknout romantické tradici žánru jako takového. Podstatné je, že autorská pohádka se mnohem více váže právě na individualitu autora než na tradice daného žánru, během několika desítek let se vytvořilo nepřeberné množství tvarů, jež nelze bez jednotných kritérií zařadit. Ve srovnání s pohádkou lidovou je pohádka autorská geneticky mnohem mladší a subjektivnější, jelikož obsahuje autobiografické motivy, jak již bylo několikrát zmíněno, odráží se v ní individuální styl každého autora a zachycuje také náladu a styl doby. Většinou užívá složitější kompozici blížíci se spíše povídce. Ačkoli je folklorní pohádka vážná a osudová, pohádka umělá volí spíše žertovný způsob vykreslení. Dějová složka je často potlačena jazykovou hravostí. V silnější míře jsou v ní zastoupeny reálné a aktualizační prvky jakými jsou civilizační změny, sociální konflikty, filozofické a etické problémy. Mimo jiné kouzelné motivy jsou najednou součástí každodenní reality. Nezaměnitelným rozdílem je konkrétnější časoprostorové zakotvení příběhu, významnou roli hrají konkrétní místa a uvedení času. Tento posun pozorujeme nejvýrazněji v pohádce typu **novelistického** (*Pohádka pošťácká* od Karla Čapka).²³

Je ale složité rozlišit hranici, kde začíná umělý autorský text a kde vlastně končí autorská adaptace folklorního útvaru. Odpověď můžeme vyhledat ve vývoji, pokud vezmeme v potaz fakt, jak byly pohádkové folklorní látky zachycovány a pozměňovány. Naši pozornost musíme obrátit na žánr a jeho vývoj. Pohádky se začaly tisknout od roku 1690 a roku 1697 vyšly nejvýznamnější soubory: *Příběhy a pohádky ze starých časů s ponaučením* (známější název byl *Pohádky matky Husy*) autora **Charlese Perraulta**, dále *Pohádky o vílách* a *Nové pohádky o vílách* **paní de Murat** a jiné. Měřítkem té doby se stal důraz na módní styl života, bohaté a nazdobené oděvy byly velice detailně popisovány, dary věnované princeznám a jejich vlastnosti nebo dovednosti musely odpovídat požadavkům té dané doby – nejen, že princezny musely být krásné a dobré, ale hrály také na nějaký hudební nástroj a ovládaly tanec. Zbytečně

²² ČEŇKOVÁ, Jana a kol. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury*, 2006, s. 127.

²³ PETERKA, Josef. *Teorie literatury pro učitele*, 2001, s. 234.

o této době nehovořím, neboť právě v tomto období jsou zaznamenány první pokusy o vytvoření umělé pohádky, faktem ale zůstává, že mnoho těchto pokusů bohužel nepřežilo svou dobu.²⁴

Cesta autorské pohádky na našem území se vyvíjela poněkud odlišně. Když vynecháme tzv. moralistní produkci století 19., vznikala česká umělecká pohádka od 70. let 19. století, k zakládajícím autorkám žánru pohádky autorské neodmyslitelně patří **Eliška Krásnohorská** zpracovávající folklorní motivy, které dále rozšiřovala a upravovala. Nejen, že vytvářela vlastní pohádky ve stylu těch folklorních, ale zvolenými tématy z reálného světa, předmětů denní potřeby či ze světa zvířat volně navázala na andersenovský příběh zachycující silné moralistní motivy. Za první významné dílo české autorské pohádky jsou považováni *Broučci* od evangelického faráře **Jana Karafiáta**, nejznámější jeho dílo, přestože napsal řadu jiných pohádek. Příběh malého Broučka a jeho celé rodiny se stal vděčným tématem, ke kterému se děti s obrovskou radostí vždy rády vracely dodnes.

Z hlediska vývoje české autorské pohádky měla největší přínos léta 20. A 30. století 20., kdy se vytvořilo několik různých typů, vedle **pohádky se sociálními motivy** byl často využíván a různými způsoby proměňován folklor, postupně vznikala **zvířecí pohádka**, dále se rozvíjel **delší pohádkový příběh a seriál**. Mezi dvěma světovými válkami se vedl spor o smysl pohádek v moderní době a jejich důležitost pro děti. Objevovaly se i názory typu, že pohádky jsou ve své původní a nezměněné podobě pro dětské oči škodlivé. Poté přichází vlna autorů přínosných nejen pro českou literární veřejnost vůbec, pro pohádku nevyjímaje. Se svými díly přicházejí: **Karel Čapek** – 1918 iniciátor a editor *Nůše pohádek*, který se stal souborem pohádek moderních autorů, na něhož navazují další dva sborníky z roku 1919 a 1920, **Jiří Mahen** autor moderního typu pohádky, představitelem sociální pohádky je **Jiří Wolker**, dále **Josef Čapek** napsavší knihu dokreslenou vlastními obrázky pro děti pod názvem *Povídání o pejskovi a kočičce*, nový typ pohádky také vytvořil **Josef Lada**, který ve svých dílech klasické a důvěrné známé motivy převracel a tím dokázal vytvořit napětí mezi známým vyprávěním a očekávanou parafrází.²⁵ **Jan Werich** je významnou osobností tvorby autorské, svým dílem vytvořil osobitý typ pohádky, o čemž se můžeme přesvědčit v díle *Fimfárum*. Nyní se dostáváme k dělení autorské pohádky.

²⁴ ČEŇKOVÁ, Jana a kol. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury*, 2006, s. 128, 129.

²⁵ Tamtéž, s. 137 – 140.

1.3.1 Pohádka iluzivně folklorní

Tento typ si pomáhá stylem lidové pohádky, pomocí něhož vypráví původní příběh, ve kterých vystupují vlastní postavy. Do oblasti této tvorby řadíme **Václava Čtvrťku** s dnes již legendární postavou o loupežníkovi *Rumcajsovi*. Patřila by sem i má oblíbená látka, jejíž autorkou je **Marie Kubátová**, zachycující strážce morálky v horách *Krakonoše*, který pomocí své sojky hlídá veškeré nepravosti páchané na dobrých a obyčejných lidech.

1.3.2 Pohádka se zvířecím hrdinou

Staví do středu dětské pozornosti antropomorfizované zvířecí postavy (**Josef Čapek** *Povídání o pejskovi a kočičce*, **Ondřej Sekora** *Ferda Mravenec*). Méně často se setkáváme s kombinací postav zvířecích a lidských, s tímto námětem pracoval **Vladislav Vančura** v jeho díle *Kubula a Kuba Kubikula*.

1.3.3 Symbolická pohádka

Její příběh má mnohem hlubší významy podobenství, snaží se co nejvíce zvýraznit myšlenkový obsah, který je často určený spíše dospělým čtenářům než dětem (*Malý princ*). Postupy iluzivně folklorní pohádky se zvířecím hrdinou, pohádky symbolické i princip výchovného příběhu využívají Karafiátovi Broučci, kteří jsou typově mnohoznačným útvarem.²⁶

1.3.4 Pohádka parodijní

Pozornost obrací na konvence folklorní pohádky, jež se snaží humorným způsobem negovat a zobrazovat jako karikatury. Patřilo by sem dílo **Josefa Lady** *Pohádky naruby*.

1.3.5 Moderní pohádka

Způsobem ztvárnění se blíží spíše povídce, pohádku se snaží odlehčovat, nastavuje zrcadlo současnému způsobu života a myšlení, objevují se v ní technické objevy a společenské reálie, kouzla jsou prolínána s každodenností. Moderní pohádky psal i **Karel Čapek**, jeho *Devatero pohádek* je výmluvným příkladem pro tento typ.

1.3.6 Pohádka nonsensová

Využívá absurdního humoru, typicky dětské alogičnosti, asociativnosti a spontánní žvatlavosti, potlačuje tradiční model pohádky mravokárné v zájmu motivace k samostatné tvořivosti. Klasická díla (*Alenka v kraji divů*, *Medvídek Pí*) vznikla

²⁶ PETERKA, Josef. *Teorie literatury pro učitele*, 2001, s. 235.

v Anglii. V české literatuře jsou jejím zlatým věkem šedesátá léta (**A. Mikulka** *Aby se děti divily*, **O. Hejná** *Popletená pohádka*, **M. Macourek** *Jakub a dvě stě dědečků*).

1.3.7 Kreslený pohádkový seriál

Někdy je též nazýván jako pohádkový komiks a návazně animovaný či loutkový film, jsou ilustrace, které jsou neoddělitelnou součástí pohádkových publikací, v kresleném seriálu získá dominantní roli na úkor textové složky. Je ideálním typem především pro výtvarníky a prozaiky v jedné osobě – prvními kreslenými seriály u nás jsou *Povídání o pejskovi a kočičce* od **Josefa Čapka** a *Ferda Mravenec* od **Ondřeje Sekory**, jež se stal předlohou pro první český loutkový film z roku 1944.

Možná se na první pohled zdá zbytečné tolik se věnovat historickému vývoji žánru pohádka jako takovému či podrobnému dělení na pohádku lidovou a autorskou. Avšak vzhledem k tomu, že ve své bakalářské práci se zaměřuji na díla dvou regionálních autorek pocházejících z jihu Čech, která se řadí do druhu pohádky autorské, proto tolik úvodních slov právě o dělení pohádky. Později budu jejich knihy porovnávat a vynasnažím se dojít k závěru, v čem jsou si jejich knihy podobné a v čem se naopak liší. V úplném závěru dle svého subjektivního názoru zkusím shrnout, která z nich se svého úkolu vlastně zhostila lépe. Žánr pohádky se opět obrací na generaci dospělých, už nejsou určeny jenom dětem, ale vracíme se zpět k vyspělejším čtenářům, kteří byli původními recipienty pohádky, než se vyvinula do své nynější podoby. Pohádka jim sloužila jako zábava na tržištích, až s delším časovým odstupem a vývojem začala být upravována a přizpůsobována dětem.

1.4 Síla inspirace v jihočeském kraji

„Každý z nás má v srdci jeden kraj, jehož obraz splývá v jedno s představou domova, rodné země. Kraj, k němuž se tím častěji vrací vzpomínkou, čím víc se mu vzdaluje. Říká se mu rodný kraj. A to i tehdy, není-li zapsán do rodného listu člověka.“²⁷

Jan Neruda také napsal pár krásných slov právě o Českých Budějovicích, o kterých bude v příštích několika řádcích a odstavcích řeč... *„Neznám druhého města v Čechách, které by tak překvapovalo jako Budějovice České; pěkná je starobylá Plzeň, zajímavý jsou pestré Prachovice, zvláštní je průmyslový Liberec, ale Budějovice jsou*

²⁷ CÍFKA, Stanislav, POKORNÝ Ludvík. *Chvály Jižních Čech*, 1984, s. 5.

zcela svými, zcela originálními vzdor vši smíšenině historické a moderní, nemám pro ně zkrátka jiného jména, než že jsou Florencí mezi venkovskými českými městy. Ne pro půvab vukolí, ne pro památky všeho umění, ale pro jistou nepopiratelnou líbeznost svou. Války se Budějovic skoro nikdy netýkají a město je rozvinuto jako květ v zátiší.“²⁸ Je nasnadě zodpovědět si vlastně důvod, proč se takto detailně zabývám právě krajem jihočeským, přesněji řečeno okolím českobudějovickým. Odpověď je zcela jednoduchá, jelikož autorky, jimž je má bakalářská práce věnována, jejichž díla budu rozebírat a detailně porovnávat, pocházejí právě z okolí Českých Budějovic. Měla bych samozřejmě podotknout, že ne obě se právě v tomto kraji narodili, ale přesto ho považují za svůj rodný.

„*Regionalismem (od latinského regio = kraj, krajina) rozumíme studium charakteristických rysů a zvláštností jednoho kraje, jedné oblasti a také snahu je zachovat, popořadě je i pěstovat, rozvíjet a využívat jich cílevědomou prací k rozvoji oblasti v rámci vyššího, nadřazeného celku.*“²⁹ Pomocí slova „regionalismus“ často označujeme i jednotlivé regionální jevy na daném území. Zvláštnosti daného kraje a jeho typické znaky mohou být velice různorodé, a proto jsou zařazovány do sfér mnoha studijních oborů, např. geografie, geologie, botanika a zoologie, historie, etnografie, sociologie, jazykověda, literární věda atd. Kraj vždy patří pod nějaký nadřazený celek zeměpisný, národní či státní. Krajobové prvky a místní jevy jsou jeho součástí, složkou celonárodního vývoje, života a kultury, mohou dobře sloužit jako dokumentační materiál nebo jako materiál výchozí, motivační, doplňující atd. Krajobové jevy a prvky se zpravidla váží i k osobním zkušenostem a znalostem žáků, jsou proto názornější a žákům bližší. Jejich využití je tedy speciálním případem postupu od blízkého k vzdálenému, od známého k neznámému, od konkrétního k abstraktnímu, od zvláštního k obecnému, jak je uvedeno v díle *Regionální prvky ve vyučování českému jazyku*.³⁰ Po uvedení všech těchto důvodů můžeme konstatovat, že regionální prvky se stávají i prostředkem výchovným. Jejich speciální hodnota se projevuje ve výchově v lásce ke své vlasti.

Vynikající příležitost k využití lokálních (oblastních) jazykových jevů dávají spisovatelům právě literární díla, jež se ve škole ve větší či menší míře probírají a čtou. Vzhledem k tomu, že každý z nás pochází z nějakého kraje, měl by mít o něm přehled. Nejen co se týká oblasti geografické, tedy umístění na mapě, vzdálenosti od jiných

²⁸ CÍFKA, Stanislav, POKORNÝ Ludvík. *Chvály Jižních Čech*, 1984, s. 69.

²⁹ CUŘÍN, František. *Regionální prvky ve vyučování českému jazyku*, 1973, s. 5.

³⁰ Tamtéž, s. 8.

význačných míst, povrch, zalidnění aj., ale také o autorech, jež tento kraj proslavili a píší o něm. Proto jsem v úvodu kapitoly vybrala některá díla zachycující právě Jižní Čechy, kterých se toto týká. V minulosti o tomto krásném kraji psalo mnoho autorů odtud pocházejících, za všechny lze uvést Fránu Šrámka, nebo autorů, kteří si tento kraj zamilovali.

V současném vyučování českého jazyka a literatury vůbec chybí právě regionální prvky. Sama si vzpomínám, není tomu ještě tak dávno, když i já sama jsem se ve škole učila o velikánech naší literární historie, jakými bezpochyby jsou Božena Němcová, Karel Jaromír Erben či Jan Neruda a další. Nenapadlo by mne zpochybňovat tato jména, jež jsou nesmazatelně zapsána velkým písmem do naší literatury. Je ale skutečností, že poslední dobou nemáme ani nejmenší představu o tom, jací jsou právě autoři z oblasti, ze které my sami pocházíme, a to považuji za obrovskou chybu, a proto jsem velmi ráda, že se mohou zabývat právě Ilonou Daňkovou a Olgou Friedrichovou. Každý z nás by měl mít alespoň nějakou představu o tom, kdo z významných osobností, ať už se jedná o literaturu, malířství, sochařství nebo i jiné obory, pochází z jeho rodného kraje. Tím ukážeme i to, že máme o svou rodnou vlast zájem, že nám není lhostejné, kdo odtud vzešel, kdo se snažil nějakým způsobem právě ten náš region zviditelnit.

1.5 Literární tvorba na jihu Čech

Na literární život Českých Budějovic má velký význam zřízení Jihočeského nakladatelství (v 60. letech název Růže), ve kterém od založení do roku 1984 vyšlo 450 samostatných titulů převážně regionálního původu.³¹ Tato instituce začala programově pracovat s mladými autory a vytvořila tak zvláště v posledních letech podmínky pro novou literaturu, která vyrůstá ze zázemí jižních Čech. Už samotný pojem „regionální autor“ jako by degradoval literární osobnost na nižší stupeň; je zcela přirozené, že se autoři snaží vyhnout se tomuto přídomek. Díla, která by skutečně mohla nést název regionální, jsou v současné literatuře dost výjimečná.

Jsem velice hrdá na to, že českobudějovické území a jihočeský kraj vůbec jsou velice významným místem, jež se objevuje v dílech autorů, mnoho významných, a pro českou literaturu celkově nepostradatelných, spisovatelů pochází právě z této oblasti a nespočet děl je věnováno právě jižním Čechám. Nemohu si odpustit nepřinést několik příkladů potvrzujících má předchozí slova. Z básnické tvorby bych mohla uvést právě

³¹ CÍFKA, Stanislav. *Jihočeská vlastivěda: Literatura divadlo*, 1984, s. 156.

Ladislava Stehlíka, který byl bezesporu nejoblíbenějším básníkem v období poválečném, věnující si právě našemu krásnému kraji. Je autorem sbírky lyrických reportáží z historie *Země zamyšlená*. Ve své době velice oblíbený, název se stal symbolickým titulem pro jižní Čechy. Z Českých Budějovic také pocházel další autor, patřící k střední básnické generaci, **Petr Skarlant**, píšící moderní sbírky milostné lyriky. K jeho nejznámějším dílům patří: *Vyřezávaný osel* (v této sbírce se setkáváme s motivem Zlaté Koruny), *Hebké kůže*, *Řemeslo žít*. **Jiří Žáček** strávil své dětství ve Strakoniciích a své studium absolvoval na průmyslové škole stavební ve Volyni. *Ráno modřejší večera*, *Napjatá struna*, *Anonymní múza* a *Mezi řečí*, to jsou nejvýznamnější díla tohoto talentovaného spisovatele. Nezapomněli na každoroční pobyt (od roku 1956) **Františka Hrubína** v Chlumu u Třeboně, který ho inspiroval k nejkrásnějším skladbám, jaké kdy byly napsány na oslavu jihočeské přírody. Sbírka *Můj zpěv* a hymnická báseň *Dřevo se listem odívá* představují harmonické spojení minulosti s přítomností a budoucností, člověka s přírodou, sny s jejich uskutečňováním.

Mnohem větších úspěchů než poezie dosáhla právě poválečná próza. K nejvýznamnějším autorům této prózy bychom zařadili **Norberta Frýda**, který se narodil právě v Českých Budějovicích, vystudoval zde německé gymnázium. Asi nejznámějším jeho dílem se stal autobiografický román *Krabice živých* líčící věznění v Terezíně, Osvětimi a Dachau. Zástupkyní ženské tvorby na jihočeském území je **Zdeňka Bezděková**, která se zde narodila, jeden čas působila jako středoškolská profesorka a svou dráhu na půdě pedagogické završila jako přednášející na Pedagogické fakultě Jihočeské univerzity. Nejen do našeho podvědomí, ale i v zahraničí uspěla s knihou *Říkali mi Leni*. Tento dojemný a působivě vyprávěný příběh se stal bestsellerem dětské literatury, i když byl původně napsán a v prvním vydání vyšel pro dospělé. Dětský čtenář tu našel obraz druhé světové války, obludnosti a krutosti fašismu, které zasahují do jistot dětského světa v oblasti jim nejbližší – v okruhu mateřské lásky a domova. Pokračování osudů malé Leni Freiwald – skutečným jménem Sýkorové – ve vlasti vylíčila spisovatelka v knize *Štěstí přijde zítra*. Na Šumavu se zaměřil ve svém posledním románu **Jan Otčenášek** - *Když v ráji přšelo*.

1.6 Jihočeské nakladatelství Růže

Nakladatelství působilo v letech 1958 až 1992 a orientovalo se především na knihy s regionální tematikou a tvorbu autorů pocházejících právě z jižních Čech. Koncem let šedesátých kladlo důraz na křesťansky orientovanou literaturu a populární

edice. Nejen, že celé nakladatelství prošlo určitým vývojem, tak i jeho název se několikrát během let změnil. Mezi lety 1958 – 1964 byly knihy vydávány v nakladatelství pod názvem **Krajské nakladatelství v Českých Budějovicích**, poté od roku 1964 do roku 1968 bylo přejmenováno na **Nakladatelství České Budějovice**. Názvem **Růže** se toto nakladatelství honosilo celkem deset let, konkrétně od roku 1968 až do roku 1978. Poté byl název změněn na **Jihočeské nakladatelství** v letech 1979 – 1990, posledním názvem bylo **Jihočeské nakladatelství Růže**, a to pouze dva roky (1990 – 1992).

1.7 Pohádková tvorba určená dospělým čtenářům

V tomto regionu, kterému se ve své bakalářské práci věnuji, vznikaly také umělé pohádky, jejichž recipienty se stali právě dospělí čtenáři. Jedná se o knihy, ve kterých se objevují pohádkové motivy, ale nejsou určeny dětem, nýbrž dospělým. Ve výše zmiňovaném českobudějovickém nakladatelství Růže vyšlo v roce 1974 dílo od **Marie Krškové** *Blatské rozprávky*. Jedná se o velice zajímavé dílo psané pomocí nářečních prvků. Jak sama autorka přiznává, chtěla je vydat již dávno, velice ráda poslouchala hovory starých lidí a dělala si z nich mnoho poznámek, ale dílo začalo vznikat až roku 1941, v době národního útlu, kdy Němci zatvrzele popřeli všechno české, v podstatě i naši existenci. Všechny příběhy vypravované v této knize pocházejí z krajiny, ve které Marie Kršková strávila své dětství a mládí. Pomocí svérázného blatského nářečí jsme nenásilnou formou přeneseni do dřívějšího období. Setkáváme se na stránkách tohoto zajímavého díla nejen s pohádkami, ale i s báchorkami, rozmarným vyprávěním či lidovými písničkami. Dějová složka je nejvýraznějším prvkem vyprávění, ale autorka kratičkou metaforou či přirovnáním dovede působivě vystihnout i lyrické kouzlo jihočeské krajiny. Motiv měsíční noci několikrát výrazně dokresluje prostředí: „*Měsíc zaťal srpek do nebeský louky a zhlíží se ve Světském rybníku*“, „*nad Třeboní vysvítíl měsíc... nehdy napálil všechny vězdný lucerničky na vobloze*“, „*měsíc plaval po nebi jako veliká tříbrná měchurka a vězdy svítily na tej nebeskej modrej plachtě jako jedna malá lucernička bedle druhý*.“³²

³² KRŠKOVÁ, Marie. *Blatské rozprávky*, 1974, s. 345.

*„Poženeme domu
z luk i vod vejhonu.
Hdo je doma?
Naše máma.
Co nám kuchtí?
S mákem buchty.
Dala do nich másla,
aj se trouba třásla.
Kuthan šupsla na šteláž.
Hubo, hubo, to si dáš!“³³*

Původně určila své pohádky dětem, ale tím, že jsou psány prvky nářečními, stávají se pro děti nesrozumitelnými.

Dalším dílem s pohádkovými motivy určeným spíše dospělým čtenářům a k hlasitému předčítání, jak ve svém doslovu uvádí autor, je kniha od **Adolfa Daňka** *Báje českého Pošumaví*. Autor své dílo rozdělil podle postav, jež v příbězích vystupují. První část je nazvána: *O vodníku, hastrmankách a vodních pannách*), v další části se zaměřil na světýlka: *O světýlkách*), následující část je úzce spjata s ohněm: *O divém a ohnivém muži, o psu s ohnivýma očima*), dále na nás čtenáře čekají kouzla a vše s kouzlením spojené: *O čarování a čarodějnicích*), poté autor spojil několik bájí a pověstí: *Různé báje a pověsti*), dalším úsekem nás provází různá zjevení a strach: *O mŕách*), přicházejí na řadu také příběhy: *O šotkovi*), autor nezapomněl ani na získání bohatství a hledání zapomenutých pokladů: *O pokladech a modrém plamínku*). Kniha je doprovázena ilustracemi Eriky Bornové. V předchozích částech své práce jsem uváděla typické postavy vystupující v pohádkovém vyprávění a právě i v *Bájích českého Pošumaví* se některé z nich objevují, čímž si můžeme dokreslit fakt, že pohádkové motivy mohou být i nedílnou součástí četby pro dospělé. Setkáváme se zde s kmotříčkem, jež zastupuju moudrého starce, vypravující dětem různé pověsti z okolí. Jedná se o takového průvodce dějem. Objevují se i nadpřirozené bytosti v podobě lesních panen, žínek, vodníků či divých žen.

Ráda bych uvedla příklad i z tohoto díla věnujícímu se jihočeskému území, kde nás provází pohádkové motivy. *„Zimní večer na šumavském podlesí. Sněhu po kolena, za vsí v ouvozech jsou závěje a mráz jen skřípe. Po návsi křižují se poházené cesty,*

³³ KRŠKOVÁ, Marie. *Blatské rozprávky*, 1974, s. 19.

*někde jen vyšlapané, sem tam přeběhne člověk a zapadne do stavení. – I děti se sáňkami odklidily se domů, již jim zalízalo za nehty. – V nízkých chaloupkách je tam – světlí černou hodinku. Je u Martanů již rozsvítili, hospodyně a staršinka derou peří. Pantáta si přistavil ke stolu kozlík čili dědka a pořizem čili stroužkem přiřezává dřeva na měchačky a jiné kuchyňské nářadí. Děti na peci si hrají a dovádějí.*³⁴

Dalším dílem, které je postaveno na pohádkových motivech, ale jedná se spíše o komedii o osmi obrazech určenou pro dospělé, je kniha od **Jana Drdy** *Dalskabáty hříšná ves aneb zapomenutý čert*. Již jména hlavních představitelů jsou více než komické, např. Marijána Plajznerová – vdova po hrobaři, Trepifajksl – venkovský, zapomenutý čert, kterému začali později říkat prostě jen Mates, Ignác Loula – je novým farárem v Dalskabátech, později se z něho vyklube šéf ústavu pro experimentální psychologii z pekla, Alois Piškytle – kostelník aj. I složení pekla je velice moderně pojaté, vládne mu samozřejmě jeho vládce, který má vlastního sekretáře Marbuliuse, dále v pekelném království mají prokurátora či guvernéra. Hra se odehrává v pohádkovém čase, v reálném prostoru obce Dalskabáty a v pekle. Celý děj je postaven na jednom zapomenutém čertovi, který byl vyslán do obce, aby posílal do pekla hříšné duše, ale on se tam nějak zapomněl. Zvláštnost a komediální prvky tohoto pohádkového příběhu dokresluje i scéna, kdy si zapomenutý čert Trepifajksl alias Mates odstraní rohy a nechá si za pomoci vdovy useknout ocas.

Pohádková komedie podle stejnojmenné předlohy **Jana Drdy** *Hrátky s čertem* patří bezesporu ke klenotům české kinematografie. Řekněme si upřímně, kdo se netěší každý rok na svátky vánoční, až se v televizi objeví nebojácny vysloužilce Martin Kabát, jež se nezalekne loupežníka Sarky – Farky natož čerta. Svou odhodlaností, dobrou duší a smyslem pro spravedlnost zachrání od mámení pekel dokonce i duše princezny Dišperandy a její služebné Káči – vdavekchtivé dívky, které se svými úpisy dostanou až k samotnému pekelnému knížeti. Martinovi tedy nezbyvá nic jiného, než se vydat na cestu do samotných horoucích pekel.

Pohádka pro dospělé se objevuje i na filmovém plátně v režii Vratislava Blažka **Tři přání**. Tento příběh pojednává o řadovém právníkovi Petrovi, jeho manželce Věře a synovi, jež se tísní v malém činžovním bytečku s jeho rodiči. Vše začíná tím, že v přeplněném trolejbusu pustí Petr sednout starého dědečka a ten se mu doopravdy

³⁴ DANĚK, Adolf. *Báje českého Pošumaví*, 1994, s. 7.

štedře odmění. Věnuje mu zvoneček, na který když zazvoní, tak se mu splní tři přání. Svou nerozvážností mu dvě přání protečou mezi prsty, ale s posledním si dává záležet. Zprvu se zdá jeho přání prosté, chce být spokojený. Nedlouho na to, se mu začne vše dařit, až to začíná být i pro ostatní podezřelé, ale pokaždé zasáhne kouzelný dědeček zachraňující každou situaci. Příběh vrcholí tím, že o práci má přijít jeho nejlepší přítel a Petr musí zvolit mezi spokojeným životem, velkým bytem, luxusním autem, hromadou peněz a věcí tak prostou, ale pro život nezbytnou – přátelstvím. Sedí proti zvonečku a rozhoduje se, co bude dál. Celý filmový příběh končí tím, že dědeček je opět v trolejbusu a sám sebe se ptá, zda zazvoní či nezazvoní... A pohádka je konec...

V tomto příběhu můžeme identifikovat ironii osudu v tom, že Petrovi se ve všem daří, zatímco jeho nejlepší přítel přichází o práci jeho zásluhou. Dalším ironickým momentem může být propastný rozdíl mezi Petrem, který má všechno, a jeho přáteli, kteří nemají nic.

Do tvorby pro dospělé, která využívá pohádkové motivy, řadíme i tyto dvě českobudějovické autorky, Ilonu Daňkovou a Olgu Friedrichovou. Jejich díla bychom mohli zařadit do oblasti **moderní pohádky**, vyznačuje se především tím, že konkretizuje jak čas, tak místo děje a využíváním humoru. Magické prvky jsou doprovázeny každodenními.

1.8 Ironie

„Samotný pojem ironie pochází s řeckého slova eiróneia, znamenající klam, předstíranou nevědomost či posměšek. Jedná se o efekt, jehož podstatou je rozpor mezi tím, co se říká a co se tím doopravdy myslí, tedy skutečným obsahem sdělení je totiž pravý opak řečeného. Na pojmu ironie ulpíval prvotní význam lstivého klamu, pokrytectví a povrchnosti.“³⁵

Teprve u **Sókrata** a **Platóna** získává pojem ironie mnohem hlubší význam: už totiž nejde pouze o prázdné tlachání nebo klam, nýbrž o to, co sice navenek jako klam vypadá, ale svou podstatou je opakem tohoto zdání. Již **Quintilianus** v *Základech rétoriky* (přibližně 95 n. l., 1985) rozlišil tři stupně ironie: **(1) ironii jako krátkou řečovou figuru vsunutou do jinak souvislého textu, (2) ironii jako styl komplexního textu a (3) ironii jako celkový životní postoj konkrétního člověka.**

³⁵ MÜLLER, Richard, ŠIDÁK, Pavel. *Slovník novější literární teorie – glosář pojmů*, 2012, s. 250.

1.9 Satira

„Slovo satira v původním významu označovalo posměšnou báseň, kritickou ke společenským i osobním lidským nedostatkům. Postupem času se ale žánrová určitost satiry rozplynula a nověji rozumíme satirou každé literární dílo, které využívá humoru a vůbec estetického komična s konkrétním společenským záměrem kritiky. Umělecké dílo využívá satiry ke kritice záporných jevů a nedostatků pomocí výsměchu, ironie a komična.“³⁶ Pomocí satiry literární dílo poukazuje na různé lidské nedostatky či nešvary, jež satirickým ztvárněním mnohem více vystupují na povrch. Autoři se tímto způsobem snaží upozornit na problémy současnosti.

³⁶ VLAŠÍN, Štěpán a kol. *Slovník literární teorie*, 1977, s. 335.

2 Ilona Daňková

Tato jihočeská spisovatelka se narodila 2. března roku 1934 v Českých Budějovicích, konkrétně v Suchém Vrbném. Jedná se o autorku próz se soudobou společenskou tematikou se smyslem lehkého humorného nadhledu nad realitou.

Svá studia zahájila na Vyšší hospodářské škole v Českých Budějovicích, která ukončila maturitou v roce 1952. Dostala mnoho pracovních příležitostí, své pracovní začátky strávila jako úřednice v různých podnicích a od roku 1962 až do počátků let 90. se stala propagační pracovnící Parku kultury a oddechu v Českých Budějovicích a redaktorkou českobudějovického kulturního kalendáře. Literární kariéru pomalu odstartovala publikováním v tisku. Psala především prózu, poezii, povídky, aforismy a fejetony, jež publikovala od roku 1959 v Magazínech českobudějovického (dnes tedy Jihočeského) nakladatelství, v Jihočeské pravdě a v celostátním tisku např. v Rudém právu, Světě práce, Zemědělských novinách, Mladé frontě aj. Roku 1985 vycházela v Jihočeské pravdě zkrácená verze novely *Pro Moniku, pro Renátu o Anně* pod titulem *Dívka z počátku století*. Spolupracovala s jihočeským vysíláním Československého rozhlasu.

První krok pro vstup do literárního světa učinila prozaickým souborem nazvaným *Máchorky*, v nichž zpracovala apokryfně pohádky. Podle vzoru vynikajícího autora Jana Drdy pomocí humorných prvků převedla motivy pohádkové do civilní roviny. Zpočátku v nich vychází z jejich základní situace, pak již však pracuje dle svého, s velkým darem dadaistické fantazie, s citem pro míru jak ve fabulaci, tak v aktualizaci tradičního jazyka pohádky. Každá z těchto próz má čtenáři něco přinést, ať už se jedná o morální ponaučení, životní moudrost či lehký osten zaměřený proti nejrozumnějším lidským nedostatkům a slabostem, které v humorném či satirickém podání vystupují ještě výrazněji na povrch. I když jsou *Máchorky* zalidněny tradičními báchorkovými postavami, řeší se v nich originálním způsobem současné problémy. V této prvotině je důsledně autorkou zachováván základní pohádkový konflikt mezi bojem dobra se zlem. I když v poněkud novém podání. Někdy na první pohled nerozeznáme, která z postav zastává dobro a která pro změnu zlo. Do tradičních motivů inspirovaných v pohádkovém světě pronikl zcela civilní pohled a každodennost života.

Od pohádkově laděných próz se obrátila k soudobé společenské tematické. Již podle názvu můžeme soudit, že sama autorka polemizuje se známým příslovím *jak si kdo ustele, tak si lehne*. Snaží se zdůraznit sílu vlivů lidí, jež působí na sebe navzájem.

V novele *Nikdo si nestele sám*, odehrávající se na malém městě od prvních dnů osvobození až po dobu politické krize v roce 1968, líčí s lehkým humorem životní cestu Toma Dohnala, jemuž měšťácká rodina vnucuje pravidla poctivé hry. Zachycuje postoje obyčejných lidí v období tří nezapomenutelných letopočtů naší země, konkrétně roků 1945, 1948 a 1968. Autorka tu pranýřuje přežívající měšťáctví, na druhé straně pak vyjadřuje své sympatie k těm, kteří svému bližnímu podle svých sil pomáhají vybřednout z nejhoršího. I přes zjevný optimismus doby vyznívá příběh hlavního hrdiny poněkud ztraceně.

V novele určené především dospívajícím dívkám *Pro Moniku, pro Renátu o Anně* se autorka vrátila na počátek našeho století a pokusila se zachytit životní osud nenápadné venkovské dívky Anny Netřebové, aby na něm ukázala životní podmínky a možnosti tehdejších mladých dívek a srovnala je s tím, jak žije dnešní mláď. Snažila se tedy konfrontovat život současných dívek s tím, co prožívaly ve svém mládí jejich babičky. Anna prochází složitou životní poutí, z jedné služby do druhé, jen pozvolna a postupně začíná rozlišovat pravdu od lži, přetvářku od upřímnosti, pravé hodnoty od falešných, než najde pevné rodinné zázemí i životní názor.

Jak zlikvidovat šéfa, jedná se o povídky, ve kterých Ilona Daňková kombinuje humorné prvky a prvky hororové. Jedná se o soubor vědeckofantastických povídek.

Do důchodu odešla tato jihočeská prozaička roku 1991, zemřela čtyři roky poté a to 14. srpna v Českých Budějovicích.³⁷

2.1 BIBLIOGRAFIE:

- **Máchorky** (1964)
- **Nikdo si nestele sám** (1976)
- **Pro Moniku, pro Renátu o Anně** (1978)
- **Jak zlikvidovat šéfa: Povídky trochu vědecké, hodně fantastické** (1993) – spoluautor Hynek Klimek, Ivan Mls, Antonín Pelíšek

2.2 PŘÍSPĚVKY VE SBORNÍCÍCH:

- **Boje a lásky** (1960)
- **Jihočeský lidový kalendář** (1961)
- **Magazín** (1961 a 1963)
- **Prameny** (1973)

³⁷ Epitaf Ilony Daňkové viz příloha.

3 Olga Friedrichová

Narozena dne 28. února 1927 v Kladně. Spisovatelka zabývající se problematikou mezilidských vztahů, zejména pak dospělých k dětem. Ze svého rodného Kladna se ve velice útlém věku dostala do Prahy, kde získali její rodiče angažmá v činohře. Od svých sedmi let však žije v Českých Budějovicích, kde také vystudovala reálné gymnázium. Externě spolupracovala s Jihočeským divadlem jako výtvarnice a návrhářka.³⁸ Jejím manželem byl významný scénograf, malíř a grafik Lubor Friedrich, jako výtvarnice kostýmů oblékla dlouhou řadu inscenací divadla na jihu Čech. Svůj talent uplatnila i na půdě loutkářství, svými poeticky ztvárněnými loutkami okouzila v letech 60. Prodávala je prostřednictvím prodejen Díla. V 60. letech spolupracovala s Jihočeskou pravdou, psávala především recenze o programech Československé televize.

Do podvědomí čtenářů vstoupila knihou *On a já*, jedná se o soubor jedenácti povídek nebo spíše úvah, kde na sebe volně navazují prózy komorního ladění, jejich jednotícím prvkem je poeticky viděný vztah matky a dítěte. Dětský svět je zde zachycen ve svém zrodu, v počáteční a pak už navždy nedosažitelné čistotě citového prožitku pětiletého dítěte, kdy okolní svět je prozatím pouze nový a plný příjemných vzrušení, ale ještě nezraňující a nezpůsobující bolest. Prostředníkem mezi světem dospělých a dětským subjektem je matka, dobrá víla usínání i probouzení, trpělivá kamarádka, společnice a iniciátorka her. Sympatické na prózách Olgy Friedrichové je především pojetí dítěte nikoliv v tradiční úloze podřízeného, který musí být poučován a vychováván, ale jako někdo, kdo má právo na osobitý vývoj a je mu třeba pouze chápajícího a láskyplného vedení. V mnoha směrech tak tímto dílem připomíná Ludvíka Aškenazyho a jeho *Dětské etudy*.

S divadlem byla její rodina velice úzce spjata a mělo u nich doma hlubokou tradici. Již její babička byla herečkou, která se usadila právě v jihočeské metropoli. Vnučka vykreslila život své babičky Marie Svobodové, jež měla angažmá v Jihočeském divadle a se souborem musela prožít i okupační léta, kdy v Táboře byl popraven za heydrichiády dramatik a režisér dr. Josef Stejskal, ve vzpomínkové knize *Jediná cesta pro Marii*. Kapitoly jsou rámovány pohlednicemi uvádějící dramatické údobí životního i hereckého putování.

³⁸ Ukázka její práce kostýmní výtvarnice viz příloha.

Také novela *Křehké-pozor-neklopit* (v souboru novel Patnáct se spoluautorkami M. Brůhovou a A. Bauerovou) může být chápána jako apel určený rodičům. Autorka sleduje pozvolné přerůstání vztahů mezi rodiči a jejich dcerou od chvíle, kdy dcera odmítá být považována za dítě, až do okamžiku, kdy rodiče její novou životní pozici uznají. V satirických povídkách *Večerníčky s hvězdičkou* na pozadí dějů a postav známých pohádek podává vtipnou kritiku lidských nešvarů, přežitků a nedostatků. Na této sbírce jsou znát dobové požadavky, proto její vypravování dle charakteru připomíná spíš soudničky. Ukazuje v nich na řády plné zla typické pro tu dobu např. nekompetentní chování, flákání, vlastností socialistických lidí z vyšších vrstev ad. Musíme však konstatovat, že tyto nešvary ukazuje velmi opatrně.

Pro děti napsala pohádkovou hru o dvou dílech *Princezna Žofinka a drak Dynamit*. Přispívala svými fejetony také do Jihočeské pravdy, stejně jako tomu bylo u Ilony Daňkové.

3.1 BIBLIOGRAFIE:

- **On a já** (1974)
- **Princezna Žofinka a drak dynamit** (1975)
- **Patnáct** – povídkový triptych (1976) – novela **Křehké-pozor-neklopit**
- **Večerníčky s hvězdičkou** (1980)
- **Jediná cesta pro Marii** (1989)

PRAKTICKÁ ČÁST

4 MÁCHORKY – ILONA DAŇKOVÁ:

První vydání mohli čtenáři prvně spatřit v roce 1964 a je doprovázeno ilustracemi Neprakty.³⁹ Máchorky byly velice příznivě přijaty jak čtenářským okruhem, tak kritikou. O této knize je často hovořeno jako o pohádkách naruby, ve kterých se svým specifickým stylem snaží autorka obměňovat naše národní pohádky, jejich základní dějovou složkou nastavila zrcadlo charakterům klasických pohádkových postav. Formulovala nové zakončení těchto příběhů a dosáhla symbolického vyznění. Jedná se především o soubor povídek, jež jsou nabity humorem a prvky satiry. S potěšením mohu konstatovat, že v každém novém příběhu zachycuje lidské vlastnosti – pomocí ironie vyzdvihuje ty špatné, plna porozumění ukazuje na lidské slabosti, ostrým vtipem připomíná stará lidová moudra zaměřena na vztah dobra se zlem. Nemůžeme však tvrdit, že v každém příběhu se setkáme se šťastným koncem, jak tomu bývá u pohádek a celkově ve většině literatury určené dětskému čtenáři. Mnohdy nás autorka provede dějem takovým neobvyklým způsobem, že se zprvu komediálně laděný příběh pomalu změní v tragédii – což je ale přirozené vyústění mezilidských vtažů, kterými jsme svědky v každodenním životě. K dobrému čtenářskému zážitku nám napomáhá také specifický, vynalézavý a vtipný autorčin styl a její práce se slovní zásobou. „*K umocnění grotesknosti totiž vkládá do prostředí klasické pohádky zcela moderní mluvu, obohacenou o vlastní novotvary.*“⁴⁰

Ve svém rozboru se zaměřím na vydání z roku 1964, což je soubor pouze 15 povídek, později byl tento soupis rozšířen o dalších 12 povídek, které byly vydány až v roce 1988. V rozsáhlejší vydání nalezneme navíc tyto příběhy: *O váhavé Káče*; *O Rusalce*; *Pin-ap lejdy*; *Královnino zrcadlo*; *Trampoty krále Vávry*; *Neodolatelný Ritornelo*; *Popelákův dřevák*; *Divý dlak a Výstřednice*; *Měštka, jež tkala goblény*; *Kterak si pořídit lva*; *Tajemství jedné dynastie*; *O zeleném hoblíku*. Už názvy samotných

³⁹ Jiří Winter Neprakta známý spíše pod pseudonymem Neprakta byl český karikaturista, kreslíř, ilustrátor a humorista. Za svůj život nakreslil více jak 35 000 vtipů a ilustroval stovky humoristických knih. Narodil se v roce 1924 do rodiny sklenáře. Jeho život nebyl vůbec jednoduchý vzhledem k jeho židovskému původu. Celá jeho rodina prošla koncentračním táborem, přežil pouze Jiří Winter a jeho maminka, o kterou se staral až do její smrti. Do podvědomí čtenářů se dostává až v době, kdy začal spolupracovat s Miloslavem Švandrlíkem, tato spolupráce trvala mnoho let. Zemřel v roce 2008.

⁴⁰ DAŇKOVÁ, Ilona. *Máchorky*, 1988, s. 206.

povídek vypovídají o svém obsahu a vtipném pojetí klasické pohádkové látky, jež po staletí přebírají různí autoři, a vkládají do ní svou osobnost.

Již na první straně tohoto souboru jsme varováni autorkou, co bychom ve vlastním zájmu rozhodně neměli přehlédnout, čeká na nás sedm velice vtipně podaných otázek, dle kterých máme zhodnotit, zda je tato kniha určena pro nás či nikoli, pokud není, měli bychom ji odevzdat do antikvariátu a neunavovat se otáčením jejích stran. Na první pohled je zřejmé, že se jedná o velice krátké příběhy směřující přímou cestou k pointě a vyřešení.

4.1 JAK ČERT PŘEVEZ HOKYNÁŘE

Hlavním hrdinou úvodního příběhu Máchorek je hokynář Kotrbka, jež nebyl vůbec dobrým člověkem a snažil se co nejvíce na lidech vydělat. Vzhledem k tomu, že jeho krámk byl jediným na malém městě, tak ve svém obchůdku měl kdekdo a nakupoval u něho kdekdo. Lidé by raději šli ke konkurenci, ale žádná bohužel nebyla, pokud si o svém zákazníkovi myslel, že nemá peníze, hned ho podle vzhledu odsoudil a neměl vůbec žádnou chuť ho obsloužit nebo se mu věnovat, ba dokonce jím pohrdal.

Jednoho rána k němu přišel mladík, který na první pohled nevypadal příliš upraveně, spíše obyčejně, až zanedbaně a měl jediné přání, chtěl si dát slanečky s cibulí, ale hokynář dle svých předsudků odmítl mladíka obsloužit a důrazně mu oznámil, že na dluh u něho nic nepořídí. Ten se ohradil tím, že peníze sice nemá, ale za jídlo mu splní jedno přání, ale velice rozčileně dal najevo, že pouze jedno, protože obchodník je vyřídouch a lakomec – kdyby mu ty slanečky dal bez řečí, aniž by ho po prvním dojmu odsoudil, splnil by mu hned přání tři. Hokynář byl dotčen a mladíka vyhodil, ale ten z čista jasna zmizel a po chvíli se objevil znovu a oznámil mu, že je čert. Aby si ho udobřil, začal mu servírovat vše, nač měl posel z pekla chuť, když se do sytosti najedl, ptal se opět, jaké bude přání obchodníkovu, ale ten se nemohl rozhodnout, co vlastně má na čertovi požadovat. Nad řešením uvažoval tři dny a tři noci, až čtvrtého dne ráno přišel s velice vychytralým plánem, chtěl, aby se mu splnilo každé přání, které vyřkne. Sám čert něco podobného nečekal a s obrovskou nelibostí musel uznat, že hokynář přechytračil samotného pekelníka, ale přání mu samozřejmě splnil, tak jak slíbil...

V tu ránu začal prodejce sprádat své plány, neboť se chtěl mít mnohem lépe než doposud. V první řadě se rozhodl pro provdání své jediné dcery za zámožného dědice největší pily v okolí, ale nečekal, že jeho dcera si postaví hlavu a dokonce si sáhne na život, musel tedy zařídit, aby se nejen zamiloval mladík do Serefinky, ale i ona do něj...

Ovšem ve velice krátkém čase pila zkrachovala a z hýčkaného chlapce se stal obyčejný dřevorubec, který se jeho dceři zalíbil, což ale nepasovalo do plánů hokynářových. Přál si tedy, ať vůbec dceru nemá a ona odešla a už se nikdy nevrátila, ale jak se říká: „Boží mlýny melou pomalu, ale jistě...“ Tedy v tomto konkrétním případě spíše spravedlnost dle představy pekla. Souhlasil s čertem, že po tomto přání by se spolu měli určitě napít. „*Pil čert a pil hokynář, jenomže čert více snese a Kotrbka byl brzy pod obraz. Z toho stavu se nikdy nezotavil, neboť si ve svém opilství do budoucna předsevzal, že nepřestane, dokud od každého druhu vína, likéru nebo destilátu po sklence neochutná. Stal se z něho notorik, krám zpustl a kupec se upil. Tak zničil ďábel drobného podnikatele, ale dobře udělala.*“⁴¹

Hlavním hrdinou je obyčejný prodejce, kterému se veškeré jeho vychytralé kroky nakonec stejně vymstí a podle pohádkového řádu je zlo po zásluze potrestáno. **Kouzelným nástrojem** se v tomto příběhu stávají **tří přání**, tedy díky prodejcovu chamtivosti, pouze **jedno přání**, které mu přišel splnit **čert** – **typická pohádková postava**, se kterou se setkáváme snad v každém fantazijním vyprávění. Dalším velice význačným pohádkovým motivem je **cesta**, v případě prodejce by se za cestu daly považovat jeho životní plány s jeho rodinou a naplánovaná budoucnost k dosažení bohatství. Jedná se v podstatě o cestu namířenou za lepší budoucností...

4.2 O PRINCEZNĚ, KTERÁ NEVĚDĚLA, CO CHCE

V pořadí druhá povídka nás uvádí do děje vstupní formulí, typickou pro pohádky: „*Byla jedna princezna...*“⁴² Pojednává o královské dceři, která nikdy nevěděla, co vlastně chce. Otec jí splnil každé přání odrážející se v jejích očích, ale jakmile dostala, co chtěla, opět byla nespokojena a vymyslela si další, a další, a další a pořád dokola. Princezna se jmenovala Zuliminda a na královském dvoře už nevěděli, co s ní vlastně mají dělat. Byla velice marnivá, povýšená, pořád nespokojená a velice prostořeká.

A tak se jednoho dne stalo, že ve sněmovně rozhodli o provdání princezny, aby s ní měl trápení také někdo jiný. S tímto rozhodnutím princeznička souhlasila, měla však podmínku, chtěla prince, který bude nej, nej, nej... V tom nastal problém, neboť každý princ je nejkrásnější, nejstatečnější a nejbohatší. Místo toho, aby ji přesvědčili o svých schopnostech zabitím draka či zdoláním obra, vymyslela si mnohem neobvyklejší úkol: chtěla, aby jí každý z nich uvařil polévku, že je má tuze ráda. Vzhledem k tomu,

⁴¹ DAŇKOVÁ, Ilona. *Máchorky*, 1964, s. 11.

⁴² Tamtéž, s. 12.

jak byla marnivá, každému tu polévku po ochutnání vylila na hlavu, až poslední princ Cyprián se jí postavil a oplatil stejnou mincí a poté odjel. S odstupem času princezně došlo, že zřejmě udělala chybu a chtěla najít prince pod záminkou získání receptu na vynikající dršťkovou polévku, ale ani 54 detektivů profesionálů a jednou tolik amatérů ho neobjevilo, a tak jí nezbyvalo nic jiného, než se vydat do světa sama. Prochodila svět křížem krážem, všude se vyptávala na dršťkovou polévku a na prince Cypriána, ale nikde ho nemohla najít. Díky této cestě a jejímu úpěnlivému hledání se o ní už neříkalo, že to je princezna, která nikdy neví, co chce. Když konečně prince našla v nenápadné zahradní restauraci, okamžitě ho poznala i v převleku hradní stráže, ale jakmile se jí zeptal, co chce, v tu ránu princezna vyšla z konceptu a odpověděla, že vlastně neví. „A proto není známo, jak to dopadlo.“⁴³

Hlavní hrdinkou je zde princezna, která nikdy neví, co vlastně chce. Princezna je **typickou pohádkovou postavou**. I v tomto povídkovém vyprávění se setkáme s motivem **cesty**, tentokrát v podobě putování princezny a hledání receptu na dršťkovou polévku, což je záminka, aby mohla nalézt prince Cypriána, ke kterému se chovala velice marnivě a povýšeně.

4.3 VIDĚNÍ SESTRY KARBORUNDY

Sestra Karborunda neboli Žofie Bláhová nevstoupila do kláštera dobrovolně, ale zavřeli ji tam rodiče v domněnku, že je posedlá zlým duchem. Vymýšlela si totiž neustálé lži, její rodiče žádali o pomoc, kde se dalo, povolali doktory, bylinářky, ale zlý duch se dcery držel stále a ne a ne odejít. Poslední nadějí pro ně byl klášter U zlatého chvostu komety betlémské, ale ani roucho jeptišky nedokázalo zlého ducha z Žofinky, řečené sestra Karborunda, odvrátit.

Karborunda v zájmu pořádku všechny své poznatky pečlivě zapisovala a právě v té době nedaleko kláštera v panské myslivně vyrostla do nevídané krásy Apolenka. Začínal se o ni ucházet zámecký písař, ale ona své srdce zaslíbila řezbáři Vavřincovi. Aby se uchránila před nechtěnou svatbou, začala si vymýšlet podobně jako Žofie a vydala se do kláštera. Byla velice nesvá, neustále plakala a myšlenky její pobíhaly jinde. V nepozornosti porazila sochu Panenky Marie u postranního oltářiku, tuto nemilou situaci zachránila sestra Karborunda, s tím, že mluvila s pochroumanou panenkou, že si žádá sochu v životní velikosti a ta by měla být ze dřeva. Díky tomu dostal řezbář Vavřinec kýženou zakázku, díky níž si může svou milou odvést. Novou

⁴³ DAŇKOVÁ, Ilona. *Máchorky*, 1964, s.16.

sošku vytvořil dle podobizny své Apolenky, měla obrovský úspěch, dokonce devětadvacet jeptišek si při pohledu na ni vzpomnělo na loučení se svým milým a uteklo z kláštera.

Na klášterní zahradě si Karborunda spletla Apolenku ve světlém rouše s pannou Marií, padla na kolena a prosila o odpuštění, že neustále lhala, ale že je poučená a už to nikdy víc neudělá. Dohodly se obě, že porazí cypřiš stojící u klášterní hradby a utečou. V dílech sestry Karborundy se kapitola o zjevení panenky nikdy neobjevila, pravdou je, že sestra již žádnou kapitolu nenapsala, jelikož zmizela z kláštera jako taková. Apolenka s Vavřincem si pořídili za zbylé peníze z výdělku vozík a jezdili po světě s pimprletem. Žofinka jezdila s nimi jako médium a vymýšlela jim pohádky pro nedělní představení.

Hlavní hrdinkou je zde Žofie Bláhová, která je poněkud marnivá a velice ráda si vymýšlí různé příhody, vzhledem k těmto skutečnostem byla svými rodiči považována za posedlou zlým duchem a poslána do kláštera, aby ji tam napravili. **Cesta** za uznáním chyb a napravení právě Žofinky, je velice strnitá, vede přes klášter, setkání s Apolenkou, pomoci jejímu milému a zjevení Panny Marie v zahradě (později se ukázalo, že to byla právě Apolenka v bílém rouchu), až k uznání svých prohřešků.

4.4 CHALOUPKA S MUŘÍ NOŽKOU

Příběh zachycuje dobrodružství bylinářky Stázy, jež žila v chaloupce stojící v jednom lese na pasece, říkala si, že když nemůže mít chaloupku na muří nožce, tak si nožkou muří ozdobí alespoň dveře. Snažila se tímto zaujmout, byla to prostá frajeřina, jak se říká. Do chaloupky za ní pravidelně chodil čert Filištínek a to v noci filipojakubské nebo svatojánské a navrhoval ji, aby s ním spolupracovala, ale vždy se dočkal stejné odpovědi, že si na sebe bylinářka dokáže vydělat sama. Ještě mnohem častěji do chaloupky zavítal myslivec Vítek. Ten se právě Stázce tuze líbil...

Kolovalo o ní mnoho zvěstí, že se každou noc v lišku promění a dává kuřata, mládence ze vsi do své chaloupky zve a plete jejich rozumy, děvčatům krev upíjí a ty jsou pak žlutá jako pryskyřník a ona sama červená. Netušila však, že tyto průpovědky pocházejí ze mlýna od Jáchymů, kde je vždy vlídně přijata. Jednoho večera toto vyprávěli i myslivci Vítkovi, který mezi lidí příliš nechodil. Okamžitě šel do chaloupky s muří nožkou a vše Stáze řekl. Prozradil jí, že se mu předtím líbila...

Nakonec udělala Stázka rozhodnutí, že se spojí s čertem a upíše svou duši peklu, už jí tady vlastně nic nedrželo, sám vyslanec z pekel z tohoto zvratu neměl radost, ale nedala mu na výběr. Veškeré zvěsti kolující o bylinářce se začaly naplňovat,

kuřata ležela v kurníku bez hlav, všechny krávy se nadmuly, ten, kdo se pokusil vyslovit jméno Stázino se v puse objevila místo jazyka valcha, jenom myslivec nevěděl nic, mezi lidi nepřišel, jak byl rok dlouhý. Jednou se procházel s flintou po lese a uviděl lišku, trefil ji a v tu chvíli se proměnila v bylinářku, Vítek z toho byl zoufalý a oběsil se na nejbližší borovici.

Hlavní hrdinkou doprovázející nás v celém příběhu je bylinářka Stázka, která je velice čistá, poctivá a milá, i přes to, že o ní kolují zlé věci, ale dokud má svědomí čisté, pranic si z nich nedělá. **Typická pohádková postava** vystupující v této povídce je opět **čert**, který se jmenuje Filištínek a chodí do chaloupky s muří nožkou alespoň dvakrát do roka udělat bylinářce návrh, i když ví, že vždy odmítne, až jednoho dne se to změní... Jsme svědky **cesty** bylinářky, jejíž duše je čistá a špatnostmi nedotčena, až k upsání se ďáblovi a její smrti zapříčiněné myslivcem, na kterého si myslela. **Dalším pohádkovým nástrojem** je zde potrestání veškerého zla, všichni ti, co o bylinářce jen křivě promluvili, nakonec byli po zásluze potrestáni a to takovým způsobem, který paradoxně sami vymysleli...

4.5 DÉMONŮV KANADSKÝ ŽERTÍK

S touto pohádkou se dostáváme až do dalekých zemí, kde je více než dost velbloudů, fata morgán, zelených oáz, krásných žen a stejně krásných loupežníků. V této zemi nalezneme větší množství zlých i dobrých duchů, podduchů, poloduchů a meziduchů. Celý pohádkový příběh začíná snem krásné dívky Yokotyay, již se zdálo o mladíkovi obdařeném duchem krásného slunce v zenitu, srdcem čistým jako horský pramen a je znalý všech moudrých věd.

Jakmile se překrásná dívka probudila, spěchala pro radu k moudrému starci až do nitra pouště. Svůj sen vylíčila do nejmenších podrobností a požádala o moudré posouzení, zda je možné, aby podobný mládenec mohl žít někde ve světě ba dokonce v blízkém okolí. Yokotyaya vyslechla s viditelnou nespokojeností, že svého vysněného může potkat a také nemusí. Rozhovor mezi moudrým kmetem a krásnou místní dívkou vyslechl mocný holohlavý démon s copánkem, vzhledem k tomu, že tomu bylo mnohá staletí, co se v poušti nudil, zhruba pět set let, dostal příležitost k dobrému vtipu. Svolal veškeré podřízené prabytosti a splácal dva chlápky, ale každého dle jiných kritérií. Jeden z nich byl navenek půvabný, uvnitř však dřímala duše honce velbloudů. Druhý dostal do vínku jasnou duši a čisté srdce včetně vzdělaného rozumu, navenek byl obalen podobou honáka nemajícího daleko k šimpanzovi. Oba vyhladovělé mládence posadil na mezký a poslal je přímo k obydlí Yakotyay.

Dívka dle místních zvyků byla pohostinná a udivená, když ve světle olejové lampy spatřila podobnost jednoho poutníka s přítelem ze snu. Vzápětí se s ním dala do řeči, ale nemohla skrýt zděšení z omezenosti a hlouposti, až v tuto chvíli se projevil jeho ošklivý druh, oslnivší svou chytrostí a čistou duší. Mládencům se dívka též zalíbila, a proto na další cestu nespěchali, zůstali v jejím příbytku dlouhý čas. Po uplynutí čtyřicáté noci žádali po paní jejich srdce rozhodnutí, ať zvolí toho, jemuž se cítí oddána. Ovšem Yakotyaya si nevěděla rady, zvolila proto cestu k moudrému starci do hluboké pouště, aby ho mohla požádat o rozřešení. Oznámil jí, že její příběh není nic nového pod sluncem, je star jako láska sama a bezpochyby i nesmrtelný a započal vyprávět Pohádku o žíznivém. Ten byl šílený žízní a na stolku stál stříbrný pohár s oslí močí a nočník pln čisté vody... Otázka, která byla položena jeho hostům, vypadala jednoduše: *Kterou nádobu vlastně zvolí?* Yakotyaya odpověděla vzápětí: „*Ovšemže se napil z nočníku! Jinak by byl na hlavu padlý, při Alláhu!*“⁴⁴ Neuhodla, ale přišlo jí to jako řešení i pro její situaci a vybrala si krásného, jež nechápal z uplynulé chvíle vůbec nic. Konec pohádky neslyšela...

Symbolika čísel, hrající důležitou roli právě v pohádkách, se objevuje i v tomto příběhu: *devíti oceány*. Jako v každé pohádce vystupuje postava vševědoucí starce, jež pomáhá hlavnímu hrdinovi vyřešit každou situaci, i tu, která se v první chvíli zdála neřešitelná. **Moudrý stařec** byl i v tomto daném příběhu nepostradatelný, za nímž šla dívka vždy, když nevěděla, jak s danou situací naložit. **Hlavní hrdinkou** je mladá, krásná a prostá dívka Yakotyayá, nepřející si nic jiného, než najít svého vysněného hochu. Ovšem její ukvapenost a nerozhodnost se jí nakonec vymstí, na základě vyprávěného příběhu kmetem si vybere nesprávného. **Kouzelnou postavu** zastupuje holohlavý **démon** s copánkem, který po tolika letech a staletích strávených v poušti nemá nic jiného na práci, než hledat příležitosti k dobrému vtipu.

4.6 ŠÍPKOVÝ RŮŽENEC

Princ Mariánek byl čerstvě dvacetiletým hochem, když se rozhodl odejít do světa na zkušenou. Vzal si s sebou pouze náhradní botky, péřový spací pytel, meč a svého koně Grošáka. Cestoval po širém světě celé tři roky, občas někde zdolal draka či přemohl nějakého černokněžníka, a všude ho vítali s otevřenou náručí a rádi ho pohostili. Uvážil, že nabyt dost zkušeností a měl by opět namířit zpět k domovu, nejlépe se svou novou nevěstou, aby udělal dojem a mohli spolu vládnout bok po boku jeho

⁴⁴ DAŇKOVÁ, Ilona. *Máchorky*, 1964, s. 39.

království. Musí ji vysvobodit, pokud by se mu to nepodařilo, neměla by taková princezna před manželem ten patřičný respekt.

Na své pouti za hledáním štěstí a své nevěsty potká dědečka, kterého pozve do krčmy, za jeho dobrotu mu prozradí cestu k hradu celému porostlému šípkovým roštím, kde jsou všichni zakletí k věčné dřimotě, mezi nimi najde princeznu Růženku Šípkovou. Bez přemýšlení nasedl na svého grošovaného koně a uháněl k hradu. Šípky zrovna kvetly a Mariánkovi trvalo celých pět dní, než se prosekal dovnitř. Díky zkušenostem získaných na své pouti světem věděl, že musí zamířit rovnou po točitých schodech do věže a tam ji našel. Políbil ji, avšak princezna jen pootevřela očka a nadále v klidu podřimovala. Princ s ní zatřásl a chtěl si ji odvést s sebou domů, jenže krása princezny ho donutila zůstat v tomto ospalém království. Nejen celé panstvo se služebnictvem, ale i všechny věci byly odsouzeny k dřimotě. Růženka cestu neustále odkládala. Po sedmi letech se Mariánkovi zdál sen, že opět cestoval, bojoval s draky a obry, byl zase čilý a šťastný. Chtěl vzít i svou nevěstu, ale té již nebylo pomoci. Prosekal se stěží na svobodu, v první chvíli mu to bylo líto, jakmile však ucítil dračí dech, byl zase ve své kůži. Mezitím princezna ve věži i nadále sladce spala...

Hlavní hrdina je princ Mariánek, jeho duše je čistá a v jádru je to velice dobrý hoch. Vydal se do světa, aby získal potřebné zkušenosti k vládnutí a našel si svou nevěstu, se kterou by společně vedl jejich zemi místo otce. V této povídce se setkáme s klasickou pohádkovou dvojicí, jakou je **princ a princezna** a s typickým **pohádkovým motivem** – hoch, v tomto případě princ se vydává do světa na zkušenou, aby si přivedl svou královnu. Ve chvíli, kdy potřebuje modrou radu, jakou **cestou** se dát a jak se má zachovat, objevuje se **dědeček** a podává Mariánkovi pomocnou ruku v podobě moudrého rozřešení.

4.7 O PŘEKRÁSNÉM OVČÁČKOVÍ

Příběh pojednává o panně vznešeného původu Jenůfce a překrásném ovčáčkovi Vinckovi. Ovčáček pásal ovce nedaleko zámku, ze kterého ho tuze ráda Jenůfka pozorovala a byla si jista, že si všiml i on jí. Věděla, že je velice krásná a také zpozorovala, jak často se ovčáček směrem k zámku toužebně dívá. Byla mazaná a každý den se procházela po lukách v blízkosti pasoucího se stáda ovcí a ovčáčka, malovala ho nesčetněkrát, že když zavřela oči, uměla ho dočista nazpaměť. Vincka ale ani v nejbáznivějším snu nenapadlo, myslet si na pannu ze zámku.

Jednoho dne se odhodlala a přišla mezi ovčáky, aby se co nejvíce přiblížila svému hochovi prostého původu, avšak překrásné tvářičky. Jinoch byl touto pozorností

polichocen a procházel se v okolí s Jenůfkou jako ten nejpyšnější páv. Celou pravdu o tom, jak srdce slečny Jenůfky patří prostému ovčáčkovi, věděla zámecká pradlena. Justýna byla také obeznámena o tom, jaký vlastně Vincek ve skutečnosti je, každá dívka ze vsi pro něho plakala, jedna se předháněla před druhou, on se jen pyšnil a byl polichocen ze zájmu všech dívek. Jenůfka se za dlouhých zimních večerů, kdy už se nemohla procházet se svým milým, napsala alespoň dopis o svých citech, jak její srdce patří pouze jemu. Vincek dopis přečetl před celou hospodou a dělal si ze slečny jen legraci. Ostatní ovčáci mu radili, ať tuto nabídku přijme z vychytralosti a stane se hrabětem, ovšem on jim odvětil, že má nějaký charakter a že to nepřijme. Jenůfka v nedalekém křoví naříkala, celou scénu viděla na vlastní oči a byla strašně nešťastná.

Do týdne se Vincek stal vrchním lovčím na zámku, nejevil však žádnou vděčnost, ba naopak, neustále nařizoval, přikazoval, poroučel a vyhrožoval, nedostane-li přidáno, tak s touto funkcí sekne. Po uplynutí jednoho roku se vypracoval na jinou úroveň a to byl dobrý i Uršulíně, poslední dívce, jež ho ve vsi přehlížela, kterou tak moc chtěl získat. Nastoupila místo Justýny do prádelny a všechny po vzoru svého muže jen a jen komandovala. „*Tak skončila romantická láska nebohé Jenůfky.*“⁴⁵

Hlavní hrdinka: Jenůfka je panna ze zámku naleznuvší zalíbení v prostém venkovském ovčáčkovi, který je i přes svůj původ velice krásný. Ačkoli je Jenůfka vznešeného původu, je milá, dobrá a snaží se udělat vše pro to, aby získala svou lásku. Jenže Vincek její zalíbení neopětuje, je marnivý, pyšný a vypočítavý, jeho jediným cílem je nalézt způsob, jak získat mnohem vyšší postavení na zámeckém dvoře a okouzlit Uršulinu, poslední dívku, která mu odolávala, a které nebyl dost dobrý. **Cesta** nevinné Jenůfky, jež se zamiluje do vypočítavého ovčáčka. Láska nebohé dívky nekončí šťastně.

4.8 DLOUHÝ, ŠIROKÝ A BYSTROZRAKÝ

Král Zlatohrab Devátý se již cítil znaven vládnutím, chystal se na odpočinek, avšak vrásek mu přiděloval jeho jediný syn Present, nedokázal si představit, jak to bude v království fungovat, až se ujme vlády právě princ. „*Nejenže byl Present tvrdý na jízdu koňmo, lukostřelbu i klání, ale ani vědy mu do hlavy nelezly a ve společnosti byl trapný.*“⁴⁶ Král se rozhodl, že je třeba nějaké rozumné nevěsty po jeho boku, která by držela ruku jak nad královstvím, tak nad novým vládcem. Jednoho dne ho poslal do obrazárny, aby si vybral z dvanácti krasavic, jež neoplývaly jen krásnou

⁴⁵ DAŇKOVÁ, Ilona. *Máchorky*, 1964, s. 52.

⁴⁶ Tamtéž, s. 53.

tváří, ale by i neobyčejně chytré a vzdělané. Prezent objevil zapomenutý a nedokončený obraz princezny Osmikrásy, autorem onoho díla byl zlý černokněžník Alizarin, který jednoho dne zmizel společně s překrásnou princeznou.

Slovo dalo slovo a králevic se rozhodl, že si pro svou nevěstu dojede i nakonec světa, věděl, že mu stačí královský původ, když je třeba něco udělat, je přece dost prostého lidu, aby to provedl za něj. Prolistoval populárně odbornou brožuru *Jak osvobodovati princezny v epoše rozvinutého feudalismu* a dle směrnice si vymyslel plán. Vybral si ze stáje nejhoršího koně, protože taková zvířata se ve chvílích největší bezmoci proměňují v zázračné hřebce a také proto, že svými jezdeckými kvalitami by ani jiného oře nezvládl. Kůň po velice krátkém časovém úseku padl k zemi vysílením a princ čekal, kdy se změní v ohnivého hřebce. Změna nenastala, ale k večeru Prezenta oslovil muž netypicky vysoký. Vyprávěl, jaké je jeho řemeslo – dokáže se natahovat do výšky takovým způsobem, že se dostane až kam a svým krokem překročí hory i doly. Aby ho vzal do služby. Králevic s nadšením souhlasil a ve svém plánu si odškrtnl další okénko v grafickém přehledu. Poté u oceánu potkali na pláži neobvykle obézního muže, jenž byl kamarád Dlouhého, honosící se jménem Široký, i toho vzal Prezent do služby. Dokázal vypít snad vše, co mu v cestě stálo. Tři poutníci zamířili do země černokněžníkovi, kde potkali muže se zavázanýma očima – pokud je odhalil, viděl věci lidskému oku skryty – jeho jméno bylo Bystrozraký a vzhledem k tomu, že viděl, jaké má princ s sebou bohatství, službu s nadšením přijal.

Když tato poněkud roztodivná skupina dorazila do Alizarinovo obydlí, oznámil princ Osmikrásce, že si pro ni přišel a chce si ji odvést domů. Jediným požadavkem černokněžníka pro splnění úkolu bylo uhlídání princezny po tři noci. První noc všichni spolu holdovali pochoutkám a domácí slivovici až do časných ranních hodin a princezna jim zmizela, což nebyl vůbec žádný problém pro Bystrozrakého, sundal z očí svůj šátek a ihned ji spatřil. Byla ukryta za lesem na pasece, kde stál opuštěný seník a v něm byl ukryt pytel s křížalami a v tom pytli byla schovaná i Osmikráska. Princezna z osvobození příliš nadšena nebyla a okamžitě se uzavřela ve svém pokoji, černokněžník odešel na houby a všichni bedlivě očekávali druhou noc.

I tento večer se oddávali veselí a probudili se až k polednímu a princezna opět nikde, ihned se jali hledat. Tentokrát byla ukryta pečlivěji, v hluboké laguně na dně ležela kovaná truhlice a v ní dechu nemohla popadnout i ztracená kráska. Široký musel celé jezero vypít, aby mohla být vylovena. Zachráncům se podařilo splnit i druhý úkol ze tří. Načež Osmikráska uzavřela tajnou úmluvu s Bystrozrakým výměnou za čtrnáctikarátovou královskou korunu, která mu bude náležet pod podmínkou, že ji

posledního dne nenajde. Princezna byla zoufalstvím bez sebe, jelikož už nevěděla, kam se má schovat. To ona sama se ukrývala před svými zachránci, aby ji nemohli objevit. Za tímto princezniným trápením stál sám černokněžník Alizarin. Vylákal ji jako mladou z jejího domova, koruny se zřekla a nejednou by se jí chtěl zbavit, to nechtěla dopustit, proto si vymýšlela nová a nová místa, kam se ukrýt. Druhého dne Bystrozraký učinil, jak slíbil, Osmikrása zůstala neobjevena a princ i jeho družina odjeli s nepořízenou. Před branami Presentova království jim vyplatil mzdu, zašel za svým staříčkým otcem, že by si přece raději vzal tu rusovlasou princeznu, která mu padla do oka jako první, než objevit obraz ztracené princezny. Ukázalo se, že Osmikráska vlastně nebyla ztracená, nýbrž sama odešla za velikou láskou.

Tato pohádka mapuje **cestu** za štěstím prince Presenta, jež se vydal i přes nepřízeň svého otce pro nevěstu, která mu nebyla souzená. Nebyl příliš vzdělaný a ani šikovný, ale na své cestě měl obrovské štěstí, i přes to se vrátil domů bez princezny a musel se spokojit s jinou, neméně krásnou a neméně chytrou. Na svém putování potkává mnoho **kouzelných pohádkových bytostí**: Dlouhého – ten se dokáže natáhnout do takové výšky, že vidí až kdoví kam a když jde, tak jedním krokem překročí hory a druhým doly, Širokého – uměl vypít vše, co mu stálo v cestě, Bystrozrakého – své oči měl neustále uschovány pod šátkem, ale pokud ho odložil, viděl věci, jež zůstaly ostatním jen skryty, černokněžníka Alizarina. Neobvyklým jevem v tomto fantazijním putování za osvobozením princezny je poučení, které z toho plyne, uvedené na samém konci. „Z toho plyne, že i ten nejlepší a nejosvědčenější plán má být pružný.“⁴⁷

4.9 VĚRKA A NEVĚRKA

Žily – byly v nedalekém přístavním městě, říkalo se o nich ledacos, že jedna byla krásnější než druhá, avšak nebyla to pravda. Obě byly krásné a ještě k tomu to byly sestry. Nevěrka se o něco lépe oblékala, ale to zapříčinila její práce – dělala výčepní v krčmě Maléro Grande, kdežto Věrka působila jako kuchařka, proto se nemusela toliko starat o svůj vzhled, nebyla lidem na očích. Jejich krásy si všimli také dva přátelé Jón a Pól, kteří působili jako námořníci. Přislíbili si věrnost až do hrobu a veselku, na kterou dojde řada ve chvíli, kdy se stane Jón prvním a Pól druhým kormidelníkem. Po zasnubách se námořníci vydali na dalekou cestu až přes dva oceány na lodi Ukoptěný Dědek.

⁴⁷ DAŇKOVÁ, Ilona. *Máchorky*, 1964, s. 63.

Mezitím v krčmě Věrka i nadále pekla, vařila, smažila a připravovala polévky a Nevěrka zase čepovala nápoje různých barev a chutí, takhle dívkám utekl rok jako by to byl jeden týden. Však jednoho večera zavítali do krčmy dva velice nebezpeční piráti, Kudlovrh a Škrtichřtán. Svým půvabem sestry uhranuly i tyto dva nepoctivce, kteří nevytáhli kotvu své lodi, jak měli v úmyslu, ale zůstali na místě, aby mohli chodit do Maléro Grande a pozorovat dívky, v nichž našli zalíbení. Věrka ani Nevěrka neměly zájem, jejich srdce bilo pro dva námořníky, jimž se zaslíbily. Piráti se rozhodli pro nečestné prostředky jim vlastní, nalili dívkám do čaje nápoj lásky a již druhým dnem se dostavil výsledek v podobě zájmu. Svě nemístné myšlenky před sebou sestry bedlivě střežily, aby se o nich nedozvěděla ta druhá. Dny ubíhaly a ony si nevšimly, že nastal čas, kdy se mají vrátit jejich milí mládenci z předaleké cesty.

Po shledání si i námořníci nemohli nevšimnout, že se jejich krásy změnily. Věrka měla pořád zlaté copy, ale chyběl jim lesk, její hlas už nebyl sametový, nýbrž plechový a co teprve Nevěrka? Černé oči už nebyly hluboké jako studánky a zvonečkový smích se vytratil. Nevěrka si vybrala mezi hodným námořníkem podobajícím se bohu moří i bez trojzubce a nečestným pirátem, jež se chtěl kvůli líbezné výčepní změnit. Zvolila právě toho druhého. Věrka svou sestru odsoudila a zůstala s Jónem. Nevěrka mezitím s Škrtichřtánem odešla a byli spolu šťastni až do smrti. Pól byl zdrcen, trápil se ještě rok a půl než v cizím přístavu našel dívku Beatrici, se kterou se také oženil a dotáhl to až na kapitána. Kdežto Jónovi a Věrce se štěstí vyhýbalo velikým obloukem, ona neustále tajně myslela na Kudlovruha a on poznal, že už není taková, jaká bývala. A kampak se zatoulal druhý pirát? Skončil v místním blázinci, kde vykládal příběh, jak se mohl stát strážcem majáku, kdyby mu to jedna kuchařka nezkazila. Díky svému rozhodnutí se Věrce podařilo otrávit nejen sebe, ale i Jóna a Kudlovruha. Zato ji Pán Bůh miloval a dodnes ji dával všem ženám za vzor a ještě dává.

Cesta obou sester je rozdílná. Nevěrka, lépe se oblékající kvůli své profesi výčepnice, si zvolila život s nečestným pirátem, se kterým byli šťastni až do smrti. I když zlomila svému milému srdce. Pól si nakonec také našel svou spřízněnou duši a povýšil, tak jak plánoval. Věrka si vybrala počestnou cestu, na které kráčeli společně s Jónem, ale ani jeden z nich nedosáhl štěstí. Věrka potají myslela na piráta, jehož se zřekla, Jón nedokázal pochopit, jak se jeho milá změnila a nešťastný a zrazený pirát skončil z toho všeho v místním blázinci. Na této pohádce je krásně uvedeno střetnutí **dobra a zla**, dobro zastupují obě sestry a jejich námořníci a na zlé straně stojí dva piráti, kteří nakonec také chtějí poznat lásku a mít štěstí.

4.10 O CHYTRÉ KRÁLOVNĚ

Moudrost královny Radmily znali i za hranicemi její říše. Radmila byla nejen chytrou vládkyní, ale byla i dobrá, spravedlivá a neobyčejně krásná, proto přijeli požádat o její ruku i tři princové z daleké země. Nejstarší z bratrů se jmenoval Jan a přinesl královně dar v podobě kytice růží, která měla barvu podle toho, jak se na ní kdo podíval. Prostřední Oldřich daroval drahocenný prsten s diamantem velkým jako lískový ořech a nejmladší Jasmín přivezl obraz vlastní podobizny v rámu z ryzího zlata. Na tak důležité rozhodnutí nechtěla být královna sama a požádala o pomoc své tři rádkce: mudrce, bojovníka a obyčejného člověka a nakázala jim vymyslet do dalšího dne úkoly pro prince.

Radmila měla zájem o prostý lid, proto se každým dnem odebírala v prosté sukni venkovanky a s košíčkem do města. Po svém návratu si vždy nechala zavolat ministra spravedlnosti a diktovala mu úkoly, o které se má postarat. Druhého dne ráno již netrpělivi princové čekali v zasedací síni, odhodláni a připraveni porazit své dva bratry a stát se budoucím králem této země. Prvním úkolem pro všechny stejným byl příběh vyprávěný mudrcem, na něhož měli všichni odpovědět. Mudrc na konci vyprávění a po vyslechnutí názoru tří bratrů vše zhodnotil. *„Ty Jasmíne, vidíš zelenou travu na louce, v trávě květiny a na květinách motýly. Ty, Oldřichu, snad víš, že pod trávou je černá zem a v zemi červi a brouci. Hluboko pod zemí je však ještě žhavé jádro světa, neustále vrčící, jehož ohně čas od času pronikají na povrch. Takové ohně zná Jan.“*⁴⁸ Proto se vítězem prvního souboje mezi bratry stal ten nejstarší.

Druhého úkolu se zhostili také s obrovskou vervou, bojovali na nádvoří každý na bujném vraníkovi s těžkým dřevěným kopím. Zápasili dnem i nocí a ještě následující den neměl tento souboj jasného vítěze, posléze se podařilo Jasmínovi zlomit kopí a pod Oldřichem padl kůň k zemi znaven. Jan s tímto výsledkem nesouhlasil, tvrdil, že souboj nemá vítěze, nesoutěžili přece o tvrdost kopí ani o odolnost koně. *„Ty Jasmíne, máš síly víc než tví bratři, ale obratnost ti chybí. Ty, Oldřichu, máš obratnosti víc než ostatní dva, ale síly se ti nedostává. Jene, ty máš ode všeho trochu, snad jsi mohl i vyhrát. Ale dost už těch řečí. Budiž výsledek nerozhodný!“*⁴⁹ Výsledek tedy závisel na obyčejném člověku, aby jeho úkol rozhodl o budoucím panovníkovi jeho země. Dobrý král by si měl cenit práce, dle jeho názoru, proto by ji sám měl znát a umět vykonat, měli orat brázdu, čím bude do západu slunce nejdelší, ten se stane vítězem. Jasmínovi práce nevoněla a utekl zpět k domovu, oba zbylí bratři se rozhodli, že úkol zkusí splnit, i když

⁴⁸ DAŇKOVÁ, Ilona. *Máchorky*, 1964, s. 74.

⁴⁹ Tamtéž, s. 76.

ani jeden z nich neměl ponětí, jak by ho mohli zvládnout, orat neuměli. Jan zamířil do polí, aby vše okoukal a naučil se správně orat, Oldřich zvolil jiný způsob, vydal se do lesa, nalézt stařečka s divotvorným proutkem, neboť ten by ho z bryndy vytáhl snadno.

Jan na poli pozoroval hocha, jak mu jde práce od ruky a požádal ho o pomoc. Mladík uviděl, že je nejstarší z bratrů poctivý a v jádru dobrý člověk, nabídl mu svůj kouzelný pluh, se kterým jde orání samo. Jan však odmítl, nechtěl královnu klamat ještě před tím, než by se stal jejím manželem a králem této země. Chtěl zvítězit čestně, kdežto Oldřich se takovéto výpomoci nebránil. V lese skutečně stařečka potkal a ten ho vyslal za jeho synem na pole, jež vlastní kouzelný pluh, se kterým jde práce jako na drátkách. Dalšího dne ráno se dali princové do orání, Oldřichovi šla práce opravdu rychle, co za tím stálo, bylo již na první pohled znát. Rádcové večer téhož dne vyhlásili vítěze, kterým se stal Oldřich. Královna se s tímto výsledkem nechtěla smířit, proto dala nápadníkům poslední úkol: dostali krabici droboučkových perliček, jehlu a nit, kdo navlíkne dříve všechny perličky a žádnou neztratí, vyhrál. Janovi tento poslední úkol nešel splnit, z orání se mu třásl ruce tak moc, že mu droboučkové kuličky padaly. Oldřich měl navlečeno v krátkém čase a královna poznala, jak to vlastně s tím oráním doopravdy bylo. Jejím manželem se stal nejstarší z nápadníků Jan, jež získal její ruku a srdce poctivě, a to královna dokázala ocenit.

Královna potřebovala po svém boku manžela, který bude moudrý, aby dovedl její zemi dobře vládnout a vyřešit všechny spory. Pochopitelně by měl být dobrým vojákem, aby se nepřátelé neopovážili napadnout jejich vlast. Musí rozumět práci obyčejných lidí, aby je mohl mít rád a lidé jeho. Sjeli se do země nápadníci z daleké země, byli to **princové**, tři bratři, Jan, Oldřich a nejmladší Jasmín. Neboť byly na krále kladeny vysoké požadavky, všichni tři museli splnit **tři úkoly**, jež jim postupně nakázali tři rádcí: mudrc, bojovník a obyčejný člověk. Ten, kdo se jich zhostí nejlépe, stane se vládcem. Jasmín byl sice nejsilnější a nejmladší, ale pracovat nechtěl, svou pouť za získáním královny vzdal jako první. V posledním úkolu spolu soupeřili jen dva starší, zatímco Jan zvolil **cestu** poctivou, Oldřich si nechal poradit od **bělovlasého stařečka = moudrého starce**, jež ovládal kouzla. Nakonec zvítězila poctivost a dobrota, nad kouzly a nepravostmi a země získala toho nejlepšího krále, jakého mohla.

4.11 O DVORNÍ PITOMKYNI

Evelyna byla dcerou první dvorní dámy královny Aroganty, čím více dospívala, tím více se podobala královi, což královna nemohla za žádnou cenu přenést přes srdce i z toho důvodu, že její vlastní dcera Afektýnka nebyla ani v nejmenším

podobna vládci. Panovnice se rozhodla pro to nejlepší pro ni, zbavit se dívky. Netroufla si však vyhnat ji, uvěznit nebo ji dát otrávit bohlavem. Pozvala ji do své komnaty na kávu a vedla s ní dlouhý hovor na téma: její budoucí funkce. Nejtajnějším přáním mladé dívky bylo stát se pitomkyní, i přes to všechno, že by to neměla dělat dívka, že se to k ní ani v nejmenším nehodilo. Poslala ji tedy královna do Pupíkova, kde vládl vévoda Bivoj.

Nepřivítal ji, jak by si přála, dokonce jí nabídl místo kuchařky pod podmínkou, že nebude nosit sukně, nýbrž ty ve svém vévodství nestrpí. Trvalo dlouho, než se Evelynka naučila správně stahovat medvědy a vyvrhávat kance. Kromě mnoha jiných prací v obydlí Bivoje se ujala i vyřizování korespondence. Jednoho dne přišel dopis právě od její bývalé královny, kde stálo, že král posílá Evelyně, své dceři, diamantovou soupravu. Po Bivojovi chtěla, aby soupravu vrátil, že si pro ni pošle loveckou družinu a nechá tam duplikát. Z tohoto psaníčka bylo také patrné, že Bivoj s královnou si kdysi bylo dosti blízcí. Dívka si diamanty nechala, královnu odbyla strohou odpovědí a prodala své jmění pašerákům. Zvelebila jeho obydlí a všude začaly kolovat zprávy o tom, jak vévoda nabyl jmění a nikdo neměl ani tušení, kde se vzalo. Rozhodl se také, že se ožení s Amálií z Dřevákova, kterou zachránil před vlastním loveckým psem. Evelynka měla srdce zlomené, na svého pána si již delší dobou myslila, ale on měl oči pro jinou a ji považoval za svého nejlepšího přítele. Sbalila si tedy své věci a na druhého dne odjížděla z Pupíkova.

Velice neobvyklá pohádka, ve které se **dcera dvorní dámy Evelyny**, rozhodla stát se pitomkyní, i přes skutečnost, že by byla první dívkou v této funkci. **Královna Aroganta** se chtěla dívky zbavit, jelikož věděla, že její podoba s králem není jen pouhou náhodou. Poslala ji tedy daleko do světa. Usadila se až u **vévody Bivoje** z Pupíkova, ve kterém po určitém čase našla zalíbení, jenže on ji považoval pouze za svého nejlepšího přítele a dvorního baviče, bez kterého si už nedokáže představit žádnou veselici. **Cesta** mladé dívky Evelyny, jež nedbá smíchu a rad ostatních, a touží se stát první slečnou vykonávající funkci dvorní pitomkyně, která jde za svým snem, ať to stojí, co to stojí. I přes svůj královský původ, jak se později ukáže.

4.12 O PRINCEZNĚ, KTERÁ BYLA PŘÍLIŠ PRŮMĚRNÁ

„Byl jednou jeden král, jedna princezna, i Honza byl. Ale drak nebyl.“⁵⁰ Takto začíná v pořadí již dvanáctý pohádkový příběh o princezně, jejíž jméno bylo

⁵⁰ DAŇKOVÁ, Ilona. *Máchorky*, 1964, s. 91.

neobyčejné: Jaroléto. Neměla však ani zlaté vlasy, ani její oči nebyly podobny nebi, nenosila ani miniaturní střevíčky, nebyla ani hodná, ale ani zlá. Vzhledem k tomu, že byla spíš hodná, snažila se chovat opačně, jako zlá, aby to bylo pro okolí mnohem zajímavější. Se zármutkem pozorovala, jak se princezny z okolí všechny provdávají za chrabré kralevice, Honzy, učitele hudby či pasáky prasat, jen o její práh nikdo nezavadil. To ji tuze mrzelo. Snažila si své vlasy máčet v heřmánku, aby zezlátly, poprašovala svůj zvednutý nos rýžovou moučkou, ale nepozbyl lesku. Nejvíce ji však mrzely kulaté červené tváře, princezna by měla být bledá a křehká.

Přála si také ženicha, tak nechal otec postavit sluj jako klíčku i s klimatizací a lamináty, Jaroléta dostala s sebou šestery hedvábné šaty a sedmé z brokátu, které byly určeny na neděli. I s drakem si poradil, zabavil majiteli lunaparku lochnesku, nechal ji nainstalovat do nejzazšího kouta sluje a na případného prince měli připravenou malou lež, že zcepeněl strachy. Poté rozhlásil král, že jedinou dceru unesl strašný netvor, konkrétně drak Lochňák, že se hledá zachránce, který dostane celé království a ruku princezny. Doslechl se o této zvěsti i za devíti bystřinami princ Hrdichvástal, vydal se tedy za záchranou princezny, byl známý svými velkými řečmi, ale když přišlo na lámání chleba, razil heslo opatrnost matka moudrosti! Cestou potkal kvalifikovaného dřevorubce Josku a domluvili se na společné záchraně. Jarolétě to na čerstvém vzduchu svědčilo, byla krev a mlíko a veselá jako luční koník. Jakmile vyběhla ze své sluje, kde ovládala zvuky lochnesky, pronesla, že princezna byla právě sežrána drakem. Byla zklamána, že princ ujel a byl přemožen strachem. Joska ji považoval za pomocnici drakovu, nabídl jí, ať jde s ním a že mu může vařit. Kousek odtud měl srub i s krbem. „*A tak, díky agitační jeskyni, pan král sice dceru provdal, ale monarchie se nezbavil.*“⁵¹

Princezna vzala svou budoucnost do vlastních rukou a rozhodla se, že ji už nebaví se dívat na ostatní dívky z okolí, jak se vdávají, že i ona by chtěla ženicha. Jaroléta byla poslána do opuštěné sluje a místo klasického pohádkového **draka** byla hlídána umělou příšerou z lunaparku. Přišel ji zachránit **princ** z dalekého království, ale ten nebyl vůbec udatný, jak tomu bývá v pohádkách, ale rád si příběhy vymýšlel, pokud přišlo na chvíli, kdy měl předvést svou udatnost, raději vzal nohy na ramena. A tak se princezny ujal obyčejný **kvalifikovaný dřevorubec Joska**. Jaroléta si zvolila svou **cestu**, místo panování a monarchie raději odešla do nedalekého srubu s prostým Joskou a byli šťastni.

⁵¹ DAŇKOVÁ, Ilona. *Máchorky*, 1964, s. 97.

4.13 KATŮV PACHOLEK

V jednom městě žil pekař a jeho syn Kubík, ten byl až příliš ošklivý, žádný řemeslník ho nechtěl vzít do učení, jelikož mezi hlavní povinnosti učňů patří pomoc v domácnosti a chování dětí, ale z Kubíka by děti nejspíš dostaly psotník. Dal ho tedy ke katovi a bude chodit pořád v kápi.

Cestou do učení potkal tři velice prapodivné bytosti. Nejdříve to byl chlap jako hora držící v ruce sekyru a vyhrožující mu smrtí, posledním přáním Kubíka bylo dojíst maminčiny vdolky, aby se mu lépe umíralo, i rozdělil se s mužem. Ten se mu chtěl za svou ochotu odměnit a dal mu svou sekyru, se kterou když usekne hlavu a potom zpět nasadí na tělo, bude dobře sedět, jako by nikdy neupadla. Poté na šibenici viselo hubené tělo oběšence, kterému Kubík pomohl dolů a dostal od něho provaz - koho na něm pověsí, obživne, když ho dolů sundá, jako by nikdy oběšen nebyl. Poslední zastávku učinil u hranice, kde objevil dívku, která ocenila jeho ošklivost, protože kdyby prý byli všichni tak oškliví jako je mladík, nemusela by se přece škvířit na této hranici. Za odměnu mu vnutila křesadlo – pokud s ním podpálí hranici, ten, kdo se na ní bude péct, nic se mu nestane a dostane se z ní jako by tam nikdy nebyl uvázán. Konečně dorazil ke katovu příbytku a dočkal si i pochvaly za své pracovní nářadí.

Zločinci měli pacholka velice rádi, místo mučení s nimi hrál kostky nebo filky, zatímco všichni vydávali řev, jako by byl opravdový. Nadešel čas, kdy musel Kubík složit mistrovskou zkoušku, krátce před tím chytili strašného loupežníka Pidifláka odsouzeného k useknutí hlavy, ze kterého se nakonec vyklubal dárce sekery. Pacholek mu samozřejmě pomohl a jeho hlavu uťal darovanou čarovnou sekyrou. K trestu oběšení byl odsouzen čaroděj Zloduchoň, v němž Kubík poznal oběšence, od kterého obdržel svůj provaz, i tomu pomohl. K upálení odsoudili Cecílii Posekanou zvanou Culifinda, ta mu již nemusela připomínat, že od ní dostal křesadlo, pomohl i té. Jediným jeho přáním bylo mít hezčí tvář, ale to mu nedokázal nikdo splnit, ani mocný čaroděj Zloduchoň, i na to byla jeho kouzelná hůlka krátká.

Po této události se dlouho Kubík schovával v katovně a nechtěl vylézt, chodila za ním totiž Cecílie, aby jí řekl, co by si přál za její záchranu, on se však schovával i před ní. V neděli a na svátky chodil Kubík do lesa, aby měl dostatek dříví na hranice, tím se stal ztepilým a opáleným hochem až do bronzova. Když se podíval do studánky, došlo mu, proč za ním vlastně Culifinda tolik pálí. Došlo mu, že by měl svého škaredého řemesla nechat a být s ní šťastný. Celý měsíc byl ve městě klid, až jednoho dne Cecílii nyní zvanou Matyldu Kolářovou chytili, jak způsobila dokonalou dezorganizaci ve vládním vojsku. Po této zprávě přišlo mnoho dalších přespolních

helmbrechtnic. A tak se mělo konat hromadné upalování. Z popravky však nebylo nic, všichni se veselili a alkohol tekł proudem, to se Kubíkovi hodilo a utekli spolu ihned.

Cestou potkali Pidifláka, požadoval vrácení sekyry výměnou za jinou, která usekne vše na světě. Neušli ani další míli, když z křoví vyskočil Zloduchoň a chtěl vrátit provaz, vyměnil ho Kubíkovi za jiný, jež udrží všechno na světě. Kubík nevyřkl ani slovo proti, jelikož moc dobře tušil, že ve světě to není nic lehkého a nové nářadí se mu bude jistě hodit. Zahodil nakonec i křesadlo.

Kubík se stal pacholkem u kata, protože byl ošklivý jako noc a švábi před ním zalezli do děr a lidé raději přecházeli na druhý chodník, nikde jinde ho vzít nechtěli. V jádru to byl ale dobrý hoch a to poznali i **nadpřirozené bytosti**, které potkal cestou do učení, ti mu věnovali **tři kouzelné předměty: sekyru**, kterou když ut'al někomu hlavu a nasadil ji zpět, opět ten dotyčný ožil, **provaz** od oběšence, na němž kohokoliv by oběsil, po sundání ze šibenice zase žil, jako by se mu nic nestalo a **křesadlo** sloužící k zapálení hranice, ale nikdy se na ní nikdo neupálil a mohl zase odejít po svých. Díky těmto předmětům se nakonec odvděčil i svým dárcům odsouzeným k trestům: utnutí hlavy, oběšení a upálení na hranici. Pomocí kouzelných předmětů našel i svou milou, zachráněnou opakovaně z upálení na hranici, se kterou nakonec odešel z města, aby mohli být šťastni někde jinde a sami. Vrátil původní předměty majitelům a dostal od nich jiné, jež mu měli pomoci ve světě, kde není lehké žít. **Sekyru** – usekne vše na světě a **provaz** – udrží vše na světě. Křesadlo už nepotřebovali, měli jeden druhého.

4.14 DĚVEČKA S DIAMANTEM NA ČELE

Chudému chalupníkovi s manželkou se jednoho dne narodila dcera s diamantem na čele, tento přírodní úkaz byl zapříčiněn její matkou, jež dostala diamant od pocestného, kterého ubytovala u nich doma a sama si lehla za pec. Ze strachu, aby drahokam muž neutratil za levnou kořalku, ho spolkla a po roce se jí narodila dcera Anežka i s diamantem na čele. I loupežníci ji chtěli její bohatství sebrat, ale po marném úsilí vyndat diamant z jejího čela to vzdali a raději Anežku u sebe hostili a pečovali o ni. Když rodiče zemřeli, dvanáct sourozenců si rozebralo chaloupku a na Anežku nezbylo nic, vydala se s ranečkem k loupežníkům, ale Sakrafarka ji řekl, že s tolika mužskými zůstat nemůže a měla by jít do světa někam sloužit a najít si ženicha. Dívku nikde přijmout nechtěli, báli se trestu, jelikož jejich princezna neměla ani zlatou hvězdu na čele, natož diamant, a mít v obydlí služku s diamantem je na pováženou.

Konečně se o dívence dozvěděla sama princezna Cecílie a chtěla před lidem ukázat svou dobrotu a laskavou tvář, tak domluvila Anežce službu v královském

kravíně. Nikam ji ovšem nechtěla pouštět, dokud jí ten diamant nedá, i když dělala holka, co mohla, diamantu se ne a ne zbavit. Až jednoho dne ji přišel dopis od samého vůdce loupežníků, že mají nového člena a ten umí tak dobře loupit, že by mohl Anežku své ozdoby na čele zbavit. Ten samý den však pořádala princezna benátskou noc a neměla dostatečné množství dam k tanci. Musela přestrojít všechny služby, ba dokonce komorné, přesto to bylo málo. Anežku přestrojila za Hadrydybádu z Bagdádu. Byla v lodici s bohatýry, kteří neuměli česky, oloupili ji a nakonec ji chtěli dokonce usmrtit. V tu nejposlednější chvíli v nich dívka poznala vůdce loupežníků Sakrafarku a jeho nového pomocníka Ondřeje, tomu se podařilo oloupit Anežku i o její diamant, který nosila mnoho let uprostřed čela. Tímto se podařilo banditům vrátit Anežce lidskou důstojnost a všichni tři se vydali do světa.

Anežka je obyčejná dívka, která má na čele diamant a kvůli němu nemůže nalézt ve světě štěstí, jelikož i bohatá princezna jí tu ozdobu závidí. Veškeré snahy zbavit se ho přicházejí v niveč. Jedinou záchranou je pro ni **vůdce loupežníků Sakrafarka a jeho nový pomocník Ondřej**, který je tak obratným banditou, že se mu podaří sebrat i diamant, který trápil dívku dlouhá léta. Tito tři se konečně mohli vydat na **cestu** po světě.

4.15 O RYBÁŘCE, KTERÁ STÁLE KECALA

„Rybář Baltazar měl krásnou ženu. Byla pracovitá, i hodná dost, ale jednu chybu měla, že nezavřela hubu od svítání do slunce západu. Neustále repetila, a když neměla s kým, zpívala si sáhodlouhé staré písně o moři, o rybářích, o pirátech, a když je přezpívala, vymýšlela si nové.“⁵² Raději jezdil na ryby, aby neustále řeči své ženy Valentýny, které sousedé a lidé na trhu neřekli jinak než Treperenda, nemusel poslouchat. Jednoho dne však opravoval loďku a na moře vyjet nemohl, žena si přála, aby na opravené plavidlo napsal její jméno, rybář se však rozhněval a napsal na ní velkým písmem: *Treperenda*. To ji dopálilo a křičela na celé okolí, až přiběhli i všichni sousedé, co se to děje. Baltazar si přál, aby přišla obrovská bouře, která by ji přehlušila. Bůh moře však byl nedaleko a vyslyšel jeho přání, měl dobrou náladu a rozhodl se, že každému vše splní. Ani bouře na Valentýnu nestačila, byla slyšet jen a jen ona, rybář chtěl raději ujet i v té bouři na vodu, což se jeho ženě nelíbilo a vypustila z úst přání, aby se stal rybou, i to bůh moře vyslyšel a místo Baltazara se u loďky mrskal obrovský úhoř. Přála si mít svého milého zpět, jenže vládce moře měl podmínku: *„Když po tři*

⁵² DAŇKOVÁ, Ilona. *Máchorky*, 1964, s. 118.

léta slovíčka nepromluvíš a budeš mlčet jako ta ryba, mohu ti Baltazara vrátit, bude-li totiž ještě naživu.“⁵³

Valentýna započala mlčet ihned, když se blížil konec třetího roku jejího úmorného boje s mlčenlivostí, chytili královské sítě jejího muže a ona promluvila. Poté byla uchlácholena, že chce král úhoře pouze do akvária, nemělo by se mu nic stát. Tak svou pout' ticha musela žena absolvovat znovu, ve chvíli, kdy se opět blížil konec jejího trestu, se královna rozhodla, že nechá úhoře zahubit. Její muž a vládce této země má oči jen pro něj a u akvária tráví veškerý svůj čas. Žena byla nucena znovu promluvit, aby zachránila život svému muži a musela začít zase znova. Za ta léta značně zestárla a k jejímu příbytku už se nápadníci nestahovali, jako tomu bylo v předešlých letech. V poslední den jejího trestu dorazila k zámku, kde plánovala čekat na svého muže, až se opět v člověka přemění. I když jim v tom mořská panna chtěla zabránit, dokázali se nalézt a po tolika letech shledat. Seslala na ně blesky a uspořádala bouři, jakou ještě nikdo neviděl. Ze všeho nejvíce ale bylo slyšet ženu rybářovu.

Jedná se o cestu za nově nalezeným štěstím rybářky a jejího muže Baltazara, i přes nepřízeň boha moří, syna krále a mořské panny, k sobě našli zpátky cestu. Valentýna vydržela pro svého muže mlčet dlouhých devět let, aby se jí vrátil.

⁵³ DAŇKOVÁ, Ilona. *Máchorky*, 1964, s. 120.

5 VEČERNÍČKY S HVĚZDIČKOU – OLGA FRIEDRICHOVÁ

Před vydáním této knihy byla autorka především známa jako prozaička výrazně lyrického založení, avšak právě v tomto díle přichází s dosti odlišným žánrem. Snažila se vtipným způsobem, pomocí satiry kritizovat lidské nešvary, přežitky a nedostatky. Jedná se o příběhy laděné poeticky, jež jsou označeny jako večerníčky pro dospělé, proto již v názvu jsou uvedeny jako *Večerníčky s hvězdičkou*. Olga Friedrichová neuniká od reality do světa pohádkového, nýbrž se pohybuje v konkrétnu, tedy ve světě, který dobře známe, a je považován za nedávnou minulost. Již v úvodu se snaží spisovatelka odmítnout ztotožňování situací a postav, i když základním záměrem k napsání této knihy byl ten, aby se poznali právě ti, o nichž je řeč.

5.1 ŠÍPKOVÁ RŮŽENKA

První pohádkový příběh vypráví o holčičce pojmenované po své mamince Růženka, která se narodila Mrkvičkům, kteří již měli tři syny. Příchod své dcery náležitě oslavili s velikou parádou, sezvali celé příbuzenstvo. Růžence vinšovali tři tety: teta Jaroslava jí dala do vínku krásu, která s ní poroste; teta Bronislava pravila, že pokud bude Růženka po mamince, bude na mužský a poslední teta Stanislava s pečlivostí řekla, jak ji bude mít kdekdo rád. Při soupisů hostů se nějak pozapomnělo na starou, mrzutou tetu, nemající pro nikoho vlídné slovo. Rodinná slavnost začala bez Amálie...

Jenže poslední jmenovaná se o všem samozřejmě dozvěděla a přišla na křtiny malé Růženky bez pozvání, aby ušetřila za svačinu. Přišla ve chvíli, kdy se ostatní tety skláněly nad kolíbkou a dávaly do vínku malé Růženky jen samé krásné vlastnosti, avšak Amálie s nelibostí dodala, že sice mužský ji rádi mít budou, ale ženský ne a přijde chvíle, kdy jí to některá pěkně zavaří. Čas plynul jak voda a nadešla doba, kdy skončila i svou školní docházku a musela nastoupit do práce. Vyučila se servírkou a díky známostem tatínka se dostala na velice dobré místo ve výnosné, známé, navštěvované a prosperující restauraci „U šípku“. Všechny tety měly tenkrát pravdu: byla hezká jako obrázek, raději obsluhovala pány než dámy a všichni muži ji měli tuze rádi. Kdežto k ženám se chovala nevlídně, odsekávala jim, nerada je obsluhovala a to se jí také stalo osudným. Začaly na ni chodit stížnosti, věděla, že majitel restaurace ji má také v oblibě, ale stížnosti se dostaly mnohem výš. Až k zodpovědné referentce, která měla s Růženkou svoje zkušenosti. Stará žena ji přeložila a musela obsluhovat v jídelně pro

důchodce. Nikde krom dědečků nebyl jediný muž, brala to jako obrovskou křivdu, vlastní osud se jí vymkl z rukou. Dívka začala chřadnout jako růže bez vody a podobný osud potkal i její milovanou restauraci „U šípku“. Hosté se zajímali, kam zmizela sličná servírka a jeden po druhém přestávali chodit do dříve prosperující a ve švech praskající restaurace.

„Ted' hledá za Růženku vhodnou náhradu, aby pozvedl akumulaci a aby mu hospoda pro nezájem veřejnosti úplně nezarostla trním a hloží, zatímco zdrcená Růženka od Šípku se dál plouží v somnambulním spánku mezi stoly s málo vzrušujícími důchodci a čeká na své vysvobození, které prý nastane (což víme od tety Amálie) jedině tehdy, odejde-li zodpovědná pracovnice z ředitelství do důchodu a bude nahrazena mužem. Jakýmkoliv. S tím prý už si Růženka poradí.“⁵⁴

Již jméno **hlavní hrdinky Růženka** evokuje klasický námět z pohádkového světa, ať už se jedná o různé adaptace sběratelů či moderně zpracované verze filmové. I když v tomto případě se jedná o obyčejnou dívku nosící příjmení Mrkvičková a pracující v pohostinství. Svou přezdívku **Šípková Růženka** získala díky restauraci, ve které pracovala. Její **cesta** za úspěchem jako servírka stoupala strmě vzhůru, ale její nevlídné chování k hostům – ženám se jí nakonec vymstilo. Ženy totiž nepovažovala vůbec za lidské bytosti, bylo to nespravedlivé a nakonec byla přeložena právě ženou do jídelny pro důchodce, kde si jen těžko zvykala. Osud již neměla ve svých rukou, byla poněkud vypočítavá, věděla, že kdyby v ředitelství místo ženy byl muž, domluvila by se s ním mnohem snáz. A tak čeká na své **vysvobození**...

5.2 KRÁSKA A ZVÍŘE

Krásku v další, v pořadí druhé povídce, představuje poslední ze tří dcer Rudolfa Vaňátka – Slávinka. Její sestry byly provdány a doma zbývala nejmladší z nich a také ta nejkrásnější, kterou rodiče pečlivě střežili jako oko v hlavě. „*Měla jemnou snědou pleť, dlouhé černé vlasy a velké mandlové oči, s nimiž dovedla perfektně zacházet. Postavu měla jako stvol – prostě kráska nad krásy.*“⁵⁵ Měla vystudovanou školu pro sekretářky a otec trápení, kam dát holku, aby byla v pořádku a uchránil ji před nástrahami opravdového světa. Tuto zapeklitou situaci za Rudolfa vlastně vyřešila náhoda.

Na služební cestě v Praze potkal svého starého přítele Bedřicha, kterému se zmínil o Slávce, a toho při pohledu na její siluetu na fotografii napadlo spásné řešení:

⁵⁴ FRIEDRICHOVÁ, Olga. *Večerníčky s hvězdičkou*, 1980, s. 10, 11.

⁵⁵ Tamtéž, s. 14.

bude mu dělat sekretářku. Rudolf nadšeně souhlasil, věděl, že se o ni jeho dobrý přítel postará. U své ženy zpočátku příliš nepochodil, ale Slávinka byla nadšením bez sebe a nakonec souhlasila i její maminka. Měla být zaměstnána ve velmi solidním podniku, ubytování zařízené ve svobodárně s vrátnicí a ještě nad ní měla být pevná a ochranná ruka přítele Bedřicha, co víc si mohli vážení rodičové přát. Slávinka svého zaměstnavatele okouzila natolik, že začal nosit drobné dárečky a snažil se získat její pozornost, ona je přijímala s grácií sobě vlastní. S postupem času se dárky zvětšovaly a i hodnota stoupala, nakonec mu Slávinka slíbila, že s ním pojede na chatu, až manželka odjede do lázní. Od té chvíle to šlo s váženým ředitelem od desíti k pěti, měl nepřítomný výraz, podnik řídil bez nějakého zájmu a téhle změny si začali všimnout i ostatní.

Když přišel čas jejich výletu na chatu, tím vlastně skončila pohádka. Jelikož se o tom dozvěděla z anonymního dopisu i paní ředitelová, Slávku vyhodila s pár kusy oblečení za dveře, otloukla manželovi dopis o hlavu a k němu ještě od cesty přidala nějaké to plesknutí navíc a požádala o rozvod. Slávinka byla nucena stopovat na nedaleké silnici velice spoře oblečena, nýbrž ven s chaty za ní hodila manželka pana ředitele to nejnutnější. „...udělala, když se to tak vezme vlastně štěstí. Pán, který ji zastavil, byl nepochybně větší zvíře, než momentálně zdiskreditovaný Bedřich...“⁵⁶

Hlavní postavou je mladá, krásná a zvědavá dívka Slávinka, kterou na **cestu** do nástrahami protkaného světa vypravil její otec a domníval se, že ji svěruje do těch nepovolanějších rukou svého starého přítele. Avšak rozdíl mezi pohádkou a tímto příběhem je: „V pohádce se totiž každá dívka zaraduje, když se jí zvíře mění před očima v obyčejného člověka, zatím co ve skutečnosti je to zřejmě právě naopak.“⁵⁷

5.3 O KARKULCE

Maminka dala své dceři jméno Karkulka, v této době to bylo velice neobvyklé pojmenování pro své jediné dítě a setkala se s vlnou nevole. Ani na matrice nechtěli toto jméno uvést. Holčička rostla jako z vody, ale osud zasáhl velmi brzy a přišla o oba rodiče, začala žít s babičkou, která nad ní bděla a hlídala ji jako ten největší poklad. Bylo jí akorát osmnáct let a byla z ní slušně vychovaná dívka. Večer sedávala doma, buď pletla, nebo si četla nějaké knihy, ve škole prospívala s vyznamenáním, byla pořádná, hezká, šikovná, chytrá a díky tomu dělala své babičce jen a jen samou radost. Ovšem když se setkala s hrubým slovem či neslušným vtipem začervenala se, jelikož

⁵⁶ FRIEDRICHOVÁ, Olga. *Večerníčky s hvězdičkou*, 1980, s. 19.

⁵⁷ Tamtéž.

neměla mnoho příležitostí vrátit do tváře bledý odstín, vysloužila si přezdívku „Červená Karkulka“.

Sháněla práci velice těžko, jelikož její babička nebyla ani prodavačkou v Masně ani v Mototechně, a proto nikde neměla zastání a známosti. Až jednou se na ni usmálo štěstí, v podniku místního hospodáře hledali sekretářku s příslušným vzděláním a nástupem možným ihned. Konkurz Karkulka vyhrála, ale bohužel nebyla tou správnou na tuto pozici, ředitel při každé vhodné příležitosti kladl ruku na její koleno a to se jí samozřejmě jakožto slušně vychované dívce nelíbilo. A tak ji začali postupně přesouvat po podniku od jedné pozice do jiné a dál... Až nakonec skončila u výrobního pásu, měly s babičkou pramálo peněz, a tak se vydaly do malé vesničky, odkud babička pocházela, aby se zrekreovaly a trochu si odpočinuly a nadýchaly čerstvého vzduchu. Jen tak chodívaly po lesích a sbíraly houby či borůvky, tam také potkaly mladého myslivce, měl pro Karkulku jen slova chvály, při kterých se ani ona nečervenala a myslivec se jí tuze zalíbil... Nakonec slovo dalo slovo a mladá dívčina se i s babičkou zabydlela v hájovně, jelikož se ani jedné zpátky do města nechtělo. Karkulka si mladého myslivce vzala, spřátelila se s lesní zvěří i s drvoštěpy a žilo se jí spokojeně.

Karkulka není jako v klasické adaptaci pohádky o mladé dívčině poslaná k babičce, nýbrž u ní bydlí a je babičkou vychovávána, jelikož jí umřeli rodiče. Svou přezdívku **Červená Karkulka** si vysloužila kvůli ruměnci v jejích tvářích ve chvílích, kdy někdo použije hrubé slovo nebo dělá neslušné vtípy. Svou kariérní **cestu** započala na místě sekretářky, ale vzhledem ke své plaché povaze a slušnému vychování, což nebylo po vůli samotnému řediteli, nakonec putovala od jednoho místa k druhému. Své **štěstí** potkala v hlubokých lesích v podobě mladého myslivce, který se k ní choval co nejuctivěji, a kde zapomněla i na to, že jí kdysi přezdívali Červená.

5.4 SNĚHOVÁ KRÁLOVNA

Kája se se svou ženou Dulinkou seznámil kdysi na lyžařském výletě, na kterém vyhrála sjezd pro začátečníky – proto jí začali říkat Sněhová královna. Pracovala jako sestra z očního oddělení polikliniky a díky své specializaci se také sblížili. Kájovi spadlo smítko do oka a Zdenička řečená Dulinka mu pomohla a nejen to, od té chvíle se o něho starala jako o malého kloučka. Domů ho Dulinka přivezla jako svou trofej, což se za velmi krátký čas změnilo...

Sama Zdenička se začala měnit, chvíli byla agresivní, jindy plna výčitek a pak zase nespokojená a to šlo pořád dokola. Dokázala s Kájou manipulovat k obrazu svému, jako by to byla nějaká loutka na provázcích, vždy docílila svého. Aby získal svůj klid a

věčně nespokojenou Dulinku uchvátil, vzali se. Zorganizovala mu život po svém, naučila ho domácím pracím – naučil se obsluhovat pračku a vysavač, zvládl mytí oken, nakupování a uvařit i pár jednoduchých jídel – a to vše pro případ, že by jeho novomanželka onemocněla. A to se stalo skutečností, v tu chvíli začala Dulinka trpět chronickými migrénami. Často zvala své přítelkyně či kolegyně z práce k nim do garsonky, kde poté nebylo k hnutí. Po jednom takovém incidentu v bytě plném žen, kde byl od své ženy líčen jako bezmocný, když mu ona sama neporadí, ochotný ke všem ústupkům atd., vzal bundu a začal bloudit po okolí. Náhodou potkal svou dávnou kamarádku z dětství Blaženku Herdovou, která i po tolika letech pro něho měla slabost a navrhla mu řešení. Rozhodl se tedy, že se s Dulinkou rozvede, nastěhuje se do malého pokoje k Blažence a bude mít konečně trochu klidu. Nakonec si Blaženku vzal za ženu a bydleli spolu v prvním poschodí, jejich byt měl okna do zahrady a vyhlídku na růže.

Kája je hodný, mladý muž, který se seznámil se sestrou z očního oddělení pracující na poliklinice **Dulinkou**, která mu pomohla v lapálii se smítkem v oku. **Cestu**, jak změnit Káju k obrazu svému, měla již dávno vymyšlenou. Naštěstí včas Kája potkal dívku ze svého dětství, Blaženku, která se mu tuze líbila, a ta ho také **vysvobodila** a **zachránila** ze spárů sněhové královny.

5.5 O STARÉM KOUZELNÍKOVÍ

Byl jednou jeden kopec a na tom kopci vyčníval starý hrad, ve kterém žil starý kouzelník Skřivánek s dlouhou šedivou bradou a měl kolem sebe služebnictvo, ať už věrné či nevěrné. Vládce černé magie si potrpěl na kočky všech možných ras, barev a velikostí, které se po hradě pohybovaly naprosto volně. Svou náklonnost projevoval obzvlášť dvěma z nich, jedné černé, která moc hezky mňoukala a jedné bílé, která dobře chytala myši. Té černé říkal Mucka a té bílé pro změnu Micka. Tyto dvě soupeřily o jeho přízeň všemi možnými kočičími prostředky...

Skřivánek si rozmazlené a vyšlechtěné kočky brával do postele, jenže nemohl obě najednou, jelikož na sebe žárlily a prskaly. Začal tedy Mucku s Mickou ve svém prostorném loži s nebesy střídat, ale ani to nedělalo dobrotu. Každá z nich měla své kladné a stinné stránky a těch se zase snažila využít ta druhá, jejich soupeření nebralo konců. Starým kouzelníkem často otrásla zima takovým způsobem, že mu Mucka zahřívala i nohy, což Micka odmítala, přišlo jí to pod její úroveň. Když jednoho večera Skřivánek zimou i drkotal zuby, skočila Mucka pod peřinu a pána zahřívala tak, že jí byl neskonale vděčný, až se mu zalily oči slzami. Tak získala jeho přízeň a vyhnala svoji sokyni nadobro, vše dospělo tak daleko, že Mucka měla pocit, že oni dva jsou si

vlastně souzeni, a že by se s ní měl kouzelník oženit. Poprvé v životě se vládce magie vyděsil natolik, že odpověděl na inzertní část svého oblíbeného pultovníku, kde Ježibaba Blažena s vlastní garsonkou na kuří nožce hledala seznámení. Ještě téže noci opustil hrad jen v noční košili s Blaženou na jejím koštěti a žili si spokojeně a měli kolem sebe mnoho zvířátek, jen kočky jim nesměly přes práh.

Typická pohádková postava kouzelníka, jež žije v hradě sám se svými oblíbenými kočkami, které mezi sebou soupeří o jeho přízeň a mají vlastnosti patřící do lidské říše, jakými jsou: závist, žárlivost aj. Skřivánkova přízeň pro čtyřnohá, milá a přítulná zvířátka, jako jsou kočky, dojde tak daleko, že kočičí slečna má dokonce přání, aby ji pojal za manželku. Až v této chvíli se vládci černé magie konečně otevrou oči a dostane strach, který spěje až k útěku k **Ježibabě Blažené**, která si pro něho přiletí na vlastním **koštěti**. Ačkoliv **cesta** k poznání byla křivolaká, nakonec zamířila k dobrému konci a **kouzelník** prohlédl plány koček na získání jeho, hradu a vlády nad služebnictvem.

5.6 ZASADIL DĚDEK ŘEPU

Předseda přišel z úplně jiného kraje, z kraje řepného, jenže tady tomu již bylo jinak. Plánoval velké lány plné řepy, o které se budou především starat dívky, ženy, manželky, babičky a děti, ale to se všem zúčastněným na schůzi vůbec nelíbilo. Hlasitě se především ozvala Baráková a agronom, snažili se to vehementně předsedovi vysvětlit, aby pochopil, že v tomto kraji se to neuchytí, že na to nemají ani přírodní podmínky, ani pracovní síly. Nehledě na to, že děti by se měly především učit a ne jim osnovy plnit prací, to je pořád dokola: řepa, chmel či brambory... Všechno pak musí dohánět! Pomoc od nich žádat můžou, ale nemělo by se to stávat zvykem. I přes vlny nevole si předseda prosadil své a upozornil je na to, že za rok si to všechno poví znovu a také se tak stalo. Nyní už všichni včetně předsedy věděli, že tenkrát to skutečně nereálný plán byl a měli od něho upustit.

V šesté povídce autorka poupravila **klasický pohádkový námět o veliké řepě**, ale v tomto případě se jednalo o plán zemědělský, jak v daném kraji vydělat mnohem více, i když tušili, že je to nereálné. „*Zkrátka vyrostla řepa, jenže ne velká a už vůbec ne převeliká, nedostatečně vyjednocená a špatně okopaná, takže výsledky byly smutné. Možná, že tam chyběli dědeček, babička, vnučka, pejsek, kočička a myška, anebo se to nepovedlo z úplně jiných důvodů, o kterých právě přemýšlí předseda.*“⁵⁸

⁵⁸ FRIEDRICHOVÁ, Olga. *Večerníčky s hvězdičkou*, 1980, s. 44.

5.7 O VODNÍKOVÍ

Paní Semelková doma vládla pevnou rukou a měla své představy o budoucnosti jediné dcery, na kterou po smrti manžela zůstala sama. Chtěla pro ni za manžela doktora, advokáta či inženýra, ale ne nikoho s nižším vzděláním, jenže představy Jitky se s matčinými rozcházely ve všech směrech. Maminka z ní chtěla mít zdravotní sestru, jelikož ty se vždy provdají za pány doktory, kdežto Jitka si zvolila tělovýchovný institut. Paní Semelková byla závistí bez sebe při pomyslení, že si některé z děvčat ze sousedství bere doktora. Jitka však měla o své budoucnosti jasno, tajně se scházela s Tomášem, se kterým se seznámila na plovárně, kde učila tělocvik a on byl plavecký instruktor. Poté, co Jitka čekala malého Tomáška, bylo nad slunce jasné, že musejí před maminkou vyjít s pravdou ven. Ovšem ta o tom nechtěla ani slyšet, plavecký instruktor pro ni nebylo žádné zaměstnání, hovořila o budoucím manželovi své dcery jako o vodníkovi. Ale s nastalou situací už nemohla nic dělat, mladí věděli, že dostanou byt s domovnictvím a paní Semelková začala objíždět příbuzenstvo a upozorňovat na to, že s touto svatbou vůbec, ale vůbec nesouhlasí! Ale ani to jí nebylo nic platné. Šťastní rodiče učili malého Tomáška mnohem dříve plavat, než chodit a házeli ho do vody, ještě před oslavou prvního roku života. Nakonec se musela naučit plavat i Jitčina maminka, aby se měl kdo postarat o malého, když jeho vlastní rodiče nemají rozum.

Vodník je pohádkovou postavou objevující se skoro v každém fantazijním vyprávění, i když v tomto případě se nejedná o mužíčka oděného v zeleném fraku, s fajfkou u úst a neustále kapající vodou ze šosu, nýbrž o mladého hochu Tomáše pracujícího jako plavecký instruktor, který se vzhlédl v dívce Jitce, pro kterou měla maminka mnohem jinak naplánovanou budoucnost. Plánovala jí cestu životem po boku mladého doktora, za kterého se měla provdat co nejdříve, aby jí záviděly všechny sousedky z okolí.

5.8 O ZAKLETÉ PRINCEZNĚ

V chaloupce u lesa žila stará vdova se svým jediným synem Honzou, často se trápila, že už by měla být na zasloužilém odpočinku na výměnku, ale se synem nebyla vůbec žádná řeč. Neustále se povaloval a o ženění nechtěl ani slyšet. Jednoho dne mu nadělala raneček buchet a poslala ho do světa pro nevěstu. Cestou potkal Honza moudrého stařečka, kterému nabídl buchtu a ten ji ocenil dobrou radou: že by se měl vydat tam, kam ho oči povedou a nohy ponесou, cestou si má opatřit pěknou sukovicí až

dojde k jeskyni, kde je drak a drží tam princeznu Jitřenku. Líný Honza si ještě odpočinul do druhého dne a vydal se zachránit svou budoucí ženu. Dopadlo to přesně dle stařečkových slov, draka přemohl a s Jitřenkou se vydali na zámek za panem otcem.

Ten byl radostí bez sebe, že se mu vrátila zpět jeho dcera a chtěl si ji nechat na zámku i s jejím zachráncem, ale to Honzovi nebylo po chuti, v královské společnosti se mu nelíbilo, neměl své pohodlí a jídla bylo pomálu, tak nedbal na prosby princezniny a jejího otce a vydal se s ní k domovu. Avšak představy Jitřenky o romantické chaloupce obklopené zahrádkou plnou lilií, růží, chřestu, rezedu, marjánky a petržele se rozplynuly tatam. Ani procházky s Honzou do lesa na houby a jahody ji nečekaly, ba ani kuřátka či koťátka neměli. Honza ulehl do sena a princeznu okamžitě záukoloval: umýt díže od těsta, vymést pec, zatopit v kamnech, ohřát vodu, přinést necky, vyprat prádlo, vyplést zeleninu, spařit brambory pro prase, nasypat drůbeží, uvařit bramboračku, podojit Straku, dát mu večeři, umýt nádobí, uklidit sednici, naštípat dříví na ráno a před spaním ještě nanosít vodu na druhý den...

Jitřence nikdo nepomohl a ona byla na vše sama, plynul den za den, princezna byla unavená, hladová, neupravená a uplakaná. Když přijel pan král na návštěvu a viděl, jak se jeho dcera dře, chtěl zrušit své královské slovo, ale nakonec spolu vymysleli jiný plán. Podali vyhlášku, že se hledá drak, který by měl zájem o princeznu a odměna ho nemine. Samozřejmě se nějaký drak našel a Jitřenka byla ráda, jelikož drak ráno odletěl a vrátil se až navečer, měla celé odpoledne jen pro sebe, mohla si konečně zajít na jahody či houby a možná, že měla i zahrádku s kyticemi.

Líný Honza se vydal na cestu, aby získal nějaké zkušenosti, a aby si přivedl svou nevěstu. Poradil mu **pohádkový dědeček**, kudy se má vydat, k jeskyni, kde je ukryta princezna a musí posluhovat drakovi. Zachránil **princeznu Jitřenku** před spáry **sedmihlavého draka** a dostal ji za manželku. Nežili spolu šťastně ani spokojeně, jelikož princezna musela Honzovi posluhovat mnohem více než samotnému drakovi, a tak vymysleli s jejím panem otcem lest, aby se dostala ze spárů samotného zachránce, povalujícího se, spícího a buchet se krmícího Honzy.

5.9 POHÁDKA O ZLATÉ RYBCE

Jaroslav si vzal za manželku Marušku, ale nejen ji, i tchýni, babičku, dvě tety, tři kočky a s tím vším dostal neúnavnou péči, vynikající pořádek a domácí kuchyni. Bylo jich zkrátka na něj příliš, proto se také vrátil ke své zálibě, kterou pěstoval v dětství, sportovnímu rybaření. Nechodil k rybníku kvůli pořádnému úlovku, nýbrž za tím krásným tichem. Jednoho dne měl úspěch, podařilo se mu zaseknout a chytit zlatou

rybku, opatrně jí vytáhl háček a rybka mu slíbila, že pokud ji pustí, kdykoliv mu bude nejhůř, ať přijde a ona mu ráda pomůže. Když tuto historku vyprávěl doma, nikdo mu nevěřil, až byl donucen vzít Marušku s sebou k rybníku, aby ji přesvědčil o pravdivosti vyprávění. Přáli si byt, ve kterém by žili sami a v poklidu a zlatá rybka jim toto přání s ochotou splnila. Ve chvíli největšího spěchu a stěhování byl Jaroslav pozván na vojenské cvičení. Hrála ho představa, že za pár týdnů se vrátí za Maruškou a do jejich nového domova. Při návratu bylo vše jinak, v bytě nebylo k hnutí, jelikož na jeho příjezd nečekala jenom jeho milá, ale i maminka, babička, dvě tety a tři kočky... Jaroslav pln bezmoci utekl k řece a žádal pomocnou ruku rybky, nýbrž ta mu oznámila, že ve světě plného příbuzných mu už není pomoci! Nevěděl si rady, vrhl se za ní do vody a uviděl, že se proměnila v krásnou pannu. Nechal se unášet proudem.

Na **Jaroslava** se usmálo štěstí v podobě **zlaté rybky** plnicí **přání**, ale na celé příbuzenstvo je i čarovná rybka krátká. Pokud mu v **cestě** za štěstím a spokojeným životem stojí plno příbuzných, už mu není pomoci. Poslední nadějí byl skok do rybníka, zlatá ryba se proměnila v **krásnou pannu** a chudákovi Jaroslavovi se zatočila hlava štěstím, zavřel tedy své utržené oči a nechal se unášet proudem vstříc novému dobrodružství.

5.10 ŠOTEK ČILI RARÁŠ

Otylka byla pracovnící v jednom nejmenovaném podniku, ale bohužel byla k ničemu. To ji ovšem nebránilo k tomu, aby se dostala všude, kde chtěla a kam mohla. Ostatní si začali šeptat, že v tomto úspěchu má snad své malé prstíky šotek ba dokonce raráš. Zpočátku pracovala na okraji velkého průmyslového závodu, příliš úspěchu však neskřízela, drala se na místo vrátné, což se jí s notnou dávnou štěstí podařilo a konečně měla přehled, kdo do závodu míří, za kým a jak je tam dlouho. Veškeré informace získané na vrátnici s neopatrností vyprávěla na nepatřičných místech, a tak byla přeložena za pomoci raráška do kanceláře, nabyla důležitosti a začala psát i do závodního časopisu, kde se od té doby potulovalo mnoho šotků. Svým dopisováním získala obrovskou popularitu, ale když se v balíčkách k Mezinárodnímu dni dětí ztratila polovina zboží, byla opět přeložena do redakce časopisu. Za tiskařské šotky se přimlouval její osobní rarášek a Otylka jim věnovala plno prostoru na stránkách novin podnikových. Ti jí začali vyčítat příliš hrubých chyb, špatný slovosled větný a problematickou hodnotu článků, proto jí malý rarášek opatřil jiný post, aby měla svůj klid.

Otylka se uhnízдила v knihovně a vnesla tam plno novot, ze kterých se ani členům komise, určených k vytvoření nové inventury, nedělalo dobře. Pan Čtvrtečka,

pracující v knihovně před ní, spatřivší ten nepořádek v autorech a dílech na místě umřel, komise se rozpadla kvůli onemocnění a sám předseda skončil na psychiatrii. Samotná knihovnice byla dotčena a začala uvažovat o místě ředitelky závodu, což neunesl ani její osobní rarášek. Opět nosí v podpaží vejce od černé slepice a doufá, že ten nový rarášek jí křeslo ředitelské konečně opatří.

Pohádka sleduje cestu cílevědomé Otylky putující za pomoci svého osobního strážce raráška z jednoho postu v závodě do druhého. Rarášek je postava pocházející z pohádkového vyprávění, která jí plní každé přání. Ale ani ten neunesl její přehnaná přání.

5.11 JAK STAŘEČEK MĚNIL, AŽ VYMĚNIL

Pohádka zachycuje dobrého stařečka Novotného ve chvíli, kdy se syn se snachou a vnučkou Janičkou stěhovali z dědečkova skromného příbytku. Jeho synáček a manželka brali mnoho věcí, ačkoliv jim nepatřili. Sebrali vše: hrací sloupkové hodiny, budík, televizi, rádio, gauč a dvě křesla, knihovničku, sváteční servis pro dvanáct hostů, povlaky po babičce, medailónek s babiččinou fotkou a pramínkem vlasů včetně zasnubního prstýnku ze zlata, háčkovaný stůl z obývacího pokoje, špajz a lustr z ložnice. Poté odjeli a stařeček se cítil jako v cizím, přišel o vše a nakonec ho přemístili do místnosti s oknem do dvora ve čtvrté kategorii.

Stařeček byl ochotný, dobrý a milý, který chtěl ve všem vyhovět svým mladým, aby se cítili dobře a měli vše do výbavy. Měnil s nimi veškeré jeho vlastnictví, památeční věci po své zesnulé manželce, až nakonec přišel o všechno, co měl.

5.12 DAVID A GOLIÁŠ

Pan Goliáš byl atletické postavy, na kterou byl náramně hrdý a také si na ní zakládal. Dříve se živil boxem, proto se vyťahoval nad slabšími a silnějším podlézal, ale ve své podstatě to byl hrubián. Šéfovi dělal pravou ruku a uměl mlčet, když si to situace vyžadovala a donášel informace pro vedení potřebné. Kdežto pan David vlastnil inženýrský titul, byl postavy spíše menší, drobnější, byl chytrý, vtipný a v kolektivu oblíbený. Z toho důvodu ho neměl rád prvně jmenovaný. Pan Goliáš pravidelně běhal do kanceláře šéfa pečlivě donášet a za to ho poté jmenoval vedoucím celého oddělení a tudíž i vedoucím pana Davida. Na své podřízené se začal vyťahovat, proháněl je a neustále kontroloval. Osud vždy zasáhne, aniž by to někdo čekal, a tak to spočítal i samotnému šéfovi v podobě infarktu, po kterém se již na pracoviště nemohl vrátit a jeho

křeslo zelo prázdnotou. Pan Goliáš tajně doufal, že na místo usedne on, ale mýlil se, uvolněný post byl obsazen mladou inženýrkou zapálenou pro svůj obor.

Nová síla ve vedení s věrnými službami v podobě donášení pana Goliáše již nepočítala. O podniku měla své informace, vybrala si hrstku lidí s odpovídajícím vzděláním a z nich sestavila pracovní okruh a chtěla tyto jedince dosadit i do vedení jednotlivých oddělení, aby měla přehled. Do úzkého okruhu se dostal i pan David, což bylo panu Goliášovi trnem v oku. Při oslavách MDŽ se pan Goliáš oblékl jako ze žurnálu a rozhodl se, že vezme novou ředitelku útokem, považoval za úspěch, když ho na druhý den pozvala do své kanceláře. Ovšem jeho představy byly mylné, když se pokusil ředitelku políbit, dostal pár pohlavků a byl vykázán ven. Příštího měsíce už dělal nadřízeného panu Goliášovi pan David, jelikož to byla dobrá duše, nehojil si na něm svou ukřivděnou minulost.

Zlo je po zásluze potrestáno a **dobro** v podobě pana Davida vítězí nad vypočítavým panem Goliášem. Na tento příběh se hodí rčení: **„Pýcha předchází pád.“**

5.13 ZLATOVLÁSKA

Jiřík pracoval v hotelu Grand jako šéfkuchař a pravá ruka samotného majitele, jednoho dne vyslechl rozhovor dvou francouzských hostů o nové atrakci nedaleko, v podniku Tamara, kde vystupovala nějaká překrásná tanečnice. Od svého nadřízeného dostal jasný úkol, aby přetáhl krásnou neznámou k nim do podniku za účelem zvýšení návštěvnosti a zisků. Mladému kuchaři se to podařilo celkem snadno a již další týden vystupovala Zlata v hotelu a sklídila obrovský úspěch a to nejen u hostů, ale především u samotného majitele, jež ji zahrnoval dárky, aby ji získal pro sebe. To se Jiříkovi ani v nejmenším nelíbilo, jelikož se mu zlatovlasá dívka líbila, rozhodl se k odchodu a šéf mu v něm nebránil. Zlatuška ho jednou našla, aby mu vše vyčetla. Nakonec se rozplakala, že ji přivedl do hotelu a sám odešel a nechal ji tam všemu napospas. Utěšoval ji a poradil si sám, jak dále postupovat. Nakonec zlatovláska vrátila dary původnímu majiteli a odešla s Jiříkem do romantického střediska, kde se jistě najde práce pro oba dva.

Ačkoliv se na první pohled zdá, že pohádka pojednává o **Zlatovlásce**, kterou přišel Jiřík získat pro svého krále, zdání klame. Zlatovlasá dívka Zlata začne pracovat v hotelu Grand, sám majitel ji chce získat pro sebe všelijakými dary, ale ani lásku si za žádné peníze či dárky koupit nemůže a **zlatovláska** odejde s kuchařem **Jiříkem**, který ji učaroval. **Motiv lásky**, která překoná i nástrahy té doby. **Motiv zlého krále** v podobě majitele hotelu Grand snažící se uplatit a získat zlatovlasou dívku jen a jen pro sebe.

5.14 CÍSAŘOVY NOVÉ ŠATY

Pepa Císař byl kulturním referentem vesničky Habrovice a dal si za úkol přijít o letošní pouti s novotami a pozval si i televizi, ta však přijede, pokud bude folklorní program a módní přehlídka se uskuteční ve chvíli, kdy dorazí televizní štáb. Nakonec pozval i sousední vesnici, díky tomu splnil i kolonku družby s jinou vsí. Hnal se za splnění svého snu hlava nehlava.

Módní přehlídka byla zlatým bodem habrovické pouti, kolekce přišla až ze zahraničí a byla všude obdivována. Ovšem v místní vesnici se takového ohlasu nedočkala. Modely byly velice extravagantní a samotné obecenstvo bylo v rozpacích a šumělo nespokojením. Pepův sen o pokroku a rozplynutí opony mezi vesnicí a velkým městem zmizel v nespokojené vřavě...

Motiv krásných šatů, zdobených princezny, do poslední krajky popisovaných v pohádkách bere za své, jelikož zde jsou moderně a orientálně pojaté. **Sen**, za kterým Pepa směřuje svou **cestou**, snaží se přivést na vesnici trochu toho města, se rázem rozplývá v rozpolceném davu.

5.15 NEOHROŽENÝ MIKEŠ

Soudruh Mikeš byl neohrožený a abstinent, jednoho dne byl poslán do provozovny mlýnů a pekáren, aby tam zjednal pořádek. Vládla zde anarchie, kterou chtěl zastavit a nastolit nějaký řád. Předchozí ředitel špatně hospodařil, přidával zaměstnancům za láhev dobrého pití a dívkám i tu odpustil, zkrátka celý fond vyprázdnil do poslední koruny a odešel.

Pracovníci byli vskutku všemi mastmi mazaní, každým dnem přišli s jinou záminkou, proč si mají připít, jeden den měl padesátku tenhle, druhý den půl padesátky tahle a tak to šlo pořád dokola. Po těchto oslavách přišel čas rozdělení premií, což za ředitele vypracovali sami pracovníci a podstrčili mu to jen k podpisu. Najednou se stal z neohroženého Mikeše docela ohrožený. Stal se z něho stejný ředitel, jako ten předchozí, pracovníci v podstatě vládli sami.

Motiv silného jedince poslaného do podniku nastolit pořádku a nějakého řádu, ale **vychytralost** vládne světem, a tak pracovníci vyžráli i **Mikeše**.

5.16 OTESÁNEK

Manželé Vilímkovi se měli tuze dobře, ke štěstí jim však přece jen něco chybělo - neměli žádné děti. Jednou pan Vilímek bloudil lesem a hledal houby, když narazil na samorost a po drobných úpravách připomínal malého chlapce, přinesl ho tedy své ženě. Ustlala mu v prádelním koši a samým dojetím začala šít košilku, ukápnuvší slza dopadla přímo na místo, kde by měl mít chlapec bijící srdce a co se nestalo, začal se hýbat. Začali mu říkat Otesánek, jelikož snědl vše, co měli doma.

Poté, co trochu vyrostl, museli si rodiče najít ještě brigády, aby mohli milovanému synáčkovi dopřát vše, oč si řekl. Vše dospělo tak daleko, že Otesánek se provinil proti zákonům, když se pokusil ukrást auto, poněvadž mu ho rodiče nemohli pořídit. Hlavní chybu otec viděl v tom, že ho dostatečně neotesali, než ho tenkrát uložili do toho prádelního koše.

Cesta manželů Vilímkových za zbožným přáním mít nějaké děti, až si svého synka otesali ze samorostu. Jenže Otesánek byl tak chamtivý, nenasytý, pyšný a věčně nespokojený, až zasáhl osud a byl souzen za své prohřešky vůči svým rodičům a nakonec i pokus o krádež.

5.17 POLEDNICE

Pan a paní Kalouskovi měli malého synka, kterému říkali Petr. Svůj volný čas mu většinou věnoval tatínek, jelikož maminka byla velice zaměstnaná a vytížená žena. Vzhledem k tomu, že to byli dva chlapi, jejich večere se skládali z jídel z konzervy aj. Odbývali se studenými večerami a nakonec i obědy, protože paní Kalousková bývala často pryč o víkendu, měla mnoho zájmů a akcí, až si malého Petra všimla sousedka z domu a pozvala ho k nim na oběd, po nějaké době pozvala i tatínka, ovšem to se mamince Petra vůbec nelíbilo. Vše dospělo tak daleko, že se manželé rozvedli, malý kluk zůstal většinu času u maminky a tatínek si ho mohl půjčit vždy jednu neděli v měsíci, ale pod podmínkou, že ho nebude brát k nové paní Kalouskové, dříve nosící příjmení Pokorná.

Malý Petr prahl po rodinném štěstí, jenže maminka na něho neměla čas a zastávala pokrokové, moderní názory, že přece syn není jen její, že by se měl starat také tatínek. Ten o malého pečoval, jak jen dovedl, i přesto to nestačilo. Přišel o něho, jelikož v nelehké situaci, kdy jeho maminka nebyla doma, vypomohla sousedka s teplým obědem a kvůli tomu se nakonec rodiče rozvedli a Petr zůstal s maminkou.

5.18 O CHALOUPCE NA KUŘÍ NOŽCE

Babička se rozhodla na stará kolena prodat svou chaloupku, ve které bydlela již tři sta let a podala si inzerát v rubrice Nemovitosti, denně jí listonoš nosil spousty nabídek a ona je postupně třídila, měla na to svůj systém. Pomáhali jí také sova Julinka a kocour Venouš, pokud se nad některými oba zaježili, ba dokonce kocour zaprskal, věděla babička, že dopisující nemají peníze, s neuspokojivými nabídkami zatopila v kamnech a ostatní si v klidu přečetla u kávy. Chaloupka vypadala jako z pohádky, však cesta k ní vedla dlouhá a trnitá, muselo se lesem. Když konečně objevila solidního zájemce, rozhodla se, že si ho sama prověří. Honzovi se chaloupka zalíbila na první pohled, všude kolem byl les, klid, čerstvý vzduch, plno hub a lesního ovoce. Jenže ve chvíli, kdy se začala chaloupka obracet a babička upozorňovat na její nohu, nevěřil svým uším a myslel si, že stará, nemohoucí babička je zralá tak akorát do nějakého léčebného zařízení. Vše se změnilo ve chvíli, kdy spatřil solidní kuří nohu sám a došlo mu, že stařenka je vlastně vysloužilou Ježibabou.

Honza měl s chaloupkou velké plány, vše chtěl zmodernizovat, což se naopak nelíbilo staříčké Ježibabě, která střídavě při jeho plánech bledla a zase červenala vzteky. Byla rozčilená natolik, že chtěla původně solidního zájemce proměnit v kámen. Poté si pro sebe něco zamumlala a odstěhovala se i s chaloupkou na kuří nožce někam daleko, už ji nikdo nikdy nenašel.

Klasický pohádkový námět: chaloupka na kuří noze a Ježibaba, která už je stará přes tři sta let, unavená a má revma, chtěla by se někam přestěhovat do domova důchodců, kde bude výtah, teplá voda a ústřední topení. A z pohádkově laděné povídky se rázem stává aktuální téma, kde v podstatě čarů znalá stařenka má lidské neduhy a rozhodne se pro prodej své chaloupky. Nakonec se zhrozí při moderních představách nového zájemce a uteče i se svou chaloupkou daleko do lidí.

5.19 O KOHOUTKOVÍ

Bohumil Kohoutek byl člověkem mírumilovným, který neklel a nezvyšoval hlas ani doma ani jinde a mezi přáteli byl velice oblíben pro svou veselou povahu. Dokázal slušně vydělávat, jelikož to byl pracant a snažil se chodit ještě na různé brigády. Jeho žena Miluška si usmyslela, že by měli k tomu všemu vlastnit letní sídlo, aby nemusel obtěžovat své známé.

Rozhodla se tedy, že letní chaloupku opatří sama, ale se stavebním povolením to nebude lehké. Začala běhat po všech známých, jeden potřeboval usadit dítko do jeslí,

druhá pro změnu potřebovala uherák, třetí potřebovala vápno a takhle běhala od jednoho k druhému a dál a dál, každý něco požadoval. Byla vyčerpaná a nakonec se vrátila přemožena zoufalstvím domů, kde spatřila načatý uherák svým mužem a docela se zhroutila úplně. Nakonec z toho všeho skončila na psychiatrii a sen o chatě se nadobro vzdálil.

Cesta k vysněnému letnímu sídlu byla trnitá a plná nástrah, paní Kohoutková dostala od svých známých plno požadavků, za které by ji pomohli se sehnáním stavebního povolení k jejich letnímu zámku, avšak osud stál proti ní a ona se z toho nakonec nevzpamatovala.

6 Komparace

Nyní se budu věnovat srovnání děl obou výše jmenovaných autorek. Budu porovnávat pohádkové motivy, charakteristiky postav, využití prvků ironie a satiry a v neposlední řadě také jazykovou stránku textů.

6.1 Máchorky

Pohádky zpracované Ilonou Daňkovou ve svém jádru zachovávají základní pohádkový konflikt, tedy boj mezi dobrem a zlem, avšak sama autorka mu dává zcela jinou podobu. V některých povídkách není na první pohled známo, která z postav stojí na temné straně, a která naopak zastává dobro. Jako příklad bych mohla uvést dvě pohádky: *Jak čert převezl hokynáře*, kde je obchodník mnohem větším zastáncem zla než samotný posel z pekel. *Dlouhý, Široký a Bystrozraký*, na první pohled se zdá, že kouzelník Alizarin je strašný únosce překrásné princezny, kterou drží ve svém obydlí u černočerného jezera. Nakonec se ukáže, že černokněžník je spíše chudák trpící s Osmikrásou, nafoukanou princeznou, která jako mladá odešla z domova a domnívala se, že se bude mít s černokněžníkem jako v bavlne. I sám princ poznal, jaká doopravdy jeho vysněná nevěsta je, poté už o ni nestál. „*Jo, ten se na mě vykašle,*“ ubrekla Osmikrása, „*ten by se mě s chutí zbavil. Napřed mě sem vylákal – já hloupá holka nezkušená uteču s umělcem do pralesa, koruny se zřeknu a teď mě má dost. Že prej dělám nepořádek, kam vkročím a že ráda flirtuju. No považ, jednou do roka sem někdo přijede osvobozovat – jednou do roka si každá žena potřebuje zaflirtovat, uznej!*“⁵⁹

Ačkoliv autorka zachycuje tradiční pohádkové motivy, proniká do nich každodenní život a všední věci okolo nás. Jako je tomu u pohádky *O princezně, která nevěděla, co chce*, kde nápadníci místo výhry v turnaji či přemožení draka vaří královské dceři polévku. Princ Cyprián uvařil tak lahodnou dršťkovou polévku, že na ni princezna nemohla přestat myslet, až se vydala recept sama shánět a nelézt samotného prince. Či v příběhu *O dvorní pitomkyni*, kde se křehká dívka naučila správně stahovat medvědy a vyvrhávat kance.

Jak tomu bývá v klasickém pohádkovém vyprávění, tak i v těchto pohádkách zachovává spisovatelka místní a časovou neurčitost: *Byl jednou jeden hokynář, Byla jedna princezna, V jednom lese na pasece..., Byl jest jednou jeden zámek, Žily – byly v jednom dalekém městě přístavním dvě sestry, Věrka a Nevěrka* aj. V samotných

⁵⁹ DAŇKOVÁ, Ilona. *Máchorky*, 1964, s. 62.

pohádkách vidíme občas její svázanost s jihočeským krajem, hovoří například o soutoku Malše a Stropnice ad.

Typický mystický nádech doprovázející klasické pohádkové vyprávění spíše v jeho moderní podobě chybí, vytrácejí se nadpřirozené jevy i fantastika. Za vše bych mohla uvést pohádku *O princezně, která byla příliš průměrná*, kde se z hrůzy nahánějícího draka nakonec vyklube lochneska přemístěná ze zábavného parku. „*Pokud jde o draka – král si vzal za záminku jakousi defraudaci majitele lunaparku a zabavil tomu dobrému muži lochnesku. Nestvůra byla instalována do nejzazšího kouta sluje; až případný princ nebo Honza k pútce dostaví, řekne se, že drak strachy zcepeněl.*“⁶⁰

Postavy v moderně pojatých pohádkách této českobudějovické spisovatelky nejsou nositeli jedné jediné konkrétní lidské vlastnosti. Jejich charakter je neurčitý. V pohádce *Šípkový Růženec* je sice spící princezna vysvobozena, ale jelikož je odsouzena k věčné lenosti, podřimuje i nadále. „*Tak jako celý hrad s panstvem a služebnictvem, i všechny věci byly odsouzeny k nepřetržité dřímotě.*“⁶¹

Jazyková stránka je velice důležitým stavebním kamenem v komickém vyznění díla. Komika je nastavena také pomocí zpracování absurdního děje, využívání kontrastů a různých jazykových vrstev: obecná čeština, jazyk knižní, spisovná čeština a hovorová. Ačkoliv se jedná o pohádky, autorka zapojuje do děje velice moderní slova, využívá často slova objevující se v mluvě dnešní mládeže: *knockautovat*, *sex-appeal*, *ztrapňovat* aj. Dále se u ní objevují nářeční prvky (vůkol). Svou hrou se slovy dokáže vytvořit velice humorná jména: *král Zlatohrab Devátý*, *Jaroléta*, *Nevěrka*, *Sakrafarka*, *Pupíkov* ad. I názvy samotných pohádek vypovídají o autorčině smyslu pro humor a ironickému odstupu: *O dvorní pitomkyni*, *Démonův kanadský žertík*, *Šípkový Růženec*, *Věrka a Nevěrka*. Všechny příběhy jsou vyprávěny er – formou.

6.2 Večerníčky s hvězdičkou

Tato sbírka vznikala v jiném období, než je tomu u Máchorek, politická i kulturní situace se v nich odráží ve značné míře. Ve svém díle se Olga Friedrichová neubránila požadavkům dané doby, proto její vypravování připomíná spíše soudničky.⁶² Odráží se v nich vlastnosti socialistických lidí z buržoazních vrstev, nešvary typické pro toto období jako je flákačství, nekompetentnost aj. S velikou opatrností.

⁶⁰ DAŇKOVÁ, Ilona. *Máchorky*, 1964, s. 94.

⁶¹ Tamtéž, s. 43.

⁶² „*Soudnička je žánr publicisticko-novinářský, využívající podobně jako fejeton prostředků prózy fabulační, jde většinou o nevelký útvar, tematicky čerpající z faktických událostí soudních síní a podávající je formou humorných příběhů.*“ (VLAŠÍN, Štěpán. *Slovník literární teorie*, 1977, s. 357.)

V pohádce *Šípková Růženka* není hlavní hrdinkou ani princezna, není ani zakletá, ale i tak čeká na vysvobození. Růženka pracuje jako servírka v oblíbené a prosperující restauraci „U šípku“, díky svému nevhodnému chování především k ženám se ocitne v jídelně domova důchodců, hostinský za svou oblíbenou servírku hledá náhradu, aby mu jeho podnik nezkrachoval a neobrostl trním.

V příběhu *O Vodníkovi* není zpracována klasická pohádková látka o zeleném mužíčkovi, nýbrž pojednává o plaveckém instruktorovi, který je nazýván vodníkem matkou jeho dívky, protože jeho práce pro ni není dost dobrá. Autorka zde spíše zachycuje fakt, jak mladí manželé přijdou k bytu a správcovství k tomu. V příběhu: *Sněhová královna* jsme svědky lásky Káji a jeho kamarádky z dětství Blaženky, jenže Kája je chycen do spárů vypočítavé a zlé Dulinky, která svou přezdívku získala díky vítězství ve sjezdu, kde se s Kájou také poznali a ona si ho přivezla z hor jako trofej. Když se zaměříme na vyprávění *O Kohoutkovi*, očekáváme kohoutka, který je chamtivý a o zrníčko se se slepičkou nerozdělí a to se mu vymstí. Avšak autorka své vyprávění směřuje jinam. Paní Kohoutková má totiž jediné přání, vlastnit letní sídlo a při shánění stavebního povolení neustále běhá z jednoho místa na druhé, nakonec se z toho zblázní a skončí na psychiatrii: „*Leží tam na psychiatrii, docela nahoře, bojím se, že tě k ní nepustí.*“⁶³

Název každého vyprávění je typický pro pohádkový svět, nýbrž obsah vyprávění se rámci pohádky naprosto vymyká. Možná nás napadá, proč vlastně své dílo označuje pohádkami, i když pomineme-li názvy všech devatenácti povídek, nemají se světem fantastiky nic společného. Jedná se o příběhy obyčejných lidí, ve kterých se autorka snaží zdůraznit nespravedlnost té doby pomocí prvků ironie. Všechny příběhy jsou autorkou vyprávěny pomocí er – formy.

6.3 Shrnutí

Olga Friedrichová v podstatě velice sarkasticky kritizuje společnost. V současné době tato témata již nejsou aktuální, jedná se o dobová témata, která dnes mnohým z nás nic neříkají. Autorce se nepodařilo povznést nad kritiku té společnosti, toto především způsobilo, že její dílo je praktické mrtvé a nepřežilo dobu. Dětem popřípadě mládeži tento soubor pohádek nikdy určen nebyl.

⁶³ FRIEDRICHOVÁ, Olga. *Večerníčky s hvězdičkou*, 1980, s. 135.

Kdežto Ilona Daňková své pohádky neaktualizovala, věnovala se pohádkovému tématu obsaženému již v názvu jednotlivých příběhů. Právě Máchorky mají hodnotu, přežily svou dobu a čtenáři se k nim rádi vracejí i dnes.

ZÁVĚR

Cílem bakalářské práce bylo rozebrání a porovnání pohádek určených spíše dospělým čtenářům od dvou českobudějovických spisovatelek, Ilony Daňkové a Olgy Friedrichové. Prozaický žánr pohádka je neoddělitelnou součástí ústní lidové slovesnosti, původně se tedy šířil ústním tradováním. Abych doložila toto předešlé tvrzení, v první řadě jsem se zaměřila na pohádky jako takové, co je pro tento žánr typické, kam až sahají kořeny vzniku a v poslední řadě jsem uvedla základní dělení, tedy dva základní podtypy: pohádku lidovou též nazývanou folklorní a pohádku autorskou uváděnou také jako umělou. Poté jsem se dostala k Jihočeskému kraji, jelikož je nepostradatelnou součástí mé práce, vzhledem k tomu, že obě autorky, které jsou pro mou práci stěžejní, pocházejí právě z tohoto území. Další kapitola je věnována nejvýznamnějším osobnostem poezie a prózy pocházející z tohoto kraje či o něm píšících. Neopomněla jsem vysvětlit pojem regionalismus a důležitost znalosti děl pocházejících z území, v němž my sami žijeme. V úplném závěru teoretické části uvádím definice pojmů ironie a satiry, jelikož spisovatelky, kterým věnuji pozornost, využívají ve svých dílech právě těchto prvků.

Praktická část je založena na rozboru dvou zvolených knih od výše zmíněných autorek, konkrétně se jedná o sbírku patnácti pohádek s názvem Máchorky Ilony Daňkové a devatenácti pohádek ve sbírce Večerničky s hvězdičkou od druhé ze jmenovaných spisovatelek, tedy od Olgy Friedrichové. Nejprve jsem uvedla několik málo slov o těchto knihách a poté jsem se věnovala samotnému rozboru, ve kterém jsem charakterizovala vlastnosti hlavních hrdinů, nastínila jsem v krátkosti děj pohádek a v závěrečném odstavci jsem svou pozornost obrátila na pohádkové prvky. Je nutné podotknout, že každá pohádkové motivy zpracovala svým specifickým způsobem. Rozbor pomohl také odkrýt, jak každá z autorek pracuje s prvky ironie a satiry a také, do jaké míry využívají klasické pohádkové motivy. Způsoby zpracování obou spisovatelek jsou rozdílné, ať co se týče využívání prvků typických pro svět pohádek, tak používání ironie a satiry či absurdnost zpracovaného tématu.

Zmíněné pohádky jsem také porovnávala po stránce jazykové. Zda se ve způsobu vyprávění odrážejí nářeční prvky typické pro území, ze kterého spisovatelky pocházejí, zda se v nich prolínají různé vrstvy českého jazyka. A v poslední řadě jsem ocenila skvělý cit pro jazyk a hru se slovy, což je příznačné pro Ilonu Daňkovou, i když toto postrádá druhá z nich, tedy Olga Friedrichová.

Došla jsem k závěru, že své dílo mnohem lépe pojala právě Ilona Daňková. Ve svém souboru patnácti pohádek pojmenovaném Máchorky zachytila klasické motivy, i když jim dala aktuálnější nádech a pojala je moderněji, ale i tak její dílo přežilo dobu a dočkalo se rozšířeného vydání, do kterého doplnila ještě 12 dalších pohádek. Zachycuje v nich klasický konflikt dobra se zlem, spisovatelka zachovává také místní a časovou neurčitost. Důležité je, že hrdinové nejsou typickými představiteli jedné konkrétní lidské vlastnosti. Komično je postaveno nejen na zachycení absurdního děje, využívá také prvky kontrastu. Obdivuhodná je práce s jazykem, vytváření novotvarů, frazeologismy či hra se slovy odrážející se v netypických jménech hlavních postav.

Olga Friedrichová své dílo uchopila zcela jinak. Měla bych podotknout, že Máchorky a Večerníčky s hvězdičkou dělí propastných 15 let. Druhá z autorek se bohužel nedokázala ubránit dobovým požadavkům, odrážejících se v jejích pohádkách. Zachycuje v nich vše, co bylo pro tu dobu typické. Ať už se jedná o vlastnosti socialistických lidí, nespravedlivé rozdělování pozic v podnicích, nekompetentnost či flákačství. Kromě názvu nemají její pohádky s klasickým pohádkovým světem nic společného. Není příliš jasné, proč zvolila právě názvy podle klasického pohádkového námětu. Autorce se nepodařilo dostat se nad kritiku společnosti, esteticky se nad ní povznést, proto její dílo nepřežilo svou dobu a dnešnímu čtenáři nic neřekne.

Osobně si myslím, že moderní pojetí klasických pohádkových prvků je velice neobvyklým počinem, kterým si každý čtenář rád zpestří své chvílky četby. Není pravidlem, že pohádky jsou věnovány pouze dětem. Ve své prvotní funkci byly určeny právě dospělým, jak už jsem několikrát zmínila v úvodních stranách své práce. Každý se rád občas nechá unášet na křídlech fantazie...

ZDROJE

Literatura

CÍFKA, Stanislav, POKORNÝ Ludvík: *Chvály jižních Čech*. 1. vydání. České Budějovice: Růže, 1973. 139 s. ISBN neuvedeno.

CÍFKA, Stanislav a kol: *Literatura – divadlo*. 1. vydání. České Budějovice: Jihočeské nakladatelství, 1984. 195 s. ISBN neuvedeno.

CURÍN, František: *Regionální prvky ve vyučování českému jazyku*. 1. vydání. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1973. 77 s. ISBN neuvedeno.

ČEŇKOVÁ, Jana: *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež*. 1. vydání. Praha: Portál, 2006. 171 s. ISBN 80-7367-095-X.

DANĚK, Adolf a BORNOVÁ Erika: *Báje českého Pošumaví*. 2. souborné vydání. Praha: Kentaur, 1994. 225 s. ISBN 80-85285-62-2.

DAŇKOVÁ, Ilona: *Máchorky*. 1. vydání. České Budějovice: Nakladatelství České Budějovice, 1964. 124 s. ISBN neuvedeno.

DAŇKOVÁ, Ilona: *Nikdo si nestele sám*. 1. vydání. České Budějovice: Růže, 1976. 173 s. ISBN neuvedeno.

DAŇKOVÁ, Ilona: *Pro Moniku, pro Renátu o Anně*. 1. vydání. České Budějovice: Růže, 1978. 90 s. ISBN neuvedeno.

DAŇKOVÁ, Ilona: *Máchorky*. 2. vydání. České Budějovice: Jihočeské nakladatelství, 1988. 202 s. ISBN neuvedeno.

DRDA, Jan: *Hrátky s čertem: komedie o deseti obrazech*. 2. vydání. Praha: Orbis, 1946. 107 s. ISBN neuvedeno.

DRDA, Jan: *Dalskabáty, hřišná ves aneb Zapomenutý čert: komedie o osmi obrazech*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1960. 99 s. ISBN neuvedeno.

FRIEDRICHOVÁ, Olga: *On a já*. 1. vydání. České Budějovice: Růže, 1973, 76 s. ISBN neuvedeno.

FRIEDRICHOVÁ, Olga: *Večerníčky s hvězdičkou*. 1. vydání. České Budějovice: Jihočeské nakladatelství, 1980. 134 s. ISBN neuvedeno.

FRIEDRICHOVÁ, Olga: *Jediná cesta pro Marii*. 1. vydání. České Budějovice: Jihočeské nakladatelství, 1989. 272 s. ISBN neuvedeno.

GENČIOVÁ, Miroslava: *Literatura pro děti a mládež ve srovnávacím žánrovém pohledu*. 1. vydání. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984. 245 s. ISBN neuvedeno.

GVOŽDIAKOVÁ, Tereza, 2013: *Typologie autorské pohádky: Karel Čapek a Jiří Mahen*. České Budějovice. Diplomová práce. Jihočeská univerzita, Filozofická fakulta, Katedra bohemistiky.

HODROVÁ, Daniela: *--na okraji chaosu--: poetika literárního díla 20. století*. 1. vydání. Praha: Torst, 2001. 865 s. ISBN 80-7215-140-1.

HRÁTKY S ČERTEM [film]. Scénář Jan Drda a režie Josef Mach. 1956.

JUNG, Carl Gustav a PLOCEK Karel: *Archetypy a nevědomí*. 1. vydání. Přeložila Kristina Černá. Brno: Nakladatelství Tomáše Janečka, 1997. 437 s. ISBN 80-85880-11-3.

KRŠKOVÁ, Marie: *Blatské rozprávky*. 1. souborné vydání. České Budějovice: Růže, 1974. 349 s. ISBN neuvedeno.

MOCNÁ, Dagmar a PETERKA Josef: *Encyklopedie literárních žánrů*. 1. vydání. Praha: Paseka, 2004. 699 s. ISBN 80-7185-669-X.

MRÁZ, Zdeněk: *Slovníček jihočeských spisovatelů 20. století*. Příloha zpravodaje Jihočeské knihovny. České Budějovice: Státní vědecká knihovna, 1988.

MÜLLER, Richard a ŠIDÁK Pavel: *Slovník novější literární teorie: glosář pojmů*. 1. vydání. Praha: Academia, 2012. 699 s. ISBN 978-80-200-2048-2.

PETERKA, Josef: *Teorie literatury pro učitele*. Praha: Univerzita Karlova, 2001. 287 s. ISBN 80-7290-045-5.

PROPP, Vladimír Jakovlevič: *Morfologie pohádky a jiné studie*. 1. vydání. Přeložil Miroslav Červenka. Jinočany: Nakladatelství H a H, 1999. 362 s. ISBN 80-86022-16-1.

TOMAN, Jaroslav: *Vybrané kapitoly z teorie dětské literatury*. 1. vydání. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 1992. 98 s. ISBN 80-7040-055-2.

TŘI PŘÁNÍ [film]: Scénář Vratislav Blažek a režie Ján Kadár, Elmar Klos. Filmové studio Barrandov, 1958.

TURKOVÁ, Jana, 2011: *Autorská pohádka v současné české literatuře pro děti*. České Budějovice. Diplomová práce. Jihočeská univerzita, Pedagogická fakulta, Katedra bohemistiky.

URBANOVÁ, Stanislava a ROSOVÁ Milena: *Žánry, osobnosti, díla: (Historický vývoj žánrů české literatury pro mládež – antologie)*. 4. vydání. Ostrava: Ostravská univerzita, 2003. 239 s. ISBN 80-7042-625-X.

VLAŠÍN, Štěpán: *Slovník literární teorie*. 1. vydání. Praha: Československý spisovatel, 1977. 471 s. ISBN neuvedeno.

VYHLÍDAL, Zdeněk: *Klasická pohádka a skutečnost*. 1. vydání. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2004. 207 s. ISBN 80-7266-164-7.

Články

SKÁLOVÁ, Jana: *Dvě podoby autorské pohádky: (O prózách dvou českobudějovických autorek)*. Filozofická fakulta Jihočeské univerzity.

Internetové zdroje

Ilona Daňková. In: *Slovník české literatury* [on-line]. [25. 11. 2013]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=683>

Olga Friedrichová. In: *Jihočeské divadlo* [on-line]. [25. 11. 2013]. Dostupné z: <http://www.jihoceskedivadlo.cz/archiv/ansambl/741-olga-friedrichova>

Růže. In: *Slovník české literatury* [on-line]. Poslední změna 17. 3. 2013. [20. 11. 2013]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1802&hl=nakladatelstv%C3%AD+r%C5%AF%C5%BEE>

Tři přání. In: *Československá filmová databáze* [on-line]. [20. 11. 2013]. Dostupné z: <http://www.csfd.cz/film/5006-tri-prani/>

13. komnata Jiřího Wintera Neprakty. In: *Česká televize* [on-line]. [15. 11. 2013]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/1186000189-13-komnata/208562210800019-13-komnata-jiriho-wintera-neprakty/>

PŘÍLOHY

Příloha 1: Nekrolog Ilony Daňkové

ILONA

S hrdiny tvojich Máchorek
budem se znovu veseliti.
Ať to byl chudák, nebo rek,
slunce jim stále svítí.

Proniká smutku záclonou
a rozežene stíny.
My s naší milou Ilonou
jdeme zase do Reginy.

*Památce Ilony Daňkové,
českobudějovické rodačky,
novinářky a spisovatelky
(2. 3. 1934 - 14. 8. 1995)*

Restaurace a taneční vinárna Regina na Lidické třídě
mezi paneláky byla po roce 1989 zrušena a z budovy je
dnes Česká spořitelna.

72

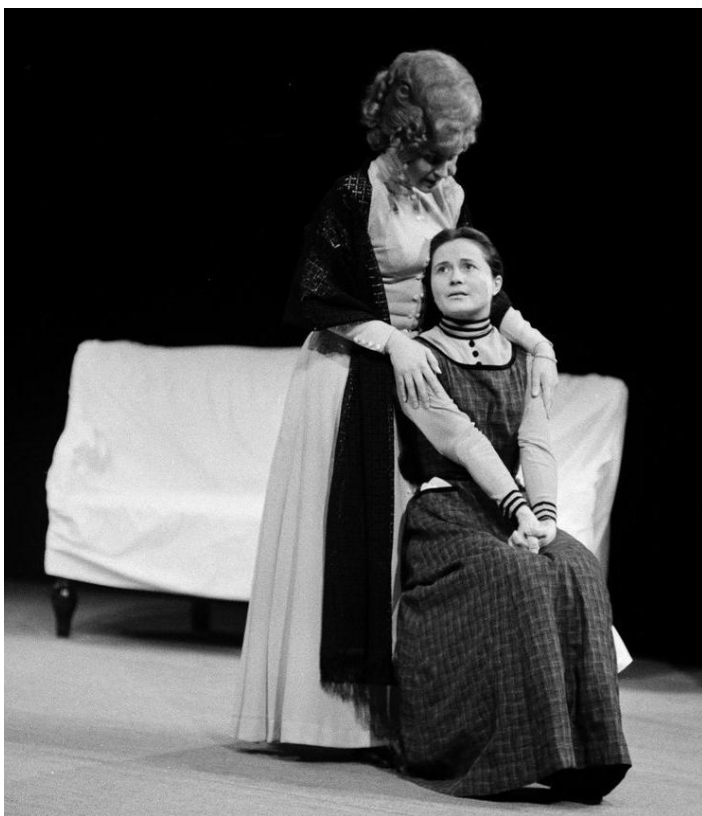
KREMATORIUM

Jak Fénix vzlétneť nahoru
nad bílý palác z mramoru.
Ať oheň více pálí!
Nás hlinou nezaválí.

A vaše slzy vysuší
žár ze všech žárů nejprudší.

73

Příloha 2: Kostýmní výtvarnice Olga Friedrichová – Strýček Váňa (1970)

Příloha 3: Kostýmní výtvarnice Olga Friedrichová – Kráska a zvíře (1976)

Příloha 4: Kostýmní výtvarnice Olga Friedrichová – Lakomec (1979)

Příloha 5: Kostýmní výtvarnice Olga Friedrichová – Tajné manželství (1981)

**Příloha 6: Kostýmní výtvarnice Olga Friedrichová – O Šípkové Růžence
(1993)**

